

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ALİ DAYI ÇOCUK KÜTÜPHANESİ'NDE YER ALAN ERKEN ÇOCUKLUK
DÖNEMİNE YÖNELİK ÇOCUK KİTAPLARININ NİTELİKLERİNİN
İNCELENMESİ**

Beyza ÖRS

**Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ANKARA
2022**

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ALİ DAYI ÇOCUK KÜTÜPHANESİ'NDE YER ALAN ERKEN ÇOCUKLUK
DÖNEMİNE YÖNELİK ÇOCUK KİTAPLARININ NİTELİKLERİNİN
İNCELENMESİ**

Beyza ÖRS

**Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem AYTEKİN**

**ANKARA
2022**

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAGLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ALİ DAYI ÇOCUK KÜTÜPHANESİ'NDE YER ALAN ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNE
YÖNELİK ÇOCUK KİTAPLARININ NİTELİKLERİNİN İNCELENMESİ

Öğrenci: Beyza Örs

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Aytekin

Bu tez çalışması 04.01.2022 tarihinde jürimiz tarafından "Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı" nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: *Doç. Dr. Saniye Bencik Kangal*
(Hacettepe Üniversitesi)

Tez Danışmanı: *Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem Aytekin*
(Hacettepe Üniversitesi)

Üye: *Dr. Öğr. Üyesi Alev Üstündağ*
(Sağlık Bilimleri Üniversitesi)

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun bulunmuştur.

01 Şubat 2022

Prof. Dr. Müge YEMİŞCI ÖZKAN
Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” kapsamında tezimin aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

31/01/2022

Beyza ÖRS

i

ⁱ“*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
 - (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
 - (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
- Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir

* Tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem AYTEKİN danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Beyza Örs

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitim hayatım boyunca, karşılaştığım tüm zorluklarda sabırla yanımda olup beni çalışmaya teşvik eden, bilgi ve deneyiminden yararlandığım değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem AYTEKİN'e;

Çocuk edebiyatı dünyasının kapılarını bana açan ve araştırma sürecinde uzman görüşlerini benimle paylaşan değerli hocalarım Prof. Dr. Sedat SEVER, Prof. Dr. Arzu YÜKSELEN, Prof. Dr. Mübeccel GÖNEN ve Doç. Dr. Saniye BENCİK KANGAL ve diğer tüm bölüm hocalarıma;

Lisansüstü eğitimin tüm aşamalarını benimle birlikte yaşayan ve desteklerini esirgemeyen aileme;

Araştırma sürecinde pandemiden etkilenmelerine rağmen kapılarını bana kapatmayan Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi yetkililerine;

Uzman olmayı birlikte hayal ettiğimiz, her zaman yanımda olan sevgili arkadaşlarım Serpil OĞUZ, Merve GİRGİN ve Habibe TOKUŞLU'ya;

Teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Örs, B. Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'nde Yer Alan Erken Çocukluk Dönemine Yönelik Çocuk Kitaplarının Niteliklerinin İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi Ana Bilim Dalı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022. Bu çalışmada Türkiye'nin ilk örnek çocuk kütüphanesi olma özelliğini gösteren Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'ndeki en çok ödünç alınan erken çocukluk dönemine yönelik yazılmış çocuk kitaplarının nitelikli çocuk edebiyatı ve çocuk gelişimi özelliklerine uygunluğunun incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında, Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'nden 2019 yılında en çok ödünç alınan 25 kitap değerlendirilmiştir. Kitapları değerlendirmek için literatür bilgileri taranmış ve araştırmacı tarafından "Kitap Özellikler Formu" ve "3-6 Yaş Dönemi Çocuklarına Yönelik Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocukların Gelişimsel Özelliklerine Uygunluğunu İnceleme Soru Formu" oluşturulmuş, bu formlar veri toplama sürecinde kullanılmıştır. Kitapların içerik ve dış yapı özellikleri soru formları doğrultusunda psikomotor gelişim, erken okuryazarlık /dil gelişimi, bilişsel gelişim, kişilik gelişimi, sosyal duygusal gelişim, cinsel gelişim ve ahlak gelişimi başlıkları altında incelenerek doküman analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında kütüphaneden ödünç alınan kitapların genel olarak çocuk gelişimi ve nitelikli çocuk edebiyatı özelliklerine uygun olduğu görülürken, bilişsel gelişim açısından erken çocukluk dönemindeki çocukların dikkat sürelerini aşacak uzunlukta olan kitapların da bulunduğu görülmüştür. Ayrıca cinsel gelişim alanına yönelik olarak kitaplarda toplumsal cinsiyet bağlamında çoğunlukla cinsiyet rollerine pek değinilmediği veya daha çok geleneksel cinsiyet rollerine yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi, çocuk edebiyatı, çocuk gelişimi, erken çocukluk dönemi

ABSTRACT

Örs, B. Investigation of the Qualities of Children's Books for Early Childhood Period in Ali Dayı Children's Library, Hacettepe University Graduate School Health Sciences Child Development Department Child Development and Education Master's Program with Thesis, Master's Thesis, Ankara, 2022. In this study, it is aimed to examine the suitability of the most borrowed children's books written for the early childhood period from Ali Dayı Children's Library, which is the first exemplary children's library in Turkey, with the characteristics of qualified children's literature and child development. Within the scope of the research, the 25 most borrowed books from Ali Dayı Children's Library in 2019 were evaluated. In order to evaluate the books, literature research was conducted and the forms "Book Features Form" and "Question Form for Examining the Suitability of Children's Literature Works for 3-6 Years-Old Children to the Developmental Characteristics of Children" created by the researchers were used in the data collection process. Through the question forms, the content and external structure features of the books were reviewed under the headings of psychomotor development, early literacy / language development, cognitive development, personality development, social emotional development, sexual development and moral development, and analyzed by document analysis method. Within the scope of the study, it was seen that the books borrowed from the library were generally suitable for child development and qualified children's literature, while it was concluded that there are books that exceed the attention span of children in early childhood in terms of cognitive development and that the books are insufficient in terms of being supportive in the field of sexual development.

Keywords: Ali Dayı Children's Library, children's literature, child development, early childhood period

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iv
ETİK BEYAN SAYFASI	v
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGELER ve KISALTMALAR	xiii
ŞEKİLLER	xiv
TABLolar	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Kapsam	1
1.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi	3
1.3.Problem Durum	4
1.4.Sınırlılıklar	4
2. GENEL BİLGİLER	6
2.1.Çocuk Edebiyatının Tanımı	6
2.2.Çocuk Edebiyatının Önemi	6
2.3.Çocuk Edebiyatının Gelişim Alanlarıyla İlişkisi	7
2.3.1.Çocuk Kitaplarının Dil Gelişimine Etkisi	7
2.3.2.Çocuk Kitaplarının Bilişsel Gelişime Etkisi	8
2.3.3.Çocuk Kitaplarının Kişilik Gelişimine Etkisi	9
2.3.4.Çocuk Kitaplarının Sosyal-Toplumsal Gelişime Etkisi	9
2.4. Nitelikli Bir Çocuk Kitabında Bulunması Gereken Biçimsel Özellikler	10
2.4.1.Boyut	10
2.4.2.Kâğıt	10
2.4.3.Kapak ve Cilt	10
2.4.4.Sayfa Düzeni	11
2.4.5.Harfler	11
2.4.6.Resimler	11
2.5. Nitelikli Bir Çocuk Kitabında Bulunması Gereken İçerik Özellikleri	11

2.5.1.Konu	11
2.5.2.İzlek (Tema)	12
2.5.3.İleti	12
2.5.4.Karakter(ler)	12
2.5.5.Dil ve Anlatım	13
2.6. Çocuk Kütüphaneleri	13
2.6.1.Türkiye’de Çocuk Kütüphaneleri	13
2.6.1.1.Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi	14
3. GEREÇ VE YÖNTEM	17
3.1.Araştırmanın Modeli	17
3.2.Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	17
3.3.Veri Toplama Araçları	21
3.3.1.Kitap Özellikleri Formu	21
3.3.2. 3-6 Yaş Dönemi Çocuklarına Yönelik Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocukların Gelişimsel Özelliklerine Uygunluğunu İnceleme Soru Formu	22
3.4. Veri Toplama Süreci	22
3.4.1. Etik Kurul Onay Süreci	22
3.4.2.Veri Toplama Aracının Oluşturulması Süreci	22
3.4.3. Çalışma Grubunu Oluşturan Kitapların Belirlenmesi ve Veri Toplama İşlemi	23
3.5. Verilerin Analizi	24
4. BULGULAR	25
4.1.Kitapların Psikomotor Becerileri Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulgular	25
4.1.1.Sayfa Yapısı ve Kalınlığı	25
4.1.2. Boyut	25
4.1.3.Kapak ve Ciltleme	25
4.2.Kitapların Dil Gelişimi/Erken Okuryazarlık Becerilerini Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulgular	26
4.2.1.Ön Kapak Özellikleri	26
4.2.2.Metin Özellikleri	32

4.2.3.Sayfa Düzeni	49
4.2.4.Kitabın Hitap Ettiği Yaş Grubunu Belirtme Durumu	49
4.3.Kitapların Bilişsel Gelişimi Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulgular	50
4.3.1. Resimler	50
4.3.2. Problem Çözme Becerilerini Destekleme Durumu	52
4.3.3. Kitaba İlişkin Soru veya Okuma Önerisi Verilme Durumu	56
4.4. Kitapların Kişilik Gelişimini Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulgular	58
4.4.1.Karakter Özellikleri	58
4.4.2.Evrensel Değerlere Yer Verilme Durumu	61
4.5.Kitapların Sosyal/Duygusal Gelişimi Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulgular	71
4.5.1.Karakterler Arası İletişim	71
4.5.2.Prososyal Davranışlara Yer Verme Durumu	75
4.5.3.Nezaket İfadelerine Yer Verme Durumu	79
4.5.4.Şiddet Öğelerine Yer Verme Durumu	81
4.6. Kitapların Cinsel Gelişimi Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulgular	82
4.6.1.Anne-Baba Kavramlarının Ele Alınması	82
4.6.2.Kız-Erkek Kavramlarının Ele Alınması	85
4.6.3.Cinsiyet Rollerine Yer Verme Durumu	88
4.7. Kitapların Ahlak Gelişimini Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulgular	91
4.7.1.İleti	91
5. TARTIŞMA	94
5.1. Kitapların Psikomotor Gelişimi Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulguların Tartışılıp Yorumlanması	95
5.2. Kitapların Dil Gelişimi/Erken okuryazarlık Becerilerini Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulguların Tartışılıp Yorumlanması	96
5.3. Kitapların Bilişsel Gelişimi Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulguların Tartışılıp Yorumlanması	99

5.4. Kitapların Kişilik Gelişimini Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulguların Tartışılıp Yorumlanması	101
5.5.Kitapların Sosyo-Duygusal Gelişimi Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulguların Tartışılıp Yorumlanması	103
5.6. Kitapların Cinsel Gelişimi Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulguların Tartışılıp Yorumlanması	105
5.7. Kitapların Ahlak Gelişimini Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulguların Tartışılıp Yorumlanması	107
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	109
7. KAYNAKÇA	113
8. EKLER	
EK-1: 3-6 Yaş Dönemi Çocuklarına Yönelik Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocukların Gelişimsel Özelliklerine Uygunluğunu İnceleme Soru Formu	
EK-2: Etik Kurul Onay Formu	
EK-3: Kitapların Kod-İsim Listesi	
EK-4: İncelenen Kitapların Listesi	
EK-5: Orijinallik Raporu – Dijital Makbuz	
EK-6: Orijinallik Raporu	
9. ÖZGEÇMİŞ	

SİMGELER VE KISALTMALAR

- Bkz** Bakınız
f Frekanslar/sıklıklar
Örn Örnek
YKY Yapı Kredi Yayınları

ŞEKİLLER

Şekil		Sayfa
2.1.	Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi, Ankara	14
2.2.	Okul Öncesi Bölümü	15
2.3.	Etkinlik Alanı	15
4.1.	İncelenen Kitapların Ön Kapak Özellikleri	27
4.2.	“Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kızdan?” kitabında yer alan farklı font ve büyüklükteki yazı karakteri örneği	35
4.3.	“Acıkmadım Ki!” kitabında yer alan farklı font ve büyüklükteki yazı karakteri örneği	36
4.4.	“Anais Çok Kızgın” kitabında yer alan farklı font ve büyüklükteki yazı karakteri örneği	37
4.5.	“Tombik Ayı Hastalanınca” kitabında yer alan Büyük Puntolu Yazı örneği	39
4.6.	“Sevgi Kraliçesi” kitabında yer alan farklı font ve büyüklükteki yazı karakteri örneği	40
4.7.	“Akıllı Kedi Didi” kitabında yer alan Farklı Fonttaki Yazılara örnek	41
4.8.	Renkli fon üzerine hatsız çizim örneği	51
4.9.	Renkli fon üzerine net hatlı çizim örneği	51
4.10.	Beyaz fon üzerine hatsız çizim örneği	52
4.11.	Beyaz fon üzerine net hatlı çizim örneği	52
4.12.	Kitaplarda yer alan karakterlerin özellikleri	59
4.13.	Kitaplarda yer alan evrensel değerlere ilişkin örnek cümleler	62
4.14.	Kitaplarda yer alan prososyal davranışlara ilişkin örnek cümleler	76

TABLolar

Tablo		Sayfa
3.1.	İncelenen kitapların Türkçe dilinde yazılmış veya Türkçe diline çevrilmiş olmasına ilişkin bilgiler	18
3.2.	İncelenen kitapların yazar ve çizerlerinin cinsiyetlerine göre dağılımına ilişkin bilgiler	19
3.3.	İncelenen kitapların sayfa sayılarına göre dağılımlarına ilişkin bilgiler	19
3.4.	İncelenen kitapların yayın tarihlerine göre dağılımlarına ilişkin bilgiler	20
3.5.	İncelenen kitapların ödünç alınma sayılarına göre dağılımlarına ilişkin bilgiler	20
4.1.	Kitaplarda yer alan resimlerin resimleme tekniklerine göre özellikleri	51

1.GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın kapsamı, amacı ve önemi, problem durum ve araştırmaya yönelik sınırlılıklara yer verilmiştir.

1.1.Kapsam

Çocukluk dönemi hayatımızın kendine özgü ve çok özel bir dönemidir. Edebiyat da hayatımızda doğduğumuz andan itibaren yer alan bir kavramdır. Nasıl çocukluk dönemimiz kendine özgüyse çocukluk dönemindeki edebiyat kavramının da çocuklara özgü olması gerektiği düşünülmektedir. Literatüre bakıldığında da çocuk edebiyatının çocuklara özgü olması gerektiğine yönelik tanımlara yer verildiği görülmüştür. Gönen (1)'e göre “çocuk edebiyatının en önemli özelliği çocukların ilgi ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılamasıdır”. Arıcı (2) ise çocuk edebiyatı eserlerini “çocuk duyarlılığıyla örülmüş, çocuk düzeyine uygun bir dille kaleme alınmış metinler” olarak tanımlamıştır. Çocuk edebiyatında muhatap öncelikle çocuktur ancak yetişkinlerin de çocuk edebiyatı eserlerinden estetik haz alarak yararlanabileceği düşünülmektedir.

Bir çocuğun gelişimi hem biyolojik özelliklerden hem de çevresel özelliklerden etkilenmektedir (3). Çevresel özellikler içerisinde, çocuğun nitelikli uyaranlarla desteklenmesi konusunda çocuk kitapları da önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda da çocuk kitaplarının çocuk gelişimini doğrudan etkilediği bilinmektedir (4). Gelişim üzerindeki etkileri düşünüldüğünde çocuk kitaplarının hitap ettiği yaş grubuna yönelik gelişim özelliklerine de uygun olması büyük önem arz etmektedir. Doğum öncesi dönemden başlayan gelişim doğum anından itibaren hızlı bir şekilde yaşam boyu devam eder ve gelişim tüm alanlarıyla bir bütündür. Her gelişim alanı birbiriyle ilişkilidir ve herhangi bir gelişim alanında yaşanan aksaklık diğer gelişim alanlarını da olumsuz etkilemektedir (3). Bu nedenle gelişim alanlarının doğru bir şekilde desteklenmesi için, çocuğun dil gelişimi, sosyal gelişimi, bilişsel gelişimi üzerinde etkisi olan nitelikli çocuk edebiyatı eserleriyle buluşması büyük bir önem arz etmektedir.

Çocukların okul öncesi dönemde kitaplarla buluşmasının önemi yapılan birçok çalışma ve kaynakla ortaya koyulmuştur. (2, 5-7). Bir çocuk kitabının nitelikli olabilmesi için kitabın iç ve dış yapı özellikleriyle seslendiği yaş grubuna uygun

özellikler göstermesi gerekmektedir. Çocukların özellikle erken dönemde nitelikli çocuk kitaplarıyla buluşması gelişimlerinin desteklenmesi için çok önemlidir. Bir çocuk kitabının kapak tasarımının öyküsüyle uyumlu olması çocuğun görsel okuma becerisini desteklerken, ardışıklık içeren ve çocuk gerçekliğine uygun resimlemelerle hazırlanmış bir çocuk kitabı da çocuğun kendisine göre öyküler oluşturarak dil gelişimini destekleyecektir. Ayrıca kitaplarda yer verilen konu, izlek, karakter ve olaylarla çocukların kişilik ve sosyal gelişimi de desteklenebilmektedir (8).

Çocukların ve ailelerin zengin kaynaklara ulaşmasını sağlayan kütüphaneler de çocuk edebiyatı eserlerine ulaşım için büyük bir rol oynamaktadır. Kütüphaneler en basit tanımıyla yazılı materyallerin depolandığı yerlerdir ve eski antik çağlardan beri hayatımızda yer almaktadır. Kütüphaneler eskiden arşivle aynı göreve sahipken sonradan geniş materyal içeriğiyle, her türlü veriyi olabildiğince uzun süreli saklama kaygısı güden, bilgi hizmeti sunan ve ihtiyaç duyulan bilgileri kullanıcılara hızlı bir şekilde sunabilme gücüne sahip bilgi ve belge merkezleri haline gelmiştir (9).

Kütüphaneler okuyan bir toplum oluşturulmasında oldukça etkili bir yere sahiptir. Okuma alışkanlığının sağlıklı bir şekilde yerleştirilmesi için kütüphane kullanma alışkanlığı da özellikle çocukluk döneminden itibaren kazandırılmalıdır (10, 11).

Halk kütüphaneleri ülkemizde yer alan yaygın kütüphane türlerinden biridir. Ülkemizde halk kütüphanelerine bağlı olarak hizmet vermekte olan çocuk kütüphaneleri bulunmaktadır. Yılmaz (12) tarafından halk kütüphaneleri, “bireylerin eğitim, kültür ve boş zamanları değerlendirme ile ilgili bilgi ihtiyaçlarını hiçbir ayrıma gitmeden, ücretsiz biçimde karşılayarak bulunduğu yörenin kalkınmasına katkıda bulunan demokratik kuruluşlardır” şeklinde tanımlanmıştır. Halk kütüphanelerinin hizmet verdiği kullanıcılar, birbirinden farklı niteliklere sahip bireylerdir (13). Her sosyo ekonomik düzeyden bireyin ulaşımına açık olan bu kütüphaneler sayesinde, kütüphanedeki kitaplar geniş bir kitleye hitap etmektedir. Özellikle düşük sosyoekonomik düzeye sahip ailelerin çocuklarına kaliteli ve farklı kitaplar ulaştırarak eğitimlerini desteklemelerine de olanak sağlamaktadır (14).

Çocuk kütüphaneleri, ailelerinden dolayı dezavantajlı doğan ve yaşayan çocukların çocukluk döneminin olumsuz etkilerini azaltmada rol alabilecek devlet destekli ve ücretsiz tek kurumdur ve bu kütüphanelerden hizmet almak kamusal bir

haktır (15). Çocuk kütüphanelerinin hem fiziksel koşullar olarak hem de içerdiği kitaplar açısından çocukların gereksinimlerine göre dizayn edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Çocuklar ve anne-babaları kütüphane hizmetlerinden yararlanırken çocukların gelişimine uygun kitaplara ulaşabilmelidir.

Literatüre bakıldığında çocuk kütüphanelerindeki kitapların içerik özellikleri ve çocuk edebiyatında kitapların niteliksel özellikleri ile ilgili araştırmaların çoğunlukla bilgi ve belge yönetimi, eğitim bilimleri ya da edebiyat bölümleri tarafından yapıldığı görülmektedir (16-20). Çocuk kitaplarının çocuk gelişimi ile ilgisi konusunda gelişimi bütüncül olarak inceleyen çok az çalışma olduğu görülmüştür (21). Çocuk kitaplarının gelişim alanlarıyla ilişkisi ise çok önemli bir konudur. Bu nedenle çocuk kütüphanelerindeki kitapların tüm gelişim alanları dikkate alınarak gelişimsel bir bakış açısıyla incelenmesi ve çocuk gelişimi bağlamında değerlendirilmesi literatüre katkı sağlayacak bir araştırma konusudur.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmayla Türkiye'nin çocuklara özel ilk örnek kütüphanesi olan ve Ankara ilinde bulunan Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'nde yer alan erken çocukluk dönemine yönelik kitaplardan en çok tercih edilen 25 kitabın, nitelikli çocuk edebiyatı özellikleri ile çocukların gelişimini destekleyici özellikleri bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır.

Çocuk kitaplarının, çocukların belirli bir yaşa gelmesini beklemeksizin doğumdan itibaren çocuklarla tanıştırılması gerektiği düşünülmektedir. Bebeklik dönemine yönelik kitapların da gelişim üzerinde önemli bir etkisi olsa da (22) bebeklik dönemi kitapları içerik açısından okul öncesi dönemi kitaplarından farklılık göstermektedir. Bebeklik döneminde daha çok görsel algıyı destekleyen kitaplar, erken çocukluk dönemine doğru bilişsel, sosyal, dil, ahlak gelişimini destekleyecek olay örgülerine sahip olmaya başlar. Ayrıca 3-6 yaş dönemine yönelik hazırlanan kitaplarla erken okuryazarlık becerilerini geliştirecek yazılı materyaller çocuk edebiyatına dahil olur (1, 2) . Bu nedenle yapılan araştırmada erken çocukluk dönemine özgü kitapların incelenmesi amaçlanmıştır. Gelişim bir bütün olarak değerlendirilmiş ve tüm gelişim alanları dikkate alınmıştır.

1.3.Problem Durum

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye'nin ilk örnek çocuk kütüphanesi olma özelliğini taşıyan *Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi*'nde yer alan, 3-6 yaş dönemi çocuklarına hitap eden kitapların, çocukların gelişimini destekleyici özellikleri ve nitelikli çocuk edebiyatı özellikleri açısından incelenmesidir. Bu amaçtan yola çıkılarak, çalışma kapsamında aşağıdaki temel soruya yanıt aranacaktır:

“Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'nde bulunan ve en çok okunan 3-6 yaş dönemi çocuklarına yönelik kitaplar nitelikli çocuk edebiyatı özellikleri bağlamında genel olarak çocuk gelişimini destekleyici özellikler taşımakta mıdır?”

Alt Problemler

1. Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'nde bulunan 3-6 yaş dönemi çocuklarına yönelik kitaplar arasından çocuklar tarafından en çok ödünç alınan kitaplar hangileridir?
2. Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'nde bulunan ve en çok okunan 3-6 yaş dönemi çocuklarına yönelik kitapların künye bilgileri (yayın yılı, Türkçe-çeviri kitap olma durumu, yazarı vb.) nasıl dağılmaktadır?
3. Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'nde bulunan ve en çok okunan 3-6 yaş dönemi çocuklarına yönelik kitaplar nitelikli çocuk edebiyatı özelliklerini ne ölçüde taşımaktadır?
4. Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'nde bulunan ve en çok okunan 3-6 yaş dönemi çocuklarına yönelik kitaplar gelişim alanlarına yönelik hangi destekleyici özellikleri taşımaktadır?

1.4.Sınırlılıklar

Bu araştırma Türkiye'nin ilk örnek çocuk kütüphanesi olma özelliği taşıyan Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'nde yer alan ve ulaşılabilir olan 3-6 yaş grubu çocuklara hitap eden kitaplarla sınırlıdır. Araştırma kapsamında, ilgili kütüphanede yer alan 3-6 yaş grubuna hitap eden tüm kitapların sayısına ulaşmak ve buna göre örneklem grubunu oluşturmak amaçlanmıştır. Ancak, yetkili kişilerle yapılan görüşmelerde kitapların 3- 6 yaş grubu olarak gruplanmadığı ve ilkokul dönemine kadar olan tüm kitapların bir arada listelendiği bilgisine ulaşılmıştır. Bu kapsamda, 3-6 yaş grubuna

yönelik kitapların elle sayılarak belirlenmesi güç olacağından evreni oluşturan net sayıya ulaşamamış olup en çok ödünç alınan 3-6 yaş grubuna yönelik 25 kitabın örneklem olarak belirlenmesine karar verilmiştir. Bu doğrultuda, araştırma en çok ödünç alınan 25 kitapla sınırlıdır.

Araştırmanın bir diğer sınırlılığı, bu tez çalışması kapsamında oluşturulan ve uzman görüşleri doğrultusunda son hali verilen kontrol listesine göre yapılan değerlendirme ile sınırlı olmasıdır.

1 yıl içerisinde en çok ödünç alınmış kitapların belirlenmesinde dünyada yayılan pandemi nedeniyle 2020 yılı ve sonrası çalışmaya katılmamış, 2019 yılındaki veriler dikkate alınmıştır.

2.GENEL BİLGİLER

2.1.Çocuk Edebiyatının Tanımı

Çocuk edebiyatı 1970'lere kadar önemli bir konu olarak görülmemiş ve üzerinde akademik anlamda fazla çalışma yapılmamıştır. 1970'lerden sonra ise önemi fark edilmiş ve araştırmalara konu olmaya başlamıştır (1). Günümüzde çocuk edebiyatını konu alan, çocuk edebiyatının özelliklerine ilişkin birçok kitap ve kaynak bulmak mümkündür (2, 7, 8, 23, 24).

Literatürde çocuk edebiyatı üzerine birçok tanım yer almaktadır. Sever'e (7) göre çocuk edebiyatı, "erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir evrede, çocukların alıcı dil becerileri ve bilişsel gelişim düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni seviyelerini yükselten ürünlerin genel adıdır". Yetişkin insanların olduğu gibi çocukların da bilgi edinme ve sanatın bir dalı olan edebiyattan yararlanma hakkı vardır (25).

Şirin'e (26) göre çocuk edebiyatı, "dil ve kişilik gelişimi, duygu, düşünce, hayal ve sanat-estetik eğitimi ile çocukların iç dünyalarını zenginleştiren ve yetişkin edebiyatından yalnızca derece farkı olan bir edebiyat-sanat alanıdır".

Oğuzkan'a (24) göre ise "Usta yazarlarca çocuklar için yazılmış olan ve sanatsal nitelikli eserlerin genel adı" çocuk edebiyatı olarak tanımlanmıştır.

Yapılan tüm tanımlara bakıldığında çocuk edebiyatının yetişkin edebiyatından içerik olarak farklı olduğu, eserlerin nitelikli olduğu kadar çocukların gelişim özelliklerine göre hazırlanmasının gerekliliği de ön plana çıkmaktadır.

2.2.Çocuk Edebiyatının Önemi

Çocuk edebiyatının en önemli işlevi çocuklara okuma alışkanlığı ve sevgisi kazandırmaktır. Çocuklar erken dönemde çocuk gelişimine uygun özelliklerde yazılmış ürünlerle tanıştırıldığı takdirde okuma sevgisi kazanabilecek iken, doğru olmayan bir dil, kurgu ve yaklaşıma sahip olan kitaplar da çocukları okuma alışkanlığından uzaklaştıracaktır (27). Çocuk edebiyatı çocuğun hayal kurma becerilerini destekler, çocuğu yaşam ve insan gerçeklikleriyle tanıştırır ve yetişkinliğe

hazırlar. Bu nedenle çocukken edebiyatla tanışmamış bir insanın yetişkinliğinde de edebiyatı hayatına katmasının çok zor olacağı düşünülmektedir.

Çocuğun değişik gelişim dönemlerine ve hedef kitlelerinin gelişim özelliklerine göre okul öncesi dönemi kitaplar Oyuncak Kitap, ABC kitabı, Kavram Kitabı, Resimli Kitap gibi çeşitli türlere ayrılmaktadır. Çocuklar için yazılı edebiyat, resimli çocuk kitaplarıyla başlar. Bu kitaplar resim ağırlıklı olsa da anlamlı bir olay örgüsüne sahiptir (28). Ancak resimli çocuk kitaplarının fazla uzun olmaması ve gerekli ölçüde bir kurguya sahip olması gereklidir (23). Resimli çocuk kitaplarının nitelikli olması çocuğa kitap sevgisi kazandırdığı gibi, çocuğun tüm gelişim alanlarını olumlu yönde etkilemekte, ona yeni kavramlar kazandırmakta, eleştirel düşünce becerisini desteklemektedir (29). Bir çocuk kitabının nitelikli olabilmesi için kitabın biçimsel ve içerik özellikleriyle seslendiği yaş grubuna uygun özellikler göstermesi gerekmektedir (30).

Çocuk edebiyatı yapıtları özenle hazırlanmalı ve uzman kontrolünden geçerek yayınlanmalıdır. Çocuğun gelişimine ve hazırbulunuşluluğuna uygun olmayan eserlerin çocuk üzerinde olumsuz etkiler oluşmasına neden olabileceği düşünülmektedir.

2.3.Çocuk Edebiyatının Gelişim Alanlarıyla İlişkisi

Çocuk edebiyatı, edebiyat kavramının bir alt başlığı gibi dursa da aslında çocuklara yönelik edebi eserler çocukların dil, sosyal, bilişsel, erken okuryazarlık, ahlak gelişimi gibi tüm gelişim alanlarını etkilemektedir. Bu bölümde çocuk edebiyatının gelişim alanlarıyla ilişkisi açıklanacaktır.

2.3.1.Çocuk Kitaplarının Dil Gelişimine Etkisi

Dil, iletişim için en önemli unsurdur. Bebekler de doğumdan itibaren çıkardıkları seslerle iletişimi başlatırlar. Yaşamın ilerleyen evrelerinde çıkarılan sesler daha anlamlı hale gelir ve on bir- on iki ayda ilk sözcükler söylenmeye başlar (3). Üç- altı yaş arasında ise kelime hazinesi hızlı bir şekilde artar, ana dilin temel yapısı kazanılır. Çocuklar kendini dili kullanarak daha iyi ifade ederler (31).

Dil gelişimini etkileyen birçok faktör olsa da dilin etkilendiği çevresel uyarılardan biri de çocuk kitaplarıdır. Çocukların dil gelişiminin hızla ilerlediği

erken çocukluk döneminde nitelikli çocuk kitaplarıyla buluşturulması çok önemlidir. Bu dönemde çocukların okuma-yazma becerileri olmadığı için etkileşimli kitap okuma sürecinin olması gereklidir. Yıldız Bıçakçı ve arkadaşları (32)'nin çalışmasında etkileşimli kitap okuma sürecinin dil gelişimi üzerine olumlu etkisi olduğu ortaya koyulmuştur. Çocuk kitabındaki resimler de dil gelişimi için önemli bir faktördür. Erken çocukluk dönemine yönelik bir kitabı eline alan çocuk, kitabın resimlerine bakarak okumaya çalışacaktır. Çocuklar için resimlerin dünyası onların duygu ve düşüncelerinin bir yansımasıdır. Resimlerin ayrıntılı ve anlaşılır olması çocuğun kendisine göre bir öykü oluşturmasına fırsat verecektir (1).

Çocuk kitapları sayesinde çocukların kelime haznesi genişletilebilir. Kitaplarda çocukların bildiği kelimelerin yanı sıra bilmedikleri kelimeler veya bilinen kelimelerin diğer anlamları da kullanılmalıdır. Ayrıca bilinmeyen kelimelere metnin içinden anlamının çıkarılabileceği şekilde yer verilmelidir. Çocuk kitapları yalnızca ifade edici dil becerileri değil alıcı dil becerilerinin gelişimi için de çok önemlidir. 3-4 yaş grubu çocuklarında bilmece ve tekerlemelerdeki yinelenen ses ve sözcüklerle işitsel uyaranlar verilmelidir (7).

Dil gelişim evreleri evrenseldir ve çocuğun doğduğu yerden bağımsız olarak benzer aşamalardan geçer (33). Çocuk kitapları da her kültürde ve dilde gelişimle doğrudan ilişkilidir. Yurt dışında yapılan çalışmalarda da çocuk edebiyatının dil gelişimi üzerindeki olumlu etkileri ortaya çıkarılmıştır (4, 34).

2.3.2.Çocuk Kitaplarının Bilişsel Gelişime Etkisi

Bilişsel gelişim, çocuğun zihinsel beceri ve yeteneklerindeki süreç içerisinde oluşan değişiklik olarak tanımlanabilir (8). Bebekler ve çocuklar keşfetme ve öğrenme dürtüsüyle hareket ederler. Bilişsel gelişimin hızla ilerlediği erken çocukluk döneminde çocuğun nitelikli uyaranlarla karşılaşması da çok önemlidir. Bu uyaranlardan biri olan çocuk kitaplarının, doğumla birlikte çocuğun hayatında olması gerektiği düşünülmektedir.

Bebeklik döneminden itibaren çocukların nitelikli kitaplarla buluşması görsel algı, hafıza, akıl yürütme ve kavram gelişimini olumlu yönde etkileyecektir. Çer (22)'in 0-24 ay arasında kendi çocuğuyla yaptığı araştırmasında nitelikli çocuk

edebiyatı eserlerinin kavram gelişimini olumlu yönde desteklediğini ortaya çıkarmıştır.

Hitap ettiği yaş grubu büyüdükçe çocuk kitaplarının resimleri azalmakta, metni artmakta ve olay örgüsü daha karmaşık hale gelmektedir. Bu haliyle çocuk kitapları çocukların estetik algısını ve problem çözme becerilerini destekler. Ayrıca çeşitlenen kitaplar arasından şiir, tekerleme ve bilmece kitapları da çocuğun pratik düşünme becerilerini destekleyerek kendisini geliştirmesine katkıda bulunur.

Saxby (35)'e göre edebiyat okuru daha güvenli bir geleceğe yönlendirirken okurun algı yeteneğinin ve anlayışının beslenmesine de katkıda bulunur. Çocuk okurların da edebiyat ile bilişsel yeteneklerini geliştirmesi kaçınılmazdır.

2.3.3.Çocuk Kitaplarının Kişilik Gelişimine Etkisi

Kişilik, bireyi diğerlerinden ayıran düşünce ve davranış sistemlerini oluşturan özellikler bütünü olarak tanımlanabilir (36). Her gelişim alanında olduğu gibi kişilik gelişimi de hem doğuştan getirilen özelliklerden hem de çevresel faktörlerden etkilenir. Çocuğun potansiyelinin ortaya çıkmasında kalıtsal etkenler etkiliyken, çocuğun potansiyelinin kullanım şeklini etkileyen ise çevresel faktörlerdir.

Erken çocukluk döneminde (3-6 yaş) çocuk kendine dönük bir durumdan topluma dönük bir duruma geçmeye başlar. Çevresinden ayrı bir birey olduğunu kavrayan çocuk kendi kişiliğini şekillendirme yolunda denemeler, araştırmalar yapar. Çocuk kendine ve çevredeki uyaranlara karşı araştırma ve bilgi edinme eğilimi gösterir (3, 36). Bu dönemde çocuğun öykünebileceği karakter özelliklerine sahip kahramanları barındıran nitelikli çocuk edebiyatı eserleriyle buluşması çok önemlidir. Bu dönemde çocuklara benlik saygısını geliştirecek bir tutumla kendilerini değerli ve önemli görmeleri sağlanmalıdır. Bunun için sıcak ve samimi bir ortamda çocuklarla resimli kitaplar incelenmeli; onlara kısa öyküler okunmalıdır (7).

2.3.4.Çocuk Kitaplarının Sosyal-Toplumsal Gelişime Etkisi

İnsanlar doğdukları andan itibaren sosyal bir yaşama başlarlar ve içine doğdukları toplumun genel geçer değerlerini kazanarak büyürler. Bir bebeğin ilk toplumsal ilişkisi bakım vereniyile kurduğu ilişkidir. Daha sonra bu ilişki çevresindeki kardeş, akrabalar ve arkadaşlarıyla gelişir (3).

Bandura (37)'nin sosyal öğrenme kuramında çocuk çevresindeki insanları model alır ve modelden örnek alarak davranış geliştirir. Bir çocuk nasıl çevresindeki insanları kendine model alıp, taklit ediyorsa kitaplardaki kahramanları da kendisine model alabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle çocuk edebiyatı eserlerindeki kahramanlar da çocukların öykünebileceği prososyal davranışlar gösteren, problem çözme becerisine sahip, şiddete başvurmaktan kaçınan gibi olumlu özelliklere sahip olmalıdır.

Çocukların sosyal ve toplumsal gelişimlerini desteklemek için erken çocukluk döneminde duygularını anlatmaya yönlendirecek kitaplar okunmalıdır. Çocuklar hikâye, masal, şiir kitaplarında yer alan resimlerdeki farklı yüz ifadeleri üzerine konuşturulmalıdır. Ayrıca çocukların şiddetin ve kaba kuvvetin sorunları çözmeyeceğini sağlıklı iletişim yöntemlerinin çocuğa uygun bir dille hissettirildiği kitaplar tercih edilmelidir (7).

2.4.Nitelikli Bir Çocuk Kitabında Bulunması Gereken Biçimsel Özellikler

Kitapların biçimsel özelliklerinin çocukların görsel algılarının eğitilmesi sürecinde önemli işlevleri vardır. Biçimsel özellikler çocukların dikkatini çeken ve çocuğun kitapla etkileşim kuracağı özelliklerdir. Nitelikli bir çocuk kitabında bulunması gereken biçimsel (dış yapı) özellikler, çocuk edebiyatıyla ilgili yayın ve kaynak kitaplarda şu şekilde belirtilmiştir (38):

2.4.1.Boyut: Çocuk kitaplarının genellikle dikdörtgen veya kare biçiminde; 16x23 cm büyüklüğünde olması normal sayılmaktadır. Ancak 3-6 yaş grubundaki çocukların ilgisini farklı boyutlarda kitaplar çekmektedir. Bu nedenle erken çocukluk döneminde değişik boyutlarda kitaplardan yararlanılabilmektedir. Kitap, çocuğun fiziksel özelliklerine uygun olmalı, çocuk tarafından kolayca kaldırılıp taşınabilmelidir (39).

2.4.2.Kâğıt: Kolay yıpranmayan, kirlenmeyen, göz sağlığı açısından uygun olmalıdır. Kâğıt, resimlerin niteliğini ve renklerini özgün biçimleriyle yansıtabilmez. Kitabın kâğıdı mat renkli olmalı ve birinci ya da ikinci hamur kâğıt kullanılmalıdır.

2.4.3.Kapak ve Cilt: Çocukların kitapla ilk etkileşim kurdukları bölüm kapaktır. Ön kapak dikkat çekici ve kitabın konusu ile ilgili olmalıdır. İç kapak da resimli ve renkli olmalı, kitabın baskı sayısı vb. özellikleri iç kapakta yer almalıdır. Çocuk,

kitaplığında aradığı bir kitaba rahatça ulaşabilmelidir bu nedenle mümkünse kitabın sırt kısmına kimlik bilgileri (kitabın adı, yazarı) yazılmalıdır. Cilt özellikleri kitabın özgün biçimiyle kalıcılığını sağlamaktadır. Çocuk kitaplarında cilt, sağlam ve özenli olmalıdır. Kitaplarda, tel zımba yerine, sırt kısmı tutkalla yapıştırılmış veya dikişli cilt tercih edilmelidir.

2.4.4.Sayfa Düzeni: Sayfa düzeninin estetiği, sayfalarda yer alan tüm öğeler (fotoğraf, yazı, resim) arasındaki uyum ile belirlenir. Sayfanın alt-üst, sağ-sol kenarlarında boşluklar bırakılmalıdır. Sayfa sayısı çocuğun yaş grubuna göre belirlenmelidir. Satırlar arası boşluklar fazla olmalı, çocuğun parmağıyla yazıları takip edebilmesine olanak sağlamalıdır. 3-6 yaş resimli çocuk kitaplarında oransal olarak resim ve yazı dengesi aranmalı, sayfanın üçte ikisi resimlere ayrılırken üçte birlik kısmında yazı kullanılmalıdır.

2.4.5.Harfler: Erken çocukluk dönemdeki çocuklar için hazırlanan kitaplarda harflerin punto büyüklükleri 24, 22 veya 20 punto olarak tercih edilmeli, harflerin boyut, renk ve kalınlıkları çocuk tarafından takip edilebilir olmalı ve okuma kolaylığı oluşturmalıdır.

2.4.6.Resimler: Çocuk kitaplarında resim, tasarımın ve içeriğin niteliğini belirleyen önemli bir öğedir. Çocuk gerçekliğine uygun, özgün çizimler kullanılmalıdır. Resimler konuya uygun, renkli, anlaşılır ve ilgi çekici olmalıdır. Ayrıca metinle anlam bütünlüğü sağlamalıdır. Sanatçı duyarlılığıyla oluşturulmuş resimlerde ayrıntılara dikkat edilmelidir.

2.5. Nitelikli Bir Çocuk Kitabında Bulunması Gereken İçerik Özellikleri

Çocukların kitapla etkili bir iletişim kurabilmesi, yeni kitaplar okuma isteğinin oluşması, yaşamın gerçekliğini tanıyabilmesi için kitapların içerik ya da iç yapı özellikleri çok önemlidir. Nitelikli bir çocuk kitabında yer alması gereken içerik özellikleri, çocuk edebiyatıyla ilgili yayın ve kaynak kitaplarda şu şekilde belirtilmiştir:

2.5.1.Konu: Konu, sanatçının duygu ve düşüncelerini çocuklarla paylaşmak için kullandığı bir araçtır. Çocuk kitaplarında konu, özgün ve çocuğun düzeyine uygun

olmalıdır. Konular, çocuklarda güven duygusunu artırmalı; çocuğun yaşantısıyla ilgili ve gerçeğe uygun olmalıdır.

2.5.2. İzlek (Tema): Yazarın kitapta işlediği konuyla okurda bırakmak istediği etkiye izlek denmektedir. İzlek, konunun işlenişi ile ortaya çıkan soyut anlamdır. Çocuk edebiyatı yapıtlarında konu ve tema arasında kuvvetli bir anlam ilişkisi bulunmalıdır. Seçilen temalarla, insana özgü sevinç, hüznün, coşku gibi duygu durumlarını çocuklara yaşatabilmeli; çocuklar düşünerek arkadaşlığın, barışın, paylaşmanın yüceliğini hissedebilmeli, güven duygularını geliştirebilmelidir.

2.5.3. İleti: Edebiyat ürünleri öğretmek amacıyla değil, çocukların iyi ve güzel olana ilişkin duygularını geliştirmek amacıyla kaleme alınmaktadır. Bu bağlamda da yapıtın okuruna vermek istediği ileti, örtük bir şekilde yapıtın güzel duyusal özelliği ile bütünleşmiş bir şekilde sunulmalıdır. Okurun, kitapta hissettirilen ipuçlarını kullanarak kendi düşünce ve duygu dünyasıyla iletleri kavraması beklenmektedir.

2.5.4. Karakter(ler): Kitaplardaki kahramanlar duygu ve düşünce dünyalarıyla, çatışmalarıyla olayın ortaya çıkmasını, gelişmesini ve sonuçlanmasını sağlayan temel unsurlardır (40). Çocuk okurlar edebiyat yapıtlarındaki kahramanların kişilik özelliklerinden etkilenirler (7). Kitaplarda, çocuklar için kendilerine duygu, düşünce ve davranışlarıyla örnek alabilecekleri karakterler sunulmalıdır. Kahramanlara çocuk gerçekliğine uygun; çocukların özgürlüğünü, keşfetme dürtüsünü; hayal kurma, eğlenme ve öğrenme isteğini destekleyen özellikler verilmelidir. Çocuğun, okuduğu kitaplardaki kahramanlarla özdeşim kurabileceğinden çocuk kitaplarında çok sayıda kahraman bulunmamalı, kahramanların fiziksel ve ruhsal özellikleri güçlü bir biçimde betimlenmelidir.

Sever (7), karakterleri, kapalı (geliştirilmemiş), açık (geliştirilmiş), durağan ve devingen karakterler olarak sınıflandırmıştır. Kitaplardaki yan karakterler genellikle kapalı (geliştirilmemiş) ve özelliklerinden yüzeysel olarak bahsedilen, okurun hakkında fazla bilgi sahibi olmadığı karakterlerdir. Açık karakterler ise birçok özelliklerinden ayrıntılı olarak bahsedilen ve okurun iyi tanıyabildiği karakterlerdir. Hikâye içinde bir değişim yaşayan karakterler devingen (dinamik), hikâyenin başıyla sonu arasında bir değişim yaşamayan karakterler ise durağan karakterler olarak isimlendirilmiştir.

2.5.5.Dil ve Anlatım: Çocuk edebiyatı eserlerinde sade ve açık bir dil kullanılmalıdır. Kelimeler, çocuğun kelime bilgisini artıracak nitelikte, hikayede yer alan bilinmeyen kelime sayısı da çocuğun gelişimine uygun ve çocuk gerçekliğiyle ilişkili olmalıdır. Kelimeler güncel olmalı, eski kelimeler kullanılmamalıdır. Kitapta yabancı kelimelere mümkün olduğunca yer verilmemeli ve Türkçenin zengin anlatım olanakları çocuklara sunulmalıdır. Çocukların kullanımında güçlük çekebileceği bağlaç ve edatlara çok fazla yer verilmemelidir. Kitaplar dilbilgisi, yazım ve noktalama kuralları bakımından dikkatle hazırlanmış olmalıdır.

2.6.Çocuk Kütüphaneleri

Çocuk kütüphaneleri, toplumun okuma alışkanlığı kazanması için çok önemli bir yere sahiptir. Çocuklar için açılan kütüphaneler ilgi çekici hale getirildikçe, çocukların da kütüphaneye gitmek, okuma yapmak ve kütüphanelerin imkanlarından faydalanmak için daha hevesli olacakları düşünülmektedir. Kütüphaneler fiziksel olarak tasarımlarıyla ilgi çekici olduğu gibi içerdiği kitaplarla da hitap ettikleri çocukların gelişimine uygun ve nitelikli olmalıdır. Kütüphanelerde çocukların bilişsel gelişim dönemlerine göre ayrı bölümler olmalı, bu bölümler yaş gruplarına uygun materyallerle donatılmalıdır (19). Çocuk kütüphaneleri çocukların okuma isteklerini artırmak, bilgiyi keşfetmelerine ve düş güçlerini geliştirmelerine olanak sağlamakla sorumludur (41). Çocuk kütüphaneleri çocukların okuma alışkanlığını da etkilemektedir. Cevher (42), Ankara'da bulunan çocuk kütüphanelerinde yaptığı araştırmayla Ankara'daki çocuk kütüphanelerinin çocukların okuma alışkanlıkları üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermiştir.

2.6.1.Türkiye'de Çocuk Kütüphaneleri

Türkiye'de ilk çocuk kütüphanesi 1925 yılında Akhisar'da kurulmuştur. Ardından İstanbul'da ve Ankara'da açılan kütüphanelerle çocuk kütüphanelerinin sayısı artmış ancak 90 lı yılların sonuna doğru çocuk kütüphanelerindeki azalma nedeniyle kütüphaneler 2000 yılı sonlarına doğru halk kütüphanelerine tarafından devralınmıştır (43).

Ülkemizde çocuk kütüphaneleri Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde ve Halk Kütüphaneleri kapsamında ele alınmaktadır. Çocuklar, halk kütüphanelerindeki

çocuk bölümlerini kullanabildikleri gibi yalnızca çocuklara yönelik hizmet veren çocuk kütüphanelerinden de yararlanabilmektedir (44).

2019 yılı verilerine göre Türkiye’de çocuk kütüphaneleri de dahil olmak üzere 1182 halk kütüphanesi bulunmaktadır. Bu sayı içerisinde sadece çocuk okuyuculara hizmet veren çocuk kütüphanelerinin sayısı ise 60’tır (45). Halk ve çocuk kütüphanelerinin yaygınlığı göz önüne alındığında kütüphanedeki kitapların içerikleri ve nitelikli olması da büyük bir önem arz etmektedir.

2.6.1.1. Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi

Şekil 2.1. Ali Dayı çocuk Kütüphanesi, Ankara*

Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından, ilk örnek çocuk kütüphanesi olarak hizmet vermesi amacıyla 2010 yılında proje kapsamında yapılandırılmaya başlamıştır (46). Gerekli iç düzenlemeler yapıldıktan sonra kütüphanede çalışmak üzere bir kütüphaneci ve bir sınıf öğretmeni görevlendirilmiştir. Kütüphane iki bölümden oluşmaktadır. Bunlar okul öncesi dönemine yönelik kitapların yer aldığı Okul Öncesi Bölümü ve ilköğretim dönemine yönelik kitapların yer aldığı İlköğretim Bölümü'dür.

Şekil 2.2.Okul Öncesi Bölümü*

Şekil 2.3. Etkinlik Alanı*

*Görseller kütüphaneye yetkililerinin bilgisi dahilinde çekilmiştir.

Kütüphanenin alt katı 3-7 yaş arasındaki çocuklara hitap edecek şekilde düzenlenmiş ve “Okul Öncesi Çocuk Bölümü” olarak hizmet vermektedir. Okul Öncesi Çocuk Bölümü çocukların kitapların dünyasına adım atacakları bir yer olarak tasarlanmıştır.

Tüm bu bilgilerle çocukların kendilerine yönelik hazırlanmış kütüphanelerde zaman geçirmesi ve erken çocukluk döneminde nitelikli çocuk kitaplarıyla buluşmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Alan yazında çocuk edebiyatı ve çocuk kitaplarının incelenmesiyle ilgili birçok çalışmaya rastlanmıştır ancak çalışmalarda incelenen kitaplar genellikle yayınevlerine veya ilköğretim kademelerine göre incelenmiştir. Türkiye’de halka açık bir çocuk kütüphanesindeki kitapların incelenmesine ilişkin fazla araştırma olmadığı görülmüştür. Ancak bir çocuk kütüphanesindeki kitapların niteliklerinin belirlenmesi, çocuk kütüphanelerinin çocuğun yaşamında ve okuma kültürü edinmesindeki rolü düşünüldüğünde araştırılması gereken bir konudur. Çocukların, kendileri için hazırlanmış bir kütüphanede gelişimlerine uygun nitelikli çocuk edebiyatı yapıtlarıyla buluşması büyük önem taşımaktadır.

3.GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1.Araştırmanın Modeli

Araştırmada, çocuk kitaplarının nitelikli çocuk edebiyatı ve gelişimi destekleyici özelliklerinin incelenmesi amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır (47). Doküman analizi, yazılı belgelerin içeriğini sistematik olarak analiz etmek için kullanılan bir yöntemdir. Dokümanlarda yer alan verileri bulma, seçme, anlamlandırma, değerlendirme ve sentezlemeyi içermektedir (48).

3.2.Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evreni, Ankara ilinde bulunan ve ilk örnek çocuk kütüphanesi olan Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'nde yer alan 3-6 yaş dönemi çocuklarına hitap eden ve okuyuculara ödünç verilen tüm kitaplardan oluşmaktadır. Nitel araştırmalarda örneklem seçerken büyük gruplar seçmek yerine araştırmanın amacını uygun, detaylı veri elde edilebilecek örneklem grubu seçilmelidir (49). Araştırmanın örneklemini belirlemek için kütüphane yetkililerinden okuyuculara ödünç verilen kitapların listesi istenmiş ve kütüphaneden ancak ödünç verilen ilk 100 kitabın listesinin alınabileceği öğrenilmiştir. 100 kitabı içeren listeden okul öncesi dönemine hitap etmeyen kitaplar, etkinlik kitapları, bilim kitapları çıkarılmış ve araştırmacının elinde erken çocukluk dönemine yazılmış hikaye kitaplarından oluşan 50 kitaplık bir liste kalmıştır. 50 kitap arasından en çok ödünç verilen (ödünç verilme sayısı 15'in üzerinde olan) ilk 25 kitap örneklem olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla araştırmanın örnekleme belirlemek için ölçüt (kriter) örnekleme yöntemi kullanılmış; kitapların ödünç verilme sayısı 15'in üzerinde olan ve 1 yıl boyunca en çok ödünç verilen 3-6 yaş grubuna yönelik kitaplardan örneklem grubu belirlenmiştir.

Bu kapsamda, örneklem grubunun belirlenmesinde kullanılan ölçütler:

1. Kitabın 3-6 yaş grubu çocuklara hitap etmesi,
2. Kitabın olay akışına sahip bir hikaye kitabı olması,
3. Bir yıl süresince ödünç verilen ilk 100 kitap içinde yer alması,
4. 15'in üzerinde ödünç verilme sayısının olması şeklinde sıralanmaktadır.

Başkale (50)'ye göre örneklem büyüklüğü belirlenirken veri doygunluğunun olduğu benzer çalışmalara bakılmalıdır. Bu çalışma için de benzer araştırmalara bakılmış (17, 51) ve kitapların detaylı incelenmesi amaçlandığı için örneklemin büyüklüğü 25 kitap olarak belirlenmiştir. Buna göre araştırmanın örneklemini, Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'nden 1 yıl içerisinde ödünç alınma sayısı 15'in üzerinde olan 3-6 yaş dönemine yönelik 25 kitaptan oluşmaktadır.

Çalışma kapsamında incelenen kitapların Türkçe dilinde yazılmış olma veya çeviri olma durumuna ilişkin bilgiler Tablo 3.1'de verilmiştir.

Tablo 3.1. İncelenen kitapların Türkçe dilinde yazılmış veya Türkçe diline çevrilmiş olmasına ilişkin bilgiler

Kitabın Yazım Dili	f	%
Türkçe	12	48,0
Çeviri	13	52,0
Toplam	25	100,0

Tablo 3.1'e bakıldığında kitapların 12'sinin (%48) Türk yazarlar tarafından yazıldığı 13'ünün (%52) ise yabancı yazarlar tarafından yazılmış ve Türkçe çevirisinin yapılmış olduğu görülmektedir. Kütüphaneden en çok ödünç alınan ve çalışma kapsamında incelenen kitaplardan Türkçe kökenli ve yabancı dilden çeviri olan kitapların sayısının neredeyse eşit olduğu görülmüştür.

İncelenen kitapların yazar ve çizerlerinin cinsiyetlerine ilişkin bilgiler Tablo 3.2'de yer almaktadır.

Tablo 3.2. İncelenen kitapların yazar ve çizerlerinin cinsiyetlerine göre dağılımına ilişkin bilgiler

Yazar/Çizer	Kadın		Erkek		Belirtilmemiş		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Yazar	20	80,0	4	16,0	1	4,0	25	100,0
Çizer	18	72,0	7	28,0	-	-	25	100,0

Tablo 3.2’de görüldüğü üzere araştırmaya dahil edilen 25 kitabın yazarlarından 19’u kadın iken 4’ü erkektir. İncelenen kitaplar arasında her yazara ait bir kitap varken Tülin Kozikoğlu’nun kaleme aldığı 2 kitabı bulunmaktadır. 1 kitap da kolektif olarak basılmış ve yazar belirtilmemiştir (*İyi Bir İnsan Olmayı Öğreniyoruz*). Çizerlerin cinsiyetlerinin dağılımına bakıldığında ise, 18 kitapta kadın çizer ve 4 kitapta ise erkek çizerin kitaba katkı verdiği görülmektedir. İncelenen kitaplar arasında 3 farklı kitabın resimlemelerini Feridun Oral’ın yaptığı görülmüş, 2 farklı kitabın resimlemelerinin de Sedat Girgin’in kaleminden çıktığı belirlenmiştir.

Tablo 3.3 incelenen kitapların sayfa sayısına göre dağılımlarını göstermektedir.

Tablo 3.3. İncelenen kitapların sayfa sayılarına göre dağılımlarına ilişkin bilgiler

Sayfa Sayısı	f	%
14-19	4	16,0
20-29	10	40,0
30-44	11	44,0
Toplam	25	100,0

Tabloya göre, örnekleme oluşturan 25 kitaptan 4 (%16) tanesinin 14-19 sayfa sayısı aralığında, 10 (%40) kitabın 20-29 sayfa sayısı aralığında ve 11 (%44) kitabın da 30-44 sayfa sayısı aralığında sayfadan oluştuğu görülmektedir.

İncelenen kitapların yayın tarihlerine göre dağılımları Tablo 3.4’te verilmiştir.

Tablo 3.4. İncelenen kitapların yayın tarihlerine göre dağılımlarına ilişkin bilgiler

Yayın Tarihi	f	%
2006	1	4,0
2009	2	8,0
2010	1	4,0
2011	1	4,0
2012	4	16,0
2013	4	16,0
2014	4	16,0
2015	3	12,0
2016	3	12,0
2017	2	8,0
Toplam	25	100,0

Tabloda, örneklem grubunu oluşturan ve en çok ödünç alınan kitapların yayın yıllarına bakıldığında, yayın yıllarının 2006-2017 yılları arasında değiştiği göze çarpmaktadır. 2012 yılı sonrasındaki kitapların ise çoğunlukta olduğu görülmektedir.

İncelenen kitapların ödünç alınma sayılarına göre dağılımları Tablo 3.5'te yer almaktadır.

Tablo 3.5. İncelenen kitapların ödünç alınma sayılarına göre dağılımlarına ilişkin bilgiler

Ödünç Alınma Sayısı	f	%
16	6	24,0
17	8	32,0
18	3	12,0
19	1	4,0
20	2	8,0
21+	5	20,0
Toplam	25	100,0

Tabloya göre, örnekleme oluşturan kitaplar arasında, 1 sene içerisinde kütüphaneden 6 (%24) kitabın 16 defa ödünç alındığı (*Huysuz Keçi, Kirpi ile Kestane, Baykuş ile Çoban Yıldızı, Eve Yolculuk, Mış Gibi, Annemin Çantası*), 8 (%32) kitabın 17 defa ödünç alındığı (*Kirli Vakvak, Küçük Hasır Şapka, Komşu Teyze, Bilmiş Fare Tuna, Utangaç Köpek Kaya, Minik, Kar Yağıyor, Çıtu ile Pıtu İlkbaharı Karşılıyor*), 3 (%12) kitabın 18 defa ödünç alındığı (*Sevgi Kraliçesi, Akıllı Kedi Didi, Küçük Ayı ile Ahlat Ağacı*), 1 (%4) kitabın 19 defa ödünç alındığı (*Tombik Ayı Hastalanınca*), 2 (%8) kitabın 20 defa ödünç alındığı (*Uykuya Dalamayan Minik Yediuyurun Hikayesi, Gözlüğünü Kaybeden Hipopotam*), 1 (%4) kitabın (*Anais Çok Kızgın*) 21 defa ödünç alındığı, 1 (%4) kitabın 22 defa ödünç alındığı (*Acıkmadım Ki!*), 1 (%4) kitabın 24 defa ödünç alındığı (*Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kızdan?*), 1 (%4) kitabın 26 defa ödünç alındığı (*Bahçıvan Köstebek ve Uçan Karınca Kıvrıcık*) ve 1 (%4) kitabın da 27 defa ödünç alındığı (*İyi Bir İnsan Olmayı Öğreniyoruz*) bulgularına ulaşılmıştır. Tez çalışması kapsamında 1 sene içerisinde (2019 Ocak-2020 Ocak) ödünç alınma sayısı 15’in üzerinde olan kitaplar incelenmiştir; buna göre en çok ödünç alınan kitabın, 27 kez ödünç alınan “İyi Bir İnsan Olmayı Öğreniyoruz” kitabı olduğu görülmüştür.

4.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında, kitapların genel özelliklerine ilişkin verileri toplamak amacıyla “Kitap Özellikleri Formu”; kitapların çocukların gelişimsel özelliklerine uygunluğu açısından değerlendirilmesine yönelik “3-6 Yaş Dönemine Yönelik Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocukların Gelişimsel Özelliklerine Uygunluğunu İnceleme Soru Formu” kullanılmıştır.

3.3.1. Kitap Özellikleri Formu

Kitap Özellikleri Formu, 3-6 yaş dönemi çocuklarına yönelik çocuk edebiyatı eserlerinin künye bilgileri ve nitelikli çocuk edebiyatına özgü özellikleri ile ilgili bilgilere ulaşmak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Form; eserlerin yazarı, çeviri durumu, resimleyeni, yayınevi, sayfa sayısı, baskı sayısı, basım yeri, yayın tarihi ve ödünç alınma sayısı gibi künye bilgilerini elde etmeye yönelik sorulardan oluşmaktadır.

3.3.2. 3-6 Yaş Dönemi Çocuklarına Yönelik Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocukların Gelişimsel Özelliklerine Uygunluğunu İnceleme Soru Formu

3-6 Yaş Dönemi Çocuklarına Yönelik Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocukların Gelişimsel Özelliklerine Uygunluğunu İnceleme Soru Formu ilgili literatürün incelenmesi sonucu araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Bu kapsamda, literatür araştırması yapılmış ve benzer çalışmalarda kullanılan kontrol listeleri ve soru formları incelenmiştir (25, 29, 37, 52). Yapılan incelemenin ardından 3-6 yaş dönemi çocukların gelişimsel özellikleri göz önüne alınarak psikomotor gelişim, dil gelişimi/erken okuryazarlık becerileri, bilişsel gelişim, kişilik gelişimi, sosyoduygusal gelişim, cinsel gelişim ve ahlak gelişimi alanlarına yönelik toplam 35 maddelik bir form oluşturulmuştur. Form “evet”, “hayır” şeklinde cevaplanabilecek sorular ile kitaplar hakkında daha ayrıntılı bilgi edinebilmeyi sağlayacak açık uçlu sorulardan oluşmuştur. Ayrıca, her bir soruya ilişkin detay bilgileri not edebilmek için forma “açıklama” bölümü eklenmiş ve önemli bilgilerin not edilmesine olanak verecek şekilde düzenleme yapılmıştır. Araştırmacı tarafından oluşturulan form son halini aldıktan sonra 5 alan uzmanının görüşüne sunulmuştur. Uzmanların geri bildirimlerine göre form tekrar gözden geçirilerek son haline getirilmiştir (EK 1).

4.4. Veri Toplama Süreci

4.4.1. Etik Kurul Onay Süreci

Araştırmanın yürütülmesi için, öncelikle araştırmanın etik açıdan uygunluğunun değerlendirilmesi adına tez önerisi ve araştırmada kullanılacak veri toplama aracının bir taslağı hazırlanarak Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulu’na başvurulmuş ve çalışmanın etik açıdan uygun bulunduğu dair onay alınmıştır (EK2).

4.4.2. Veri Toplama Aracının Oluşturulması Süreci

Tez önerisiyle birlikte taslağı hazırlanan veri toplama araçlarının geliştirilmesi için alanyazı taraması yapılmış ve çocuk edebiyatıyla ilgili kitap incelemeleri yapılan diğer çalışmalarda ne tür formlar kullanıldığı incelenmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda hem nitelikli çocuk edebiyatı özelliklerini ölçecek hem de kitapların çocuk gelişimi özelliklerine uygunluğunu değerlendirecek 7 bölümden oluşan bir soru formu hazırlanmıştır. Bu formda kitapların psikomotor gelişim, erken okuryazarlık

becerileri ve dil gelişimi, bilişsel gelişim, kişilik gelişimi, sosyo-duygusal gelişim, cinsel gelişim ve ahlak gelişimi başlıkları altında değerlendirilmesi hedeflenmiştir. 45 maddeye sahip değerlendirme formu alanında uzman 5 akademisyene mail atılarak uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan alınan dönütler doğrultusunda bazı maddeler üzerinde düzenleme yapılmış bazı maddeler ise formdan çıkarılarak toplam 35 maddelik soru formuna son hali verilmiştir.

4.4.3. Çalışma Grubunu Oluşturan Kitapların Belirlenmesi ve Veri Toplama İşlemi

Etik Kurul'dan alınan onayın ve veri toplama araçlarına son halinin verilmesinin ardından Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'ne gidilerek yetkili kişilerle sözlü iletişime geçilmiş, gerekli izinler alınmış ve kütüphaneden son 1 yıl içerisinde en çok ödünç alınan kitapların listesi istenmiştir. Küresel pandemi nedeniyle kütüphanelerin bazı zamanlarda kapalı olması durumunun araştırmacının sonuçlarını etkileyebileceği göz önüne alınarak 2020 yılı ve sonrası araştırmaya dahil edilmemiş ve 2019'daki veriler dikkate alınmıştır. Bu kapsamda, Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi yetkililerinin vermiş olduğu listede 2019 yılında en çok ödünç verilen 100 kitabın yer aldığı görülmüş ancak kitapların bebeklik dönemi, erken çocukluk dönemi veya ilkökul dönemi olarak ayrılmadığı, her yaş grubuna hitap eden kitapların karışık şekilde bu 100 kitap arasında listelendiği görülmüştür. Bu nedenle listedeki kitaplar araştırmacı tarafından tek tek kontrol edilerek 3-6 yaş dönemi çocuklarına yönelik yazılmış eserlerden oluşan yeni bir liste oluşturulmuştur. Bu liste oluşturulurken, etkinlik kitapları, bilim kitapları ve seri kitaplar da listeden ayıklanmış ve geriye erken çocukluk dönemine hitap eden resimli çocuk kitaplarından 50 kitaplık bir liste kalmıştır. Sonuç olarak 1 yılda ödünç verilme sayısı 15'in üzerinde olan ilk 25 kitabın incelenmesine karar verilmiştir. Araştırmanın örneklemini oluşturacak kitaplar belirlendikten sonra kitapları edinmek amacıyla araştırmacı Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'ne üye olmuş ve listedeki kitaplar 2 haftalığına ödünç alınmıştır. Kitaplar tek tek veri toplama araçları kullanılarak incelenmiş, gerekli kodlamalar yapılarak formlar doldurulmuştur.

4.5.Verilerin Analizi

Çalışmadan elde edilen veriler, hazırlanan araştırma soruları doğrultusunda analiz edilmiştir. Kitapların künye bilgileri frekans tabloları ile sunulmuş, kitap değerlendirme formundaki açık uçlu sorulardan elde edilen verilerin analizi için ise doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Öncelikle dökümanlara ulaşılmış ve incelenecek dökümanlar sınırlandırılmıştır. Ardından detaylı ve derinlemesine okuma yapılarak döküman anlaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıntılı okuma yapıldıktan sonra elde edilen veriler çalışmanın amaçları doğrultusunda değerlendirilmiştir.

4.BULGULAR

Bu bölümde, araştırma kapsamındaki kitapların nitelikli çocuk edebiyatı özellikleri kapsamında gelişimsel açıdan ayrıntılı incelenmesine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. İncelenen kitaplar K1, K2, K3,...K25 olarak kod verilerek ele alınmıştır. Kitapların kod-isim listesi EK-3'te görülmektedir.

4.1. Kitapların Psikomotor Becerileri Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Kitaplar çocukların psikomotor becerilerini destekleme açısından sayfa kalınlığı ve yapısı, boyut özellikleri ve ciltleme özelliklerine göre değerlendirilmiştir.

4.1.1. Sayfa Yapısı ve Kalınlığı

İncelenen kitapların sayfa yapısı ve kalınlığı incelendiğinde, kitapların tümünün sayfalarının kaliteli, mat, 1. hamur kağıt olup çocuğun tek başına sayfayı tutup çevirmesine fırsat verecek özellikte olduğu görülmüştür. Bu nedenle incelemeye alınan 25 kitabın tamamının sayfa özelliklerinin çocukların **sayfayı tek başına çevirme becerisini** destekleme açısından uygun özelliklere sahip olduğu söylenebilir.

4.1.2. Boyut

İncelenen kitapların boyut özellikleri değerlendirildiğinde, 20'sinin büyük boy (22 cm'den büyük) , 5 kitabın ise (K1, K7, K18, K20, K24) orta boy (16-22 cm arasında) olarak sınıflandırılabilir büyüklükte olduğu görülmüştür. Kitapların büyüklüklerine bakıldığında incelenen tüm kitapların çocukların kolaylıkla taşıyabileceği özellikte olduğu; **kavrama, kitabı alıp bir yerden başka bir yere taşıma** gibi psikomotor becerilerini destekleme açısından uygun özellikte olduğu söylenebilir.

4.1.3. Kapak ve Ciltleme

Kitapların kapak ve ciltleme özelliklerine bakıldığında ise 11 kitabın (K3, K6, K9, K11, K13, K14, K17, K21, K22, K24, K25) mukavva karton kapağa sahip ve ciltli basılmış olduğu görülürken, 14 kitabın ince karton kapağa sahip olduğu ve kitapların zımbalı veya tutkallı ciltleme yöntemleriyle ciltlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular doğrultusunda mukavva karton kapaklı kitapların, kitabın sağlam olması ve **kolay dağılmaması** yönüyle küçük yaş grubu çocuklar için daha olumlu bir özellik

gösterdiği değerlendirilirken, 14 kitabın kolay yıpranabileceği ve çocukların kullanımı açısından hem **sırt bilgilerine yer vermemesi** hem de mukavva kartona göre **daha az dayanıklı olması** açısından yetersiz bir özelliğe sahip olduğu söylenebilir.

4.2. Kitapların Dil Gelişimi/Erken Okuryazarlık Becerilerini Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Kitaplar, çocukların dil gelişimi/erken okuryazarlık becerilerini destekleme açısından ön kapak özellikleri, metin özellikleri, sayfa düzeni ve kitabın hitap ettiği yaş grubunu belirtme durumuna göre değerlendirilmiştir.

4.2.1. Ön Kapak Özellikleri

Ön kapak özellikleri, kapakta kitabın adı, yazar adı, çizer adı, yayınevi adı bulunması ve konu ile başlık uyumu açısından değerlendirilmiştir. Değerlendirilen 25 kitabın tamamının ön kapağında kitabın adı ve yayınevi bilgisinin yer aldığı görülmektedir. 23 kitabın ön kapağında yazar adı yer alırken, 2 kitapta (K1, K18) yer almadığı görülmüştür. Çizer adların ön kapakta olma durumuna bakıldığında ise 22 kitapta çizer adına yer verilmiştir. İncelenen 24 kitabın başlığının ise konusu ile uyumlu olduğu değerlendirilmiştir.

İncelenen **K1** kodlu kitapta, ön kapak özelliklerine bakıldığında, yazar ve çizer adının ayrıca yer almadığı, yazarın kolektif olduğu ve kitabın çeviri bir kitap olduğu görülmektedir. Bu kapsamda, kitabı çeviren ve çizer adına iç kapakta yer verildiği dikkat çekmiştir. Ayrıca kitabın ön kapağında, sol alt köşede “*Ana Tema: İyi İnsan Olmak*” şeklinde kitabın ana tema bilgisinin özellikle belirtildiği görülmüştür. Kitabın bir başlığa sahip olduğuna yönelik farkındalık ile kitap başlığının rolü ve anlamına ilişkin gelişimini destekleme açısından kitap adının ön kapakta uygun şekilde yer almasının gelişimi destekleyici bir özellik olduğu söylenebilir. Ayrıca kitapta çevirmen ve çizer bilgilerinin yer alması ile kitabın; çocukla yazar/çevirmen ve çizer kavramları hakkında konuşma, rollerini çocuğa açıklama ve kitapla ilgili künye bilgilerini okumaya yönelik çocuğu destekleme fırsatı vermesi açısından dil gelişimini ve erken okuryazarlık becerilerini desteklemeye yönelik özellikler taşıdığı söylenebilir.

Kitabın başlığına bakıldığında, başlığın kitabın konusuyla uyumlu olduğu görülmektedir. Kitap içeriğinde iyi bir insan olmanın gereklilikleri anlatılmıştır.

Dolayısıyla “İyi bir insan olmayı öğreniyoruz” başlığının kitap hakkında ön bilgi verdiği söylenebilir. Kitabın başlığının konuyla uyumlu olması, kitabın başlığı sayesinde çocukların hikaye hakkında ön okuma yapabilmesi (konu hakkında ön bilgi sahibi olabilmesi ve “kim, ne, nasıl” sorularını sorarak cevap verebilmesi) becerileri açısından destekleyici özelliktedir.

Şekil 4.1. İncelenen Kitapların Ön Kapak Özellikleri

Şekil 4.1. (devam) İncelenen Kitapların Ön Kapak Özellikleri

K2 kodlu kitaba bakıldığında; kitap adı, yayınevi adı ve yazar-çizer adının ön kapakta yer aldığı görülmektedir. Kitabın başlığına bakıldığında ise, başlığın konuyla uyumlu olduğu görülmektedir. Kahramanların isimleri kitap adı olarak seçilmiştir. Dolayısıyla “Bahçıvan Köstebek ile Uçan Karınca Kıvrırcık” başlığının kitabın kahramanları hakkında fikir verdiği ve konuyla ilgili olduğu söylenebilir. Bu özelliğiyle kitap, başlığına bakılarak “Kim?” sorusunu sorma ve cevap verme becerisini desteklemektedir.

K3 kodlu kitapta; kitap adı, yayınevi adı ve yazar-çizer adının ön kapakta yer aldığı görülmektedir. Kitabın başlığına bakıldığında, başlık ve konunun uyumlu olduğu görülmektedir. Kitap kırmızı başlıklı kız hikayesinin yavru kurdun gözünden anlatımını içermektedir. Dolayısıyla “Kim korkar kırmızı başlıklı kızdan” başlığı yavru kurdun bakış açısı ile verildiği söylenebilir.

K4 kodlu kitaba bakıldığında, kitap adı, yayınevi adı ve yazar-çizer adının ön kapakta yer aldığı görülmektedir. Kitapta yemek yemek istemeyen küçük bir kız çocuğunun yaşadıkları anlatılmaktadır. Kitabın başlığına bakıldığında, “Acıkmadım Ki” başlığının konuya uygun olduğu ve hikâye hakkında fikir verdiği söylenebilir. Bu özelliğiyle kitap, başlığına bakılarak “Ne?” sorusunu sorma ve cevap verme becerisini destekleyebilir.

K5 kodlu kitapta da yine kitap adı, yayınevi adı ve yazar-çizer adının ön kapakta yer aldığı görülmektedir. Kitapta öfke kontrolü problemi yaşayan bir kız çocuğunun başından geçenler anlatılmaktadır. Dolayısıyla “Anais Çok Kızgın” başlığının hikâye hakkında fikir verdiği söylenebilir. Bu özelliğiyle kitap, başlığına bakılarak “Kim, ne?” sorularını sorma ve cevap verme becerisini destekleyebilir.

K6 kodlu kitap değerlendirildiğinde, kitap adı, yayınevi adı ve yazar-çizer adının ön kapakta yer aldığı görülmektedir. Kitapta uyku problemi yaşayan bir yediuyurun başından geçenler anlatılmaktadır. “Uykuya dalamayan minik yediuyurun hikayesi” başlığının kitap hakkında ön bilgi verdiği söylenebilir.

K7 kodlu kitapta, kitap adı, yayınevi adı ve yazar-çizer adının ön kapakta yer aldığı görülmektedir. Ayrıca ön kapakta “*Niçinli Masallar*” ifadesinin yer aldığı görülmüştür. Kitabın başlığına bakıldığında, başlık ve konunun uyumlu olduğu görülmektedir. Kitapta gözlük takmasına ihtiyacı olduğu anlaşılan bir hipopotamın yeni bir gözlük edinmesi, oyun oynarken gözlüğünü kaybetmesi ve sonra tekrar bulması anlatılmaktadır. “Gözlüğünü kaybeden hipopotam” başlığının kitap hakkında ön bilgi verdiği söylenebilir.

K8 kodlu kitapta, kitap adı, yayınevi adı ve yazar-çizer adının ön kapakta yer aldığı görülmektedir. Kitapta hastalanan ayıyı iyileştirmeye çalışan arkadaşlarının hikayesi anlatılmaktadır. Dolayısıyla “Tombik ayı hastalanınca” başlığının konuyla ilişkili olduğu ve kitap hakkında ön bilgi verdiği söylenebilir. Bu özelliğiyle kitap, başlığına bakılarak “Kim, Ne?” sorularını sorma ve cevap verme becerisini desteklemektedir.

K9 kodlu kitap incelendiğinde, kitap adı, yayınevi adı ve yazar-çizer adının ön kapakta yer aldığı görülmektedir. Çizerin yazarla aynı kişi olduğu “*Metin ve*

İllüstrasyonlar” başlığı altında iç kapakta verilmiştir. Hikâyenin konusu prensesin sevgi kraliçesini aramasıdır. “Sevgi kraliçesi” başlığının hikâye hakkında ön bilgi verdiği söylenebilir. Bu özelliğiyle kitap, başlığına bakılarak “Kim?” sorusunu sorma ve cevap verme becerisini desteklemektedir.

K10, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K20, K21 kodlu kitapların ön kapaklarında kitap adı, yazar-çizer adı, yayınevi adı bilgilerini içerdikleri görülmektedir. **K10** ve **K21** kodlu kitapta ise çizer ile yazar aynı olduğu için çizer adı “*Yazan ve Resimleyen*” başlığı altında iç kapakta verilmiştir. Kitapların başlıkları ve konu uyumları değerlendirildiğinde, hepsinin ortak özelliği olarak, kitabın ana karakteri ya da kahramanlarının isimlerinin kitap başlığı olarak ele alındığı görülmüştür.

K17 kodlu kitapta kitap adının doğrudan karakter adı yerine kahramanın lakabı olarak ele alındığı dikkat çekmiştir. Bu özellikleri ile bu kitapların başlıklarının konu ile uyumlu olduğu, hikayedeki kahramanları yansıttığı, kitap hakkında bir ön bilgi verdiği, özellikle “kim?” sorusunu sormaya fırsat vererek kitap ile ilgili öngörüle bulunabilme becerisini destekleyebilecekleri söylenebilir.

K18 kodlu kitap değerlendirildiğinde, kitapla ilgili temel bilgiler açısından kitap adı, yayınevi adı ve çizer adı ön kapakta verilmiştir. Ancak **yazarın isminin ön kapakta yer almadığı** görülmektedir. Yazar adı **iç kapakta** verilmiştir. Kitabın başlığına bakıldığında, başlık ve konunun uyumlu olduğu görülmektedir. Doğa olaylarından kar yağışının anlatıldığı bu kitapta “Kar yağıyor” başlığı hem kitap hakkında fikir vermekte hem de konuya uygun olma özelliği göstermektedir.

K19 kodlu kitapta, yayınevi adı ve yazar-çizer adının ön kapakta yer aldığı görülmektedir. Ayrıca kitap kapağının sağ üst köşesinde “*Pedagog Onaylı*” ifadesi yer almaktadır. Kitabın başlığına bakıldığında, iki arının ilkbaharı karşılama macerasının anlatıldığı bu kitapta “Çıtı ile Pıtı ilkbaharı karşılıyor” başlığının konuya uygun olduğu söylenebilir. Bu özelliğiyle kitap, başlığına bakılarak “Kim, Ne?” sorularını sorma ve cevap verme becerisini desteklemektedir.

K22 kodlu kitaba bakıldığında, yayınevi adı ve yazar-çizer adının ön kapakta yer aldığı görülmektedir. Kitabın başlığına bakıldığında ise, **başlık ve konunun**

uyumlu olmadığı değerlendirilmiştir. Başlıkta Baykuş ile çobanyıldızı karakterlerinin ismi yer almaktadır. İncelenen çocuk kitaplarına bakıldığında çoğunluğunda kitabın başlığının ana kahramanların isimlerinden seçildiği görülmektedir. Ancak “Baykuş ile çobanyıldızı” kitabında çobanyıldızı karakterinden yalnızca 2 yerde bahsedilmiştir ve ana kahramanlardan birisi değildir. Bu nedenle başlık ve konunun uyumlu olmadığı söylenebilir.

“Meğer gökyüzünde ne kadar çok dost varmış!’ diye sevindi baykuş. Yıldızların içinde öyle bir yıldız vardı ki, sanki bütün yıldızlardan daha büyüktü. Çobanyıldızı’ydı bu. Güneş doğarken bizim baykuş hala parlamakta olan Çobanyıldızı’ndan gözlerini alamıyordu.”

K23 kodlu kitaba bakıldığında, kitap adı, yayınevi adı ve yazar-çizer adının ön kapakta yer aldığı görülmektedir. Yazar aynı zamanda kitabın çizeridir. Bu bilgi iç kapakta “Metin ve Çizimler” başlığı altında verilmiştir. Kitabın başlığına bakıldığında, başlık ve konunun uyumlu olduğu görülmektedir. Kitapta zorlu yaşam koşulları nedeniyle yaşadıkları yerden ayrılmalara gereken hayvanların kendilerine bir ev arayışı anlatılmaktadır. Dolayısıyla “Eve yolculuk” başlığının konuyla ilgili olduğu söylenebilir.

K24 kodlu kitabın ön kapağında kitap adı, yazar adı ve yayınevi adı bilgilerinin yer aldığı görülmektedir. Kitabın yazarı aynı zamanda bir illüstratördür ve kitabın resimlemelerini de yapmıştır. Ancak bu bilginin kitapta verilmediği görülmüştür. Kitabın başlığına bakıldığında, başlığın konuyla uyumlu ve çocukların hayal gücünü destekleyici özellikte olduğu görülmektedir. Hikâyede resim çizmeyi başaramadığını düşünen kahramanı, resimlere “mış gibi” baktığında her şeyi resmedebildiğini fark etmektedir. Bu özelliğiyle “Mış gibi” başlığının konuyla uyumlu olduğu ve bu sayede çocukların hikaye hakkında ön okuma yapabilmesi “ne, nasıl” sorularını sorarak cevap verebilmesi becerileri açısından destekleyici özellikte olduğu söylenebilir.

K25 kodlu kitaba bakıldığında ise kitap adı, yayınevi adı ve yazar-çizer adının ön kapakta yer aldığı görülmektedir. Kitapta bir anne ve iki çocuğunun başından geçenler ve bu sırada annenin çantasından çıkan eşyaların ne kadar işe yaradığı anlatılmıştır. Dolayısıyla “Annemin çantası” başlığı kitap hakkında ön bilgi vermekte

ve konuyu yansıtmaktadır. Bu özelliğiyle kitap çocuğun hikaye hakkında fikir üretme becerisini desteklemektedir.

İncelenen kitapların ön kapak özellikleri değerlendirildiğinde, ön kapakta yazar-çizer adı, yayınevi adı ve başlığın uygun şekilde ele alınması özelliklerini içeren kitapların, çocuğun kitapla ilgili yazar ve çizer farkındalığını geliştirmek için uygun özellikler gösterdiği; kitabın bir başlığa sahip olduğuna yönelik farkındalık ile kitap başlığının rolü ve anlamına ilişkin gelişimini destekleme açısından kitap adının ön kapakta uygun şekilde yer almasının gelişimi destekleyici bir özellik olduğu söylenebilir. Kitabın başlığının konuyla uyumlu olması, kitabın başlığı sayesinde çocukların hikaye hakkında ön okuma yapabilmesi (konu hakkında ön bilgi sahibi olabilmesi ve “kim, ne, nasıl” sorularını sorarak cevap verebilmesi) becerileri açısından destekleyici özellikler olarak değerlendirilebilir.

4.2.2. *Metin Özellikleri*

Metin özellikleri kapsamında kitaplar; cümlelerin açık ve anlaşılır olması, cümle ve paragraf uzunlukları, imla ve noktalama işaretlerinin doğru kullanımı, yazı karakterlerinin özellikleri, giriş-gelişme-sonuç bölümlerinin kapsamı açısından değerlendirilmiştir.

Çalışma kapsamında incelenen tüm kitaplarda kullanılan **cümlelerin açık ve anlaşılır** olduğu görülmüştür. 25 kitabın 5’inde (K3, K10, K15, K16, K25) kafiye cümlelere yer verildiği belirlenmiştir. Kafiye cümleler hikayenin melodik bir şekilde okunmasını sağladığı, öyküye akıcılık kattığı ve fonolojik (sesbilgisel) farkındalık becerilerini desteklediği için olumlu bir özellik olarak değerlendirilebilir.

İncelenen kitaplarda kullanılan **yazı karakteri** değerlendirildiğinde 13 kitapta (K1, K2, K11, K12, K13, K15, K16, K19, K20, K21, K22, K24, K25) kitabın tamamında tek bir yazı fontu ve aynı puntoda yazılar kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bu bulguya bağlı olarak bu kitapların; harf ve sözcük farkındalığını, harf ve sözcüklerin farklı yazı karakterlerinde ve büyüklükte yazılabileceği algısını ve yazı farkındalığı becerilerini destekleme konusunda yetersiz kalabileceği söylenebilir.

Kitaplardaki **Türkçe imla ve noktalama işareti** kurallarının kullanımına bakıldığında ise kitapların genelinde (20 kitap) doğru bir kullanım olduğu görülmüştür. Bu özelliği ile kitapların, içerdiği cümlelerin doğru şekilde okunmasına

olanak tanıdığı, cümlelerde bitiş, duraklama, şaşkınlık gibi özelliklerin anlaşılmasını ve Türkçeyi doğru kullanma becerisini destekleyecek özellikte olduğu söylenebilir. Ancak 5 kitapta (K4, K17, K18, K19, K23) noktalama hatalarının bulunduğu dikkat çekmiştir.

Kitaplardaki olay akışı incelendiğinde, 1 kitap hariç (K1) tüm kitaplarda **giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin yer aldığı** sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu kapsamında kitabın hikayedeki olay akışıyla ilgili sorulara (olay sıralama; öncesi-sırası-sonrası) cevap verebilme becerisini desteklemeye yönelik bir özellik taşıdığı söylenebilir.

Kitapların metin özelliklerine ilişkin ayrıntılı değerlendirmeler aşağıda sunulmuştur:

K1 kodlu kitaba bakıldığında, metinler 4-5 kelimelik basit öğretici cümlelerden oluşmaktadır. Her sayfada bir cümleye yer verildiği görülmüştür. Cümleler **gereklilik kipi** kullanılarak yazılmıştır.

“Arkadaşlarımıza karşı anlayışlı olmalıyız.”

“Kardeşlerimize iyi davranmalıyız.”

Cümlelerin açık ve anlaşılır olmasının, cümlelerin anlatmak istediğini çocuğun kolaylıkla anlayabilmesi açısından kitabın önemli bir özelliği olduğu söylenebilir.

Kitapta giriş, gelişme ve sonuç bölümlerine **yer verilmediği** değerlendirilmiştir. Tüm hikâyeye birbirinden bağımsız yönlendirici cümlelerden oluşmaktadır. Kitapta ele alınan konunun olay akışı içinde olmamasına yönelik bu bulgu kapsamında kitabın hikayedeki olay akışıyla ilgili sorulara (olay sıralama; öncesi-sırası-sonrası) cevap verebilme becerisini desteklemeye yönelik bir özellik taşımadığı söylenebilir.

K2 kodlu kitapta yer alan metinlere bakıldığında 10-11 kelimedenden oluşan, virgüllerle bağlanmış uzun cümlelerin ve 9 cümlelik paragrafların yer aldığı görülmektedir. Erken çocukluk dönemindeki dikkat süresi göz önüne alındığında kitabın **metin uzunlukları** olarak uygun özellikler **göstermediği** dikkat çekmektedir.

“Sabah kalemtraş evinden çıkıyor, bir eğrelti otunun üzerinde dinleniyor, salyangoz kabuklarını inceliyor, vakit geçiriyordu.”

“Bahçıvan Köstebek, Karınca Kıvırcık’ın uçuşunu izliyor ve uyku saati gelince kalemtraş evine girip yattığını görünce büyük bir mutluluk duyuyordu.”

Kitapta giriş, gelişme ve sonuç bölümleri yer almaktadır. Giriş bölümünde Köstebek’in bir teraryum oluşturması, gelişme bölümünde Karınca ile Köstebek’in tanışması ve Karınca’nın teraryumda yaşamaya başlaması, sonuç bölümünde ise Karınca’nın doğal yuvasına geri dönmesi anlatılmıştır. Anlamlı bir olay akışına sahip olması nedeniyle kitap, çocuğun olaylarla ilgili sorulan sorulara cevap verme, olay akışı içerisinde öncesi-sonrası zamansal sıralama yapabilme becerisini desteklemektedir.

K3 kodlu kitabın ise tamamında cümlelerin **kafiyeli** dördlük, beşlik veya altılık şeklinde yer aldığı görülmektedir. Metinde **tekrarlayan cümle kalıplarının** kullanıldığı dikkat çekmektedir. **Devrik** cümleler kullanılmıştır. Hikâye **görülen geçmiş zaman** kipiyle yazılmıştır.

*“Annesi dedi: ‘Bravo doğrusu,
Şimdi de günün en zor sorusu.
Diyelim ki karnın tok, uykun da çok.
Derenin kenarında bir ağaç gölgesi.
Kaçırılır mı keyfin böylesi?’*

*“Annesi bir kaşını kaldırdı merakla.
Yavru kurt yine hazırda bir cevapla.
‘Diyelim ki karnım tok, uykum da çok.
Derenin kenarında da bir ağaç gölgesi.
Kaçırılmaz keyfin böylesi!’”*

İncelenen kitabın tamamındaki yazı karakteri ve punto özellikleri değerlendirildiğinde; kitapta **birden fazla yazı karakterinin** kullanıldığı görülmektedir. Yavru kurdun elle yazdığı afişte ve hikayedeki ilk cümlenin ilk harfinde olmak üzere 2 yerde kitabın genelinde kullanılan yazı karakterinden farklı bir

font seçildiği görülmüştür. Bu özelliği ile kitabın harf ve sözcük farkındalığını, harflerin farklı punto ve büyüklükte olabileceği algısını destekleyici nitelikte olduğu söylenebilir.

Şekil 4.2. “Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kızdan?” kitabında yer alan farklı font ve büyüklükteki yazı karakteri örneği

Kitapta giriş-gelişme-sonuç kısımları değerlendirildiğinde; hikayenin giriş bölümünde yavru kurdun annesinden dolaşmak için izin istemesinden bahsedilmiş, gelişme bölümünde anne kurdun önlem için sorular sorduğu görülmüş, sonuç bölümünde ise yavru kurdun tüm soruları akıllı bir şekilde cevaplaması ve artık kendi başına dolaşmaya çıkabileceğini ispatlamış olması anlatılmıştır. Anlamlı bir olay akışına sahip olması nedeniyle kitap, çocuğun olaylarla ilgili sorulara cevap verme becerisini desteklemektedir.

K4 kodlu kitaptaki metinler erken çocukluk dönemindeki bir çocuğun anlayacağı seviyede 4-5 kelimelik cümleler ve 1-2 cümlelik paragraflardan oluşmaktadır. Hikâye **birinci tekil şahıs** ağızından anlatımla yazılmıştır.

“Ben de masaya oturdum ve yemeğime bakmaya başladım.”

“Timsah, ‘Onları yemeyecek misin?’ diye sordu.

Kitaptaki konu akışı incelendiğinde, **giriş-gelişme ve sonuç bölümlerinin var olduğu** görülmektedir. Giriş bölümünde kahramanın yemeğe çağırılması, gelişme bölümünde kahramanın yemeğini çizdiği resim karakterleriyle paylaşması ve sonuç

bölümünde aç kalan kahramanın sonunda yemeğini kendi yemeye karar vermesi anlatılmıştır.

Kitapta **birden fazla yazı karakterinin** kullanıldığı görülmektedir. Makasın kesme sesi ve karın gurultusu seslerini belirtmek için 2 yerde kitabın genelinde kullanılan yazı karakterinden farklı bir font seçildiği görülmüştür.

Şekil 4.3. “Acıkmadım Ki!” kitabında yer alan farklı font ve büyüklükteki yazı karakteri örneği

Türkçe imla ve noktalama işareti kurallarının kullanımına bakıldığında ise kurallara genel olarak uyulsa da tırnak işareti içinde yazılan cümlelerin sonunun virgülle bitirildiği ve **noktalama hatası** bulunduğu görülmüştür. Kitapta 9 cümlede aynı hata yer almaktadır.

“Çok akıllı bir kızsın sen,” dedi.

Kurt, “Ben en çok elmayı severim,” diye ekledi.

K5 kodlu kitaba bakıldığında, hikâyenin **görülen geçmiş zaman kipi** ile yazıldığı görülmüştür.

“Anais bu yıl anaokuluna başlayacaktı.”

“Anais neden bu kadar öfkeliydi?”

Cümleler anlaşılır olmasına rağmen, paragraf uzunlukları erken çocukluk dönemindeki bir çocuğun **baştan sona takip edebileceğinden çok daha uzundur**. Kitap 8-9 kelimelik cümleler ve 5-6 cümlelik paragraflardan oluşmaktadır.

“‘Önce yanardağın nasıl harekete geçtiğine bakalım: Başlangıçta yanardağın rengi yeşildir, bu bize durumdan memnun olduğunu gösterir.’ dedi İzabel.”

İncelenen kitabın tamamındaki yazı karakteri ve punto özellikleri değerlendirildiğinde; kitapta **birden fazla yazı karakterinin** kullanıldığı görülmektedir. Kitapta anaokulunun resmedildiği sayfada duvardaki posterlerde farklı fontta yazıların tercih edildiği görülmüştür. Bu özelliği ile kitabın harf ve sözcük farkındalığını destekleyecek nitelikte olduğu söylenebilir.

Şekil 4.4. “Anais Çok Kızgın” kitabında yer alan farklı font ve büyüklükteki yazı karakteri örneği

Kitabın konu akışı incelendiğinde, giriş bölümünde Anais ve ailesinin taşınması, gelişme bölümünde Anais’in öfke kontrolü problemleri ve yeni okulunda yaşadığı sorunlar, sonuç bölümünde ise Mırmır Köşesi ile Anais’in öfke kontrolü problemlerini yenmesi anlatılmaktadır. Hikayenin anlamlı bir olay akışına sahip olması nedeniyle kitap, çocuğun olaylarla ilgili sorulan sorulara cevap verme becerisini desteklemektedir.

K6 kodlu kitapta, metinler 7-8 kelimelik cümleler ve 4-5 cümlelik paragraflardan oluşmaktadır. Hikâye **görülen geçmiş zaman** ekleriyle yazılmıştır. Hikâye içerisinde **tekrarlayan cümle kalıplarının** olduğu görülmüştür.

"...Uyuyamayan bir yediuyur gerçek bir yediuyur değildir."

"...Ama minik yediuyur hala uyanıktı."

İncelenen kitaptaki yazı karakterlerine bakıldığında kitabın genelinde aynı yazı karakteri kullanıldığı ancak 2 yerde atlama efektinde farklı punto kullanıldığı görülmektedir. Bu özelliği ile kitabın ses, harf ve sözcük farkındalığını destekleyecek nitelikte olduğu söylenebilir.

Kitaptaki konu akışı incelendiğinde, giriş bölümünde, minik yediuyurun uykuya dalamaması, gelişme bölümünde hayvan arkadaşlarının ona yardım etmek için çabalarırken kendilerinin uyuyakalması ve sonuç bölümünde kendisinde bir terslik olduğunu düşünen yediuyurun düş kurarken uykuya dalması anlatılmıştır.

K7 kodlu kitapta, "Bir varmış, bir yokmuş..." diye başlayan hikâye **duyulan geçmiş zaman kipi** ile yazılmıştır. Metinler 7-8 kelimelik cümlelerden ve 4-5 cümlelik paragraflardan oluşmaktadır.

"Ve o gün Hipo'nun gözlerinin pek iyi görmediğini anlamışlar."

"Hipo gözlüğü almış, gözüne takar takmaz, etrafı ne kadar da güzel görebildiğini fark etmiş."

İncelenen kitabın tamamındaki yazı karakteri ve punto özellikleri değerlendirildiğinde; kitapta **birden fazla yazı karakterinin** kullanıldığı görülmektedir. Baba hipopotamın okuduğu gazetede ve hipopotamların evlerinin duvarındaki bir posterde olmak üzere 2 yerde kitabın genelinde kullanılan fonttan farklı bir font seçilmiştir.

Kitaptaki konu akışı incelendiğinde, giriş bölümünde, mutlu hipopotam ailesi tanıtılmış, gelişme bölümünde Yavru Hipo'nun oyunlara katılmaması ve gözünün bozuk olduğunun anlaşılması anlatılmış ve sonuç bölümünde Yeni bir gözlüğü olan Hipo'nun gözlüğünü kaybetmesi ve bulmasından bahsedilmiştir.

K8 kodlu kitaba bakıldığında, kitabın Türkçe çevirisi yapılırken cümlelerin **kafiyeli** olmasına dikkat edilmiş ve **tekrarlayan cümle kalıpları** kullanılmıştır. Hikâye **görülen geçmiş zaman** kipiyle yazılmıştır. Hikâyede erken çocukluk

dönemindeki dikkat süresine uygun olarak 4-5 kelimelik cümleler ve 1-2 cümlelik paragraflara yer verildiği görülmektedir.

“Sonbahar gelince soğudu hava, Tombik ayı üşüyordu mağarasında.”

“Halsizdi vücudu, üstelik tıkalıydı koca burnu”

“...Tombik ayı çok hastalanmıştı.”

İncelenen kitabın tamamındaki yazı karakteri ve punto özellikleri değerlendirildiğinde; kitap içerisinde farklı yazı karakterlerinin yer almadığı ancak aynı fontta büyük puntolarla yazılmış metinlerin yer aldığı görülmüştür. Bu özelliğiyle kitabın ses ve harf farkındalığı becerilerini desteklediği söylenebilir.

Şekil 4.5. “Tombik Ayı Hastalanınca” kitabında yer alan Büyük Puntolu Yazı örneği

Kitaptaki konu akışı incelendiğinde, girişte Tombik Ayı’nın hastalanmasından bahsedilmiş, gelişme bölümünde arkadaşlarının Tombik Ayı’yı iyileştirmek için yaptıkları anlatılmış, sonuç bölümünde ise Tombik Ayı iyileştiğinde arkadaşlarının hastalandığı ve Tombik Ayı’nın aynı şekilde arkadaşlarına bakacağına sözünü verdiği görülmüştür.

K9 kodlu kitapta yer alan metinler 7-8 kelimelik cümlelerden oluşmaktadır. Hikâye **görülen geçmiş zaman** kipiyle yazılmıştır. **Tekrarlayan cümle kalıplarının** olduğu görülmüştür.

“Prenses uçağı sürerken kendini kuşlar kadar hafif hissediyordu.”

“...Prenses çok eğleniyordu ama artık gitmesi gerekiyordu.”

İncelenen kitabın tamamındaki yazı karakteri ve punto özellikleri değerlendirildiğinde; kitapta **birden fazla yazı karakterinin** kullanıldığı görülmektedir.. Prenses gezerken anne kraliçenin yaptıkları ve kızını özlemesi farklı yazı karakteri kullanılarak yazılmıştır.

Şekil 4.6. “Sevgi Kraliçesi” kitabında yer alan farklı font ve büyüklükteki yazı karakteri örneği

Kitaptaki konu akışı incelendiğinde, giriş bölümünde prensesin annesi yoğun olduğu için annesinden sevgi görememesi, gelişme bölümünde prensesin sevgi kraliçesini aramaya çıkması ve birçok farklı kraliçeyle tanışması, sonuç bölümünde ise gerçek sevgi kraliçesinin annesinin olduğuna karar vermesi anlatılmıştır.

K10 kodlu kitabın Türkçe çevirisi yapılırken **kafiyeli** olmasına dikkat edilmiş ve **devrik** cümleler kullanılmıştır. Metinler 5-6 kelimelik cümlelerden ve 1-2 cümlelik paragraflardan oluşmaktadır.

"Sen unut artık kıyafet balosunu Didi,

Çare yok olsan da en akıllı kedi"

İncelenen kitabın tamamında yazı karakteri ve punto özelliklerine bakıldığında kitapta aynı yazı fontunda olsa da **farklı puntoda metinlerin** yer aldığı görülmüştür. Bu metinler yazı farkındalığı oluşturmak için dikkat çekici özelliklere sahiptir.

Şekil 4.7. “Akıllı Kedi Didi” kitabında yer alan Farklı Fonttaki Yazılara örnek

Kitaptaki konu akışına bakıldığında, giriş bölümünde örgü örmeyi seven Didi karakteri okura tanıtılmış, gelişme bölümünde Kedi'nin örgü öremeyip her yere yumak dolması anlatılmış, sonuç bölümünde ise arkadaşlarının Didi'ye yardım edip atkıyı örmesinden bahsedilmiştir.

K11 kodlu kitapta, metinler erken çocukluk dönemindeki bir çocuğun dikkat süresine uygun şekilde 5-6 kelimelik cümleler ve 4-5 cümlelik paragraflardan oluşmaktadır. Hikâye **görülen geçmiş zaman** kipiyle yazılmıştır. Metinlerde benzetmeler kullanılmış, ayının kürk çuvalına, güneşin ise portakala benzetildiği görülmüştür. Bu şekilde kitabın çocukların benzetmeleri anlama, soyut düşünmeye başlama becerilerinin desteklendiği söylenebilir.

“O koca sarı portakal gelmeden dağların arkasından...”

“Sen hala uyanmadın mı kürk çuvalı?”

Kitaptaki konu akışına bakıldığında, giriş bölümünde Küçük ayının uyanması ve göl kenarına gitmesi, gelişme bölümünde Küçük ayının annesi için ahlat toplamak için tarlakuşlarından yardım istemesi, sonuç bölümünde ise topladığı ahlatların tadına bakarken birazını yemesini ve annesine bir tane götürebilmesi anlatılmıştır. Kitapta olay akışının var olması hikayedeki olay akışıyla ilgili sorulara cevap verebilme becerisini desteklemeye yönelik özellikte olduğu söylenebilir.

K12 kodlu kitaba bakıldığında, metinler erken çocukluk dönemindeki bir çocuğun anlayacağı seviyede 5-6 kelimelik cümleler ve 2-3 cümlelik paragraflardan oluşmaktadır. Hikâye **duyulan geçmiş zaman** kipiyle yazılmıştır.

“Vakvak ördeğin sapsarı tüyleri çamura bulanmış.”

“Vakvak gezerken üzerindeki çamurlar iyice kurumuş.”

Kitaptaki konu akışı incelendiğinde, giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin olduğu görülmüştür. Giriş bölümünde Vakvak’ın arkadaşıyla oyun oynamak istemesi, gelişme bölümünde küçük ördeğin oynadıktan sonra kirlenmesi ancak yıkanmak istememesi, sonuç bölümünde ise eve dönen ördeğin kirli bir şekilde yemek yiyemeyeceğini anlayarak yıkanmaya gitmesi ve yıkanması anlatılmıştır. Anlamlı bir olay akışına sahip olması nedeniyle kitap, çocuğun olaylarla ilgili sorulara cevap verme becerisini desteklemektedir.

K13 kodlu kitap, erken çocukluk dönemine uygun şekilde ele alınmış, metinler 4-5 kelimelik cümleler ve 2-3 cümlelik paragraflardan oluşmuştur. Hikâye **görülen geçmiş zaman** kipiyle yazılmıştır.

“Küçük hasır şapka pek üzgündü...”

“Günler, geceler geçti.”

Hikayedeki konu akışı incelendiğinde, giriş bölümünde küçük hasır şapkanın kızla birlikte parka gitmesi, gelişme bölümünde şapkanın parkta kaybolup farklı yerlere sürüklenmesi ve sonuç bölümünde yıpranan şapkanın bir kirpi ailesinin yuvası haline gelmesi anlatılmıştır. Anlamlı bir olay akışına sahip olması nedeniyle kitap, çocuğun olaylarla ilgili sorulara cevap verme becerisini desteklemektedir.

K14 kodlu kitaba bakıldığında, metinlerin **8-9 kelimelik** cümlelerden oluştuğu ve erken çocukluk dönemi için cümlelerin uzun olduğu söylenebilir. Hikâye **geniş zaman** kipiyle erkek çocuğun ağzından yazılmıştır.

“Açık pencerenin kenarında durunca şehrin ta öteki ucunda birisinin ağladığını duyuyor.”

İncelenen kitabın tamamındaki yazı karakteri ve punto özellikleri değerlendirildiğinde; otobüsün üzerindeki reklam afişinde olmak üzere kitapta **birden fazla yazı karakterinin** kullanıldığı görülmektedir. Bu özelliği ile kitabın harf ve sözcük farkındalığını destekleyecek nitelikte olduğu söylenebilir.

Kitaptaki konu akışı incelendiğinde, giriş bölümünde Perihan Teyze'nin özelliklerinden bahsedilmiş, gelişme bölümünde Perihan Teyze'nin ne kadar yaşlı ve yalnız olduğu, sonuç bölümünde ise Perihan Teyze'nin aslında sevilesi bir insan olması ve komşusuyla arkadaşlığı anlatılmıştır.

K15 kodlu kitapta yer alan metinler 7-8 kelimelik cümleler ve 4-5 cümlelik paragraflardan oluşmaktadır. Metinlerin **kafiyeli** ve **devrik** cümle yapılarıyla oluşturulduğu görülmektedir.

*“Çok komik görünüyorsun öyle utanıp sıkılınca,
Suratın kıpkırmızı kızarınca.”*

Hikayedeki konu akışına bakıldığında, giriş bölümünde Fare Tuna'nın bilmişlik taslayarak arkadaşlarının duygularını hor görmesi, gelişme bölümünde arkadaşlarının Tuna'ya oyun oynayarak hatasını anlamasını sağlaması, sonuç bölümünde ise Tuna'nın da herkes gibi korkup, utanıp, kızabileceğini fark etmesi anlatılmıştır.

K16 kodlu kitapta da, metinler 7-8 kelimelik cümleler ve 4-5 cümlelik paragraflardan oluşmaktadır. Metinlerin **kafiyeli** ve **devrik** cümle yapılarıyla oluşturulduğu görülmektedir.

*“Böylece sahneden bir an önce uzaklaşmak istedi.
Güvenebileceği bir arkadaş bulmak tek dileği.”*

Kitaptaki konu akışı incelendiğinde, **giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin var olduğu** görülmektedir. Giriş bölümünde Utangaç Köpek Kaya'nın eve gelen misafirden utanıp saklanmasından bahsedilmiş, gelişme bölümünde evdeki diğer hayvanların misafir köpeği eğlendirmek için tehlikeli hareketlerde bulunmaları anlatılmış, sonuç bölümünde ise misafir köpeğin sadece konuşabileceği bir arkadaş arayarak Kaya'nın yanına gitmesi ve onunla arkadaş olması ile hikaye sonlandırılmıştır. Anlamlı bir olay akışına sahip olması nedeniyle kitap, çocuğun olaylarla ilgili sorulan sorulara cevap verme becerisini desteklemektedir.

K17 kodlu kitaptaki metinler 4-5 kelimelik basit cümlelerden ve 1-2 cümlelik paragraflardan oluşmaktadır.

“Minik kaçmaya çalıştı ama Büyük daha hızlıydı.”

“Ve Büyük her zaman daha güzel hediyeleri alıyordu.”

İncelenen kitabın tamamındaki yazı karakteri ve punto özellikleri değerlendirildiğinde; kitapta aynı yazı karakterinde ancak **doğrusal olmayan dairesel** yazıların yer aldığı dikkat çekmektedir. Çocuğun yazı farkındalığı açısından dairesel olmayan metinler olumsuz özellik göstermektedir.

Konu akışına bakıldığında giriş bölümünde, Minik'in kendisini ablasının gölgesinde hissetmesi, gelişme bölümünde Minik'in ablasının kuşunu kaçırmaması ve kendini kötü hissedip evden ayrılması, sonuç bölümünde ise Minik'in ablasının kuşunu kurtararak kendine olan güveninin yerine gelmesi anlatılmaktadır.

Kitapta Türkçe imla ve noktalama işareti kurallarının kullanımına bakıldığında ise genel olarak Türkçe imla ve noktalama kurallarına uyulduğu ancak 3 yerde “ama” bağlacından önce virgül kullanımının olduğu görülmüştür. Dolayısıyla kitapta **noktalama hatası** yer almaktadır.

“Minik mutlu olmaya çalıştı, ama çok yalnızdı.”

K18 kodlu kitabın ele aldığı hikayedeki metinler 6-7 kelimelik cümleler ve 5-6 cümlelik paragraflardan oluşmaktadır. Cümle uzunluklarının erken çocukluk dönemindeki bir çocuğun takip edebilmesi için fazla olduğu değerlendirilmiştir. Kitapta **sulu sepken, molekül, meteoroloji, iklim, kristal, tipi** gibi farklı terimlerin kullanıldığı da ayrıca dikkat çekmektedir.

“Meteoroloji'nin sitesinde ‘Sıcaklık -1 derece ve Hadise-Karla karışık yağmurlu’ yazıyordu.”

İncelenen kitabın tamamındaki yazı karakteri ve punto özellikleri değerlendirildiğinde; kitapta **birden fazla yazı karakterinin** kullanıldığı görülmektedir. Çocukların yaptıkları bilimsel araştırmalar kitabın genelinde kullanılan farklı bir font ile yazılmıştır.

Kitaptaki konu akışı incelendiğinde, giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin var olduğu görülmektedir. Giriş bölümünde, Ali ve Nehir'in okul çıkışı karla karışık yağmur yağdığını görmeleri, gelişme bölümünde, sonradan şiddetli kar yağışına dönen karın nasıl oluştuğunu araştırmaları, yürüyüşe çıkmaları ve hayvanlara yiyecek bırakmaları, sonuç bölümünde ise okulların tatil olmasıyla karın tadını çıkarmaları anlatılmıştır.

Türkçe imla ve noktalama işareti kurallarının kullanımına bakıldığında ise noktalama kurallarına genel olarak uyulsa da tırnak işareti içinde yazılan cümlelerin sonunun virgülle bitirildiği ve **noktalama hatası** bulunduğu görülmüştür. Kitapta 11 yerde aynı hata uygulanmıştır.

“Hadi artık eve gelin. Kar topluyor, biraz tipi başlar, dedi.”

K19 kodlu kitapta metinler erken çocukluk dönemindeki bir çocuğun **dikkat süresini aşacak** şekilde 8-9 kelimelik cümlelerden ve 5-6 cümlelik paragraflardan oluşmaktadır. Hikaye **görülen geçmiş zaman** kipiyle yazılmıştır.

“Evlerine dönen Pıtı ile Çıtı, karınlarını doyurduktan sonra biraz yapboz oynadılar.”

Kitaptaki konu akışı incelendiğinde, giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin var olduğu görülmektedir. Giriş bölümünde Çıtı ile Pıtı'nın sürekli yağın yağmurdan şüphelenip güneşle konuşmaya gitmeye karar vermeleri, gelişme bölümünde tüm hayvan dostlarından yardım alarak güneşle konuşmaları ancak bulutların güneşe engel olduğunu öğrenmeleri, sonuçta ise bulutlarla konuşarak güneş ısısına da ihtiyaçları olduğunu açıklamaları ve ilkbaharın gelmesi anlatılmıştır.

Türkçe imla ve noktalama işareti kurallarının kullanımına bakıldığında ise kitapta 17 yerde noktalama hatasının yer aldığı görülmüştür. Tırnak işareti içinde yazılan cümlelerin sonu virgül ile bitirilmiştir.

“Sizin suya da ihtiyacınız var,” dedi Obur.

K20 kodlu kitapta ele alınan öykü kapsamında, erken çocukluk dönemindeki bir çocuğun dikkat süresine uygun olarak cümleler 4-5 kelimedenden oluşmuştur. Hikaye **görülen geçmiş zaman** kipiyle yazılmıştır.

“Sütlaç sinirle Ege 'ye tos vurdu. Neredeyse onu yere düşürüyordu.”

Kitaptaki konu akışı incelendiğinde, giriş bölümünde İnci ve Ege'nin ağılı temizlemek istemesi, gelişme bölümünde Keçi Sütlaç'ın huysuzluklar yaparak temizlemeye izin vermemesi, sonuç bölümünde ise keçiyi dışarı çıkarıp ağılı temizlediklerinden sonra ertesi gün keçinin bir yavrusunun olduğunu görmeleri ve huysuzluğunun nedeninin anlaşılması anlatılmıştır. Anlamlı bir olay akışına sahip olması nedeniyle kitap, çocuğun olaylarla ilgili sorulan sorulara cevap verme becerisini desteklemektedir.

K21 kodlu kitaptaki metin özelliklerine bakıldığında **tekrarlayan cümle kalıplarının** var olduğu görülmektedir.

“Ama dikenleri daha çok dolaşmıştı şimdi.”

“...Dikenlerimiz birbirine dolaştı, lütfen bizi ayırabilir misin?”

Konu akışına bakıldığında, giriş bölümünde kestanenin kirpinin üzerine düşmesi ve dikenlerinin dolaşması, gelişme bölümünde birbirlerinden ayrılmak için birçok hayvandan yardım istemeleri, sonuçta ise kirpinin ayağı takılınca düşmesi ve birbirlerinden ayrılmaları kestanenin yuvasına annesinin yanına dönmesi anlatılmıştır.

K22 kodlu kitapta metinler **8-9 kelimelik cümlelerden** oluşmaktadır. Paragrafların ve hikayenin uzunluğu, erken çocukluk dönemindeki bir çocuğun dikkat süresinin dağılabileceği bir uzunluktur. Hikaye **görülen geçmiş zaman** kipiyle yazılmıştır.

“Küçük baykuş canı sıkılarak, umutsuzluk içinde, ‘Çok yalnızım!’ diye bağırdı.”

“Baykuşun gözlerinden süzülen yaşlar tavşanın üstüne düşmüş, böylece tavşan baykuşun gözyaşlarıyla işaretlenmişti.”

Kitaptaki konu akışı incelendiğinde, giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin var olduğu görülmektedir. Giriş bölümünde, baykuşun arkadaş edinmeye çalışması ancak hayvanlarla farklı saatlerde uyuduğu için arkadaş edinmemesi, gelişme bölümünde gece gökyüzünde yıldızların olduğunu fark etmesi ve yıldızlarla arkadaş olup sonra gün içinde de arkadaş edinmesi, sonuç bölümünde ise edindiği arkadaşlar sayesinde

kendisi gibi baykuşların nerelerde yaşadığını öğrenmesi ve baykuşların yanına gitmesi anlatılmıştır.

K23 kodlu kitaba bakıldığında, metinler 5-6 kelimelik cümleler ve 4-5 cümlelik paragraflardan oluşmaktadır. Erken çocukluk dönemine uygun basit cümle yapılarının kullanıldığı dikkat çekmektedir. Hikaye **görülen geçmiş zaman** kipiyle yazılmıştır.

“‘Artık burada kalamam.’ dedi kendi kendine ve yüzmeye başladı.”

İncelenen kitabın tamamındaki yazı karakteri ve punto özellikleri değerlendirildiğinde; kitabın tamamında aynı yazı karakteri kullanılmasına karşı **dairesel şekilde yazılmış** yazıların yer aldığı görülmektedir. Bu özelliğiyle kitap ses ve harf farkındalığı becerilerini destekleme açısından olumsuz özellikte olduğu söylenebilir.

Kitaptaki konu akışına bakıldığında, giriş bölümünde kutup ayısının buzullar eridiği için başka bir yere yolculuk yapmaya karar vermesi, gelişme bölümünde ayının yolculuğu sırasında yuvalarında artık yaşayamaz hale gelen panda, fil ve orangutanın da ona katılması, sonuç bölümünde ise hep birlikte uzun bir yolculuğun ardından bir Dodo kuşunun yaşadığı adaya giderek evlerine dönebilmenin hayalini kurmaları anlatılmıştır.

Türkçe imla ve noktalama işareti kurallarının kullanımına bakıldığında ise kitabın genelinde Türkçe imla ve noktalama kurallarına uyulsa da tırnak işareti içerisinde cümlenin bitiminde virgül kullanıldığı dikkat çekmektedir.

“Kayıgıyla yolculuk yapıyorum,” diye cevapladı.

K24 kodlu kitapta metinler 5-6 kelimelik basit cümleler ve 2-3 cümlelik paragraflardan oluşmaktadır. Hikâye **görülen geçmiş zaman** kipiyle yazılmıştır.

“Aradan aylar geçti. Ramon çizdiği yüzlerce resmi buruşturup attı.”

Cümlelerin açık ve anlaşılır olmasının, cümlenin anlatmak istediğini çocuğun kolaylıkla anlayabilmesi açısından kitabın önemli bir özelliği olduğu söylenebilir.

Konu akışına bakıldığında, giriş bölümünde Ramon'un resim çizmeye çalışması ancak çizdiği resimleri abisinin beğenmemesinden bahsedilmiş, gelişme bölümünde Ramon'un resim çizmekten vazgeçmesi ancak sonrasında her şeyimiş gibi çizebileceğini fark etmesi anlatılmış, sonuç bölümünde ise hiçbir şeyi mükemmel yapmak zorunda olmadığını anlayan Ramon'un sevdiği işlerimiş gibi yapmaya devam etmesi ile hikâye sonlandırılmıştır.

K25 kodlu kitabın tamamında cümlelerin **kafiyeli** dörtlük veya beşlik şeklinde yar aldığı görülmektedir. **Devrik** cümleler kullanılmıştır. Hikâye **şimdiki zaman** kipiyle yazılmıştır.

“Hava çok güzel

Ne de olsa yaz ortası.

Annem bizi parka götürüyor

Omzunda kocaman çantası.”

Kitaptaki konu akışı incelendiğinde, giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin yer aldığı görülmektedir. Giriş bölümünde anne ve çocuklarının gezintiye çıkmasından bahsedilmiş, gelişme bölümünde her türlü sorunla karşılaştıklarında çantalarından bu sorunu giderecek bir eşya çıkması anlatılmış, sonuç bölümünde ise süper özelliklerin çantada değil çocukların annesinde olduğunu anlamaları ile hikâye sonlanmıştır. Anlamlı bir olay akışına sahip olması nedeniyle kitap, çocuğun olaylarla ilgili sorulara cevap verme becerisini desteklemektedir.

İncelenen 25 kitap dil gelişimi ve erken okuryazarlık becerileri açısından genel olarak değerlendirildiğinde; kitapta **birden fazla yazı karakterinin** kullanılmasının gelişimsel açıdan harf ve sözcük farkındalığını, harflerin farklı punto ve büyüklükte olabileceği algısını destekleyecek nitelikte olduğu söylenebilir. Ayrıca, giriş-gelişme ve sonuç bölümlerini içeren kitapların, anlamlı bir olay akışına sahip olması nedeniyle çocuğun olaylarla ilgili sorulara cevap verme, olay akışı içerisinde öncesi-sonrası zamansal sıralama yapabilme becerisini destekleyecek nitelikte olduğu değerlendirilebilir.

4.2.3. Sayfa Düzeni

Kitapların sayfa düzenine ilişkin bulgular değerlendirildiğinde; incelenen kitaplarda genellikle her iki sayfada birden resimlerin yer aldığı ve resimlerden geriye kalan boş alanlara metinlerin yerleştirildiği görülmüştür. Yazılar ve resimlerin üst üste gelerek bir karmaşıklık oluşturmadığı ve metinlerin okunabilir özellikte olduğu belirlenmiştir. Bu özellikleri ile incelenen 25 kitabın tamamındaki metinlerin sayfaya yerleştirilmesinin **resimlere göre uygun** olduğu görülmüştür. Bu bulgular doğrultusunda kitapların, kelimelerin ve harflerin net şekilde görülmesi ile yazı farkındalığı becerilerini destekleyebileceği söylenebilir.

4.2.4. Kitabın Hitap Ettiği Yaş Grubunu Belirtme Durumu

İncelenen kitapların geneline bakıldığında, kitabın hitap ettiği yaş grubuna ilişkin herhangi bir ifadeye yer verilmediği görülmüştür. Hitap ettiği yaş grubu belirtilmeyen kitaplarda yazı-resim dengesi, kitabın uzunluğu ve içeriği ile ilgili özellikler, kitabın okul öncesi dönemine yönelik bir kitap olduğu konusunda yol gösterici olarak değerlendirilebilir ancak kitabın gelişimsel olarak uygunluk durumunu değerlendirmede zorlanabilecek olan ebeveynlere yönelik, doğrudan bir rehber olarak yaş grubu ile ilgili bilgi çoğu kitapta **yer almamaktadır**.

Yalnızca 4 kitapta (K4, K18, K19, K20) yaş grubuna ilişkin bir yönlendirme olduğu belirlenmiştir. Kitabın hitap ettiği yaş grubuna ilişkin bilgilerin yer alması, özellikle ebeveynlerin kitap seçerken kitabın çocuklarının yaş ve gelişim özelliklerine uygun olup olmadığı yönünde değerlendirme yapmasında önemli bir özelliktir; bu açıdan da yaş grubunun belirtilmesi kısmen de olsa çocuğa uygun kitabın seçilerek dolaylı olarak gelişimi destekleyici bir özellik olarak değerlendirilmiştir. Elde edilen bu bulgular neticesinde, kitapların çoğunluğunun, özellikle ebeveynlerin çocuklarının yaşına ve gelişimine uygun kitapları seçmesiyle dolaylı olarak çocuğun dil gelişimi başta olmak üzere gelişimini uygun kitaplarla desteklenmesi bağlamında bir özellik taşımadığı söylenebilir. Yaş grubu belirtilen kitapların özellikleri ile ilgili bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

K4, K18 ve K20 kodlu kitaplarda, ebeveynlere rehberlik etmesi amacıyla kitabın arka kapağında “*Bu kitabı 7 yaşına kadar çocuğunuza siz okuyabilirsiniz. Çocuğunuz*

okumayı öğrendikten sonra kendi okuyabilir.” şeklinde bir açıklama ile yaş grubuna ilişkin dolaylı bir fikir verilmiştir. Ancak kitabın doğrudan hedef kitlesi net değildir.

K19 kodlu kitabın ön kapağında sol alt köşede yaş grubunu belirtmek için “3+” ifadesi kullanılmıştır. Bu ifadeyle kitabın 3 yaşından itibaren çocuklara okunabileceği anlaşılmaktadır.

4.3. Kitapların Bilişsel Gelişimi Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Kitaplar, çocukların bilişsel gelişim özelliklerini destekleme açısından resimleme özellikleri, problem çözme becerilerini destekleme, kitaba ilişkin soru veya okuma önerisi verilme içeriklerine göre değerlendirilmiştir.

4.3.1. Resimler

İncelenen kitaplardaki resimler; ön kapak resminin kitap hakkında ön okuma yapmaya fırsat vermesi ve kitap ismi ile uyumu, resimlerin konuya uyumu, anlaşılabilirliği, metin-resim bütünlüğü, resimlerde kullanılan renkler, resim-yazı dengesi (3/4) ve resimlerin tek başına hikayeyi anlatım gücü açısından değerlendirilmiştir.

Kitapların ön kapak resimleri değerlendirildiğinde; 1 kitap hariç (K1) kitapların ön kapağında **hikâyelerin ismi ve konusuna uygun, anlaşılır** ve kitaba dair **ön okuma yapılabilecek** bir resimleme olduğu görülmüştür. Bu özellikleriyle incelenen kitaplar çocuğun hikayeyi okumadan kapak resmi aracılığıyla hikayeye yönelik fikir oluşturma, hayal gücünü kullanma becerisini destekleyebilir niteliktedir.

İncelenen 25 kitabın tümünde **metin-resim bütünlüğünün** sağlandığı, resimlerin çok **renkli** olarak ele alındığı, **resim-yazı dengesi** değerlendirildiğinde ise 3 / 4 oranında bir dengenin olduğu görülmüştür. Sayfa 4 parçaya ayrıldığında 3 parçanın resim ve 1 parçanın yazılardan oluştuğu söylenebilir. Buna göre, yazılar resme göre daha az yer kaplamakta ve göz yormamaktadır.

Kitaplarda yer alan resimlerde hangi tür resimleme tekniklerinin kullanıldığına ilişkin bilgiler Tablo 4.1’de görülmektedir.

Tablo 4.1. Kitaplarda yer alan resimlerin resimleme tekniklerine göre özellikleri

Resimleme Tekniği	f	%
Renkli fon üzerine hatsız çizim	12	48
Renkli fon üzerine net hatlı çizim	7	28
Beyaz fon üzerine hatsız çizim	2	8
Beyaz fon üzerine net hatlı çizim	4	16
Toplam	25	100.0

Tabloya göre incelenen kitaplarda resimlemede renkli fon üzerine hatsız çizim (%48), renkli fon üzerinde net hatlı çizim (%28), beyaz fon üzerine hatsız çizim (%8) ve beyaz fon üzerine net hatlı çizim (%16) tekniklerinin kullanıldığı görülmüştür. Bu özellikler değerlendirildiğinde, kullanılan resimleme teknikleri değişse de resimlerin anlaşılabilirliğinin sağlandığı görülmüştür. Resimler anlaşılacak özellikte çizilmiştir. Bu durum da bilişsel gelişim açısından, çocuğun gördüğü resimdeki nesne, kişi, olay, hayvan gibi çizimleri rahatlıkla algılaması, tanınması, somutlaştırarak isimlendirmesi, özelliklerini belirtmesi gibi bilişsel becerileri teşvik etme konusunda destekleyici özellikler olarak değerlendirilebilir.

*Tombik Ayı Hastalanınca***Şekil 4.8.** Renkli fon üzerine hatsız çizim*Kirli VakVak***Şekil 4.9.** Renkli fon üzerine net hatlı çizim

Uykuya Dalamayan Minik

Yediuyurun Hikayesi

Şekil 4.10. Beyaz fon üzerine hatsız çizim

Akıllı Kedi Didi

Şekil 4.11. Beyaz fon üzerine net hatlı çizim

İncelenen kitaplarda yer alan resimlerin hikâyeyi anlatım gücü değerlendirildiğinde ise, kitaptaki resimlerin hikâyeyi anlatım gücü olduğu ve okuyucunun resimleri takip ederek hikâyeyi anlayabileceği görülmüştür. Kitapların içeriğinde bahsedilen karakterlerin aynı sayfada, bahsedildiği kısımda resmedildiği görülmüştür. Kitabın bu anlamda, sözel ve görsel öğelerin eşleştirilebilmesi ve cümlenin anlatmak istediğinin çocuk tarafından somut olarak anlaşılabilmesi açısından gelişimi destekleyici bir özellik gösterdiği söylenebilir.

K1 kodlu kitabın, ön kapakta kullanılan resmine bakıldığında, dört çocuğun top oynarken resmedildiği görülmektedir (Bkz. Şekil 4.1.) ve bu resimlemenin kitabın içeriğine dair bir ipucu vermediği, dolayısıyla kitap hakkında **ön okuma yapmaya fırsat vermediği** değerlendirilmiştir. Bu bulgu ile kitabın, diğer kitaplardan ayrılarak, bilişsel gelişimle ilişkili olarak görsel materyal okuyarak tahminde bulunabilme ve resimden kitabın konusunu anlayabilme becerisini destekleme özelliğini göstermediği söylenebilir.

4.3.2. Problem Çözme Becerilerini Destekleme Durumu

Kitapların problem çözme becerilerini destekleme durumuna ilişkin bulgular her bir kitap ele alınarak aşağıda sunulmuştur.

K1 kodlu kitap, problem çözüme becerilerinin desteklenmesi açısından değerlendirildiğinde, cümlelerin gereklilik kipinde kurulmuş olduğu görülmekte ve çocuğun hayal gücünü kullanmasına fırsat verecek cümlelere yer verilmediği dikkat çekmektedir. Kitapta, konu ile ilgili bir problem durumun ortaya atılmadığı ya da dolaylı olarak bir problem durum yaratılmasına yönelik içerik olmadığı ve çözümüne ilişkin herhangi bir iletiye yer verilmediği görülmüştür. Bu özelliği ile kitapta yer alan cümlelerin, **problem çözüme becerilerini destekleyici** özellikleri **içermediği** sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, kitapta iyi ve güzel davranışlarda bulunulması gerektiği öğütlenmiş ancak nedenleri belirtilmemiştir. Bu özelliği ile de kitapta neden-sonuç ilişkisi kurma ve nedenlerin kitap içeriği ile desteklenmesi, bu yönde çocuğun düşüncelerini karşılaştırması fırsatının gözden kaçırılmış olduğu söylenebilir. Ancak, kitap bu özelliği ile yetişkinin çocuğa doğrudan davranışların neden bu şekilde olması gerektiği yönünde bir soru yönelmesi ve bunu birlikte tartışma olanağı sunabilmektedir.

K2, K5, K7, K8, K15 kodlu kitaplarda çocukların problem çözüme becerileri problem durum ardından çözüm yolu verilerek desteklenmektedir. **Önce problem durum tanımlanmış** ve ardından bu problemin çözümüne ilişkin bir **çözüm yolu** sunulmuştur.

K2 kodlu kitaptan: *“Yeşil yapraklar, ağaçlar, çiçekler görmek istiyordu. Yeryüzüne çıkmaya da cesaret edemiyordu. Yeryüzünde gördüğü güzellikleri cam kavanoz içinde bir bitki bahçesi yaparak yuvasına taşımaya karar verdi.”*

K5 kodlu kitaptan: Öfke problemi karşısında bir çözüm yolu üretilmiştir. *“Çok öfkelendiğinizde siz de Mırmır gibi yapabilirsiniz’ dedi öğrencilerine. ‘Sakinleşmek için yastıkların oraya gidip peluş oyuncakları istediğiniz kadar güçlü bir şekilde sıkabilirsiniz. Sonrasında, daha iyi nefes almak için peluşların tüyelerine üfleyebilirsiniz.”*

K7 kodlu kitaptan: *“O gün Hipo’nun gözlerinin pek iyi görmediğini anlamışlar. Hemen doktora gitmişler ve doktor, Hipo’ya yeşil çerçeveli şirin bir gözlük vermiş.”*

K8 kodlu kitaptan: *“Eyvah! Tombik Ayı Çok hastalanmıştı... Faydalı otlar bulup getirdiler arkadaşları Tombik Ayı'ya”*

K15 kodlu kitaptan: *“Baktılar Tuna hiç anlayış göstermiyor,*

Arkadaşlarının duygularını hiçe sayıyor.

‘Tuna’ya gününü göstermek lazım,’ dediler,

Ona bir oyun oynamaya karar verdiler.”

K3, K10, K11, K19, K21, K22 kodlu kitaplar içerisinde ise problem çözme becerileri **doğrudan soru sorma** yoluyla desteklenmektedir. Hikayede bir problem durum ortaya koyulmuş ve çözümüne ilişkin okuyucuya yönelik **soru sorularak** okur düşünmeye sevk edilmiştir.

K3 kodlu kitaptan: *“Başlayalım birinci soruyla. Sepeti takmış koluna kırmızı başlıklı bir kız çıkarsa yoluna...”*

K10 kodlu kitaptan: *“Eyvah eyvah! Ne yaptım ben böyle? Her şeyi mahvettim bir atkı öreceğim diye”*

K11 kodlu kitaptan: *“Peki, ne yapacağım o zaman ben?”*

K19 kodlu kitaptan: *“Maymun Çiki ‘Bu nasıl olacak?’ diye sordu.”*

K21 kodlu kitaptan: *“Küçük kirpi çok şaşırıldı. ‘Ne yapacağız şimdi?’ dedi.”*

“‘Peki ben ne yapacağım şimdi?’ diye ağlamaya başladı kestanecik”

K22 kodlu kitaptan: *“Sabah olunca gözleri yavaş yavaş kapanıyor, herkes uyanırken o uykuya dalıyordu. Nasıl dost edinecekti?”*

K4, K6, K12, K13, K14, K16, K17, K23, K24, K25 kodlu kitaplara bakıldığında, çocukların problem çözme becerileri **problem durumun tanımlanmasıyla** desteklenmektedir. Problem durum ifade edilerek, okuyucu bu problem durum için bir çözüm üretmeye teşvik edilmektedir.

K4 kodlu kitaptan: Uzun süre oyun oynayıp karnının acıktığını fark etmeyen kahramanın karnının ses çıkarması tanımlanmış ve okur bu sesin nasıl susturulabileceğine dair fikir üretmesi için teşvik edilmektedir.

“Sonra saatlerce oynadım. Ama karnım çok gürültü yapıyordu.”

K6 kodlu kitaptan: Uyuyamayan bir kahramanın uyku problemine çözüm bulunması beklenmektedir.

“Oradan geçen bir yarasa ‘Senin kış uykusuna yatmış olman gerekmiyor muydu?’ diye sordu. ‘Uyuyamıyorum’ diye iç çekti minik yediuyur.”

K12 kodlu kitaptan: Oyun oynarken üstü kirlenen kahramanların problem durumu ifade edilmiştir.

“Ama ikisinin de üstü başı çamur olmuş.”

K13 kodlu kitaptan: Rüzgar nedeniyle uçup sahibi olan küçük kızdan uzakta bir yere düşen şapkanın içinde kaldığı problem durum ifade edilmiştir.

“Küçük hasır şapka çalılarının arasından küçük kıızı gördü, sesini işitti ancak ona seslenemedi.”

K14 kodlu kitaptan: Yaşlı olduğu için aktif hareket edemeyen ve zaman zaman komşularının yardımına ihtiyaç duyan kahramanın problem durumu ifade edilmiştir.

“Perihan Teyze bizim komşumuz. Tam 91 yaşında, kendini genellikle halsiz hissediyor. Öyle zamanlarda bütün gün yatağından çıkmıyor.”

K16 kodlu kitaptan: Bir kargaşayı yatıştırmak isteyen sineğin şarkı söylemeye çalışması ancak sadece vızıltı çıkarabildiği problemi ele alınmıştır.

“Güzel bir şarkıyla ortalığı yatıştırmak istedi.

Keşke vızıltıdan başka bir ses çıkarabilseydi.”

K17 kodlu kitaptan: İki kardeş arasından küçük olan kardeşin kendisini ablasıyla kıyaslaması ve ablasının yanında kendini ifade edememesi problemine yer verilmiştir.

“Minik’in bir derdi vardı. Her zaman Büyük’ün gölgesinde kalıyordu.”

K24 kodlu kitaptan: Resim yapmak isteyen ancak bir türlü istediği gibi resim yapmayı başaramayan kahramanın problem durumu ifade edilmiştir.

“Resim kağıdını buruşturup odanın diğer köşesine fırlattı.”

K25 kodlu kitaptan: Ailecek gemi yolculuğu yapan kahramanların bindikleri geminin motorunun bozulması durumu ifade edilmiştir.

“Dönüş yolunda motorumuz bozuluyor, denizin ortasında kalmışız. Kaptan sakın ama biz yolcular çok heyecanlanmışız.”

K9 kodlu kitaptaki problem çözme becerilerini destekleme durumu değerlendirildiğinde, **tüm hikayenin bir problem durum** üzerine kurulu olduğu (Sevgi Kraliçesini bulmak) ve hikaye boyunca okurun bu problemi çözme konusunda teşvik edildiği söylenebilir. Merak duygusunun kitabın sonuna kadar canlı tutulduğu görülmüştür.

K18 kodlu kitap değerlendirildiğinde, içerikte çocukların problem çözme becerileri onları **araştırmaya sevk ederek** desteklenmektedir.

Halil Bey, “Anneniz bulaşıkları yıkarken; siz de neden kar yağdığını öğrenip bana anlatabilirseniz, dışarı çıkarız” dedi.

K20 kodlu kitap, problem çözme becerilerinin desteklenmesi açısından değerlendirildiğinde, çocukların problem çözme becerileri **problem durum verilir ardından farklı çözüm yolları sunulur** olarak desteklenmektedir. Kahramanlar çiftlikteki keçiyi ağıldan çıkaramamakta ve keçiyi çıkarmak için farklı yollar denemektedir.

“Eğer Sezgin’e benzeseydim, bana tos vurmazdı, diye ekledi. Ardından ambara doğru koştu.”

4.3.3. Kitaba İlişkin Soru veya Okuma Önerisi Verilme Durumu

İncelenen kitapların geneline bakıldığında kitaplarda çocuğun araştırma becerilerini desteklemeye, merak duygusunu uyandırmaya yönelik olarak kitabın içeriği kapsamında sorulara, cümlelere veya ebeveyne rehberlik edecek okuma önerilerine yer verilmediği görülmüştür. Bu bulgu ile kitapların, çocuğun dinlediği hikayenin ardından hikayeye ilişkin soruları cevaplandırması yoluyla, dinlediğini anlama, neden-sonuç ilişkisi kurabilme gibi bilişsel becerilerinin desteklenmesinde yetersiz kaldığı değerlendirilmiştir. Yalnızca 4 kitapta kitaba ilişkin okuma önerisi veya sorulara yer verildiği belirlenmiştir.

K5 kodlu kitabın sonunda “*Anne babalar ve eğitimciler için bilgi*” başlığı altında;

Küçük çocuklarda öfke

Öncelik verilmesi gereken eğitsel davranışlar

Çocuğun ihtiyaçlarına uygun yaklaşımlar

Duygularını ifade etmeyi öğrenmesi için

Açık ve tutarlı sınırlar belirlemek için

Çocuğun davranışı kabul edilemez bir hal aldığı anda

Özdenetim becerilerini edinmesi için

Çatışmaları çözümlene yeteneğinin geliştirilmesi için alt başlıklarıyla öneriler verilmiştir. Kitapta anlatılan öfke kontrolü problemiyle nasıl başa çıkılabileceği ve öfke problemi yaşayan bir çocuğa nasıl bir yaklaşım sergilenmesi gerektiğine yönelik bilgilendirme yapılan bu önerilerin ailelere ve eğitimcilere rehberlik edeceği söylenebilir.

K7 kodlu kitabın sonunda ise hikâyeye ilişkin 4 adet soru verilmiştir. Bu sorular aracılığıyla çocukların okuduklarını anlama ve neden-sonuç ilişkisi kurma gibi bilişsel becerilerinin desteklenmesi için fırsat yaratılmış olduğu değerlendirilmiştir.

“1-Hipo neden mutsuzmuş ve neden arkadaşları ile oynamıyormuş?

2-Hipo ’nun gözlerinde bir problem olduğu nasıl anlaşılmuş?

3-Hipo ’nun gözlüğü ne renkmiş?

4-Hipo, gözlüğünü nerede kaybetmiş? Gözlüğü bulunmuş mu?”

K12 kodlu kitabın başında “*Öz bakım Becerileri, Bilişsel Alan, Dil Alanı*” başlıkları altında doğrudan kitabın gelişim alanlarındaki hangi kazanımları desteklediği belirtilmiştir.

Öz bakım Becerileri

Amaç 1: Temizlik kurallarını uygulayabilme

Kazanım: 1. Temizlikle ilgili malzemeleri doğru kullanır.

2. El, yüz ve vücudun diğer kısımlarını uygun şekilde yıkar.

Bilişsel Alan

Amaç 3: Dikkatini toplayabilme.

Kazanım: 1. Dikkat edilmesi gereken nesneyi/olayı/durumu fark eder.

4.Nesneyi/olayı/durumu ayrıntılarıyla açıklar.

Dil Alanı

Amaç 5: Dinlediklerini çeşitli yollarla ifade edebilme.

Kazanım: 1. Dinlediklerini başkalarına anlatır.

2. Dinlediklerine ilişkin sorular sorar.

3. Dinlediklerine ilişkin soruları cevap verir.

4. Dinlediklerini özetler.”

Kitabın sonunda ise kitaba ilişkin sorulara yer verilmiştir.

K19 kodlu kitabın ise başında uzman psikolog tarafından yazılmış "**çocuğun gereksinimleri**" başlıklı bir bölümün yer aldığı görülmüştür. Kitap okunmaya başlanmadan önce ebeveyn için yol gösterici olabilecek bilgilendirici yazıların olması, çocuğa kitabı okuyan kişinin daha çok bilgi sahibi olmasına ve çocuğun bilişsel gelişiminin desteklenmesine dolaylı olarak yardımcı olacağı değerlendirilmiştir.

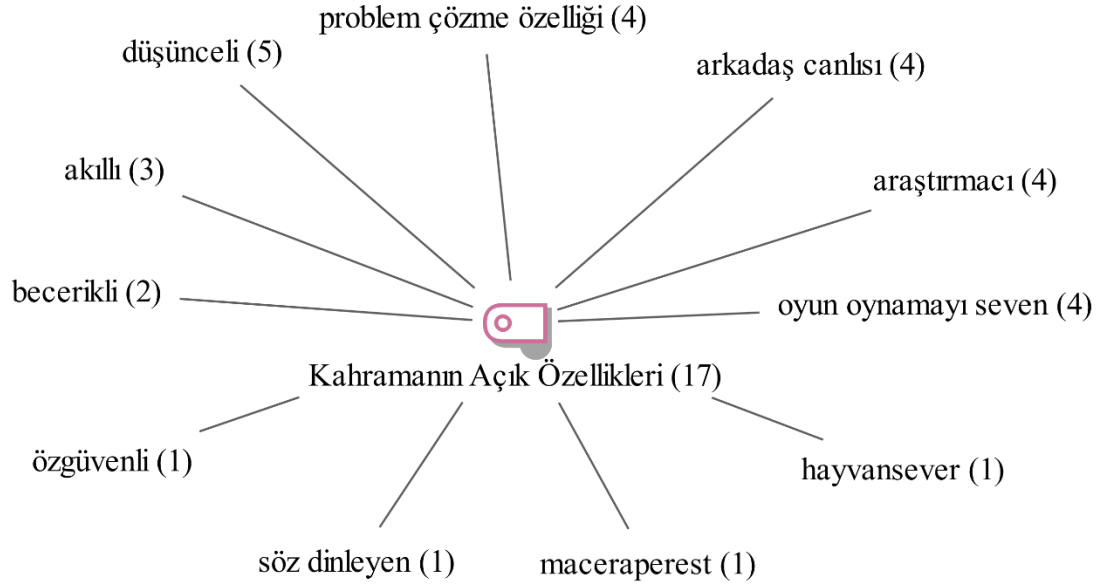
4.4. Kitapların Kişilik Gelişimini Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında incelenen kitaplar, çocukların kişilik gelişimini destekleme açısından karakter özellikleri ve evrensel değerlere yer verilmesi bağlamında değerlendirilmiştir.

4.4.1. Karakter Özellikleri

İncelenen kitaptaki karakter özellikleri; karakterin açık/kapalı, devingen/durağan olması ve gerçek yaşamın içinden özelliklere sahip olup olmama durumlarına göre değerlendirilmiştir. Buna göre, 17 kitabın karakterleri açık özellikte iken, 8 kitapta (K1, K13, K15, K16, K17, K20, K21, K23) karakterler kapalı özellikte

göstermiştir. Açık özellik gösteren karakterlerin gösterdikleri özellikler Şekil 4.15.'de yer almaktadır.

Şekil 4.12. Kitaplarda yer alan karakterlerin özellikleri

Karakterlerin özelliklerine yönelik bazı örnekler aşağıda belirtilmiştir.

Özgüvenli

K10 kodlu kitaptan... “Örgü örmek nedir ki olunca benim kadar yetenekli.”

Arkadaş Canlısı

K8 kodlu kitaptan... “Beni bırakmadınız zor anımda, ben bırakır mıyım sizi hasta yatağınızda” dedi gülümseyerek Tombik Ayı arkadaşlarına.”

Hayvansever

K18 kodlu kitaptan... Ali endişeyle, “Yarın her yer karla kaplı olacak. Kuşlar nereden yiyecek bulacak?” diye sordu”

Araştırmacı

K14 kodlu kitaptan... *Perihan Teyze 'de araştırmacı merakı var. Her şeyi kesin ve tam olarak bilmek istiyor.*

Düşünceli

K8 kodlu kitaptan... *Kendini iyi hissetsin diye, resimler yaptılar ona hep birlikte*

Problem Çözme Yeteneği

K19 kodlu kitaptan... *Çıtı ile Pıtı bu soruna bir çözüm bulmaları gerektiğini düşündüler.*

Oyun Oynamayı Seven

K4 kodlu kitaptan... *Sonra saatlerce oynadım. Ama karnım çok gürültü yapıyordu.*

Karakterlerin devingen ya da durağan özellik gösterme durumlarına bakıldığında, 10 kitapta devingen (K2, K4, K5, K7, K10, K12, K13, K15, K17, K24), 15 kitapta ise durağan özellikte karakterlere yer verildiği görülmüştür. Bu kapsamda, kitapların %60'ında karakterler durağandır ve hikayenin başında ve sonunda karakter özellikleri açısından bir değişim gözlenmemektedir.

Karakterlerin gerçek yaşamla ilişkisi incelendiğinde ise, 1 kitap (K1) hariç tüm kitaplarda karakterlerin gerçek yaşamın içinden, hata yapabilen ve sahip olmayabileceği özellikleri olabilecek niteliklerde sunulduğu görülmüştür. Kitaplardaki karakterlerin bu özelliğine ilişkin bulgulara yönelik örnekler aşağıda belirtilmiştir.

Hata Yapma Özelliği

K11 kodlu kitaptan... *"Bugün geç kaldın' dedi Anne Ayı."*

K13 kodlu kitaptan... *"Bir gün Lena şapkasını banka bıraktı ve orada unuttu."*

K15 kodlu kitaptan... *"Tuna dersini almış, o güne dek bilgiçlik tasladığı için çok utanmıştı."*

Başarısızlık

K17 kodlu kitaptan... *“Minik çok yükseğe zıplamaya çalıştı ama Büyük çok daha yükseğe zıplayabiliyordu.”*

K24 kodlu kitaptan... *“Güzel resim çizmeye çalışıyor ama beceremiyordu.”*

Duygulara Sahip Olma

K19 kodlu kitaptan... *“Obur onların haklı olduğunu düşündü. Kızgın görünen yüzü yumuşadı.”*

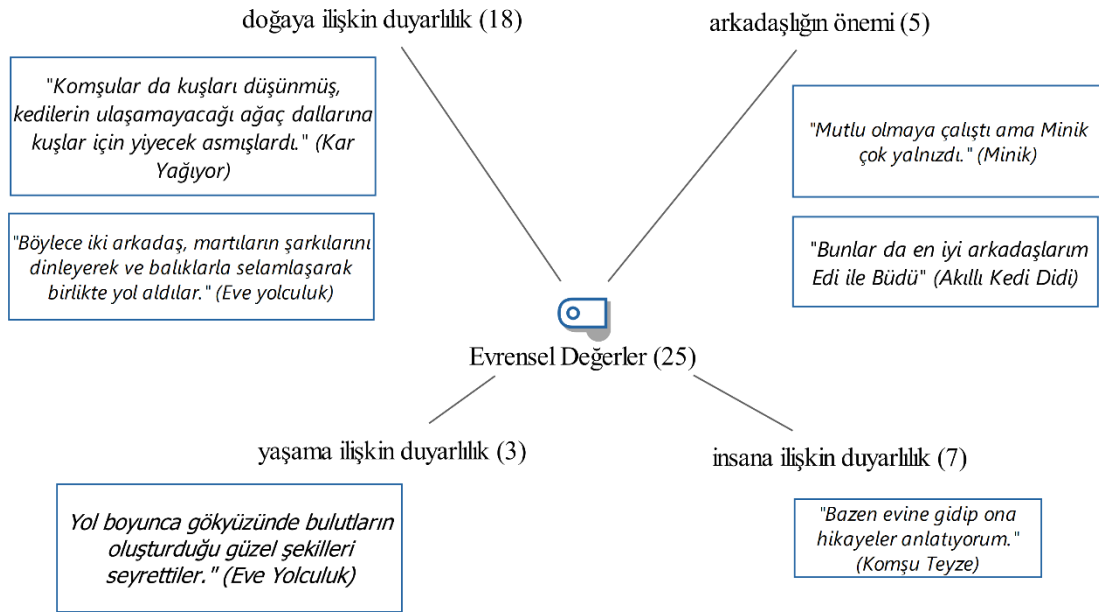
Problem Yaşama

K6 kodlu kitaptan... *“Esnemek için ağzını kocaman açtı. Ama olmuyordu, uyuyamıyordu.”*

K7 kodlu kitaptan... *“O gün Hipo'nun gözlerinin pek iyi görmediğini anlamışlar.”*

Evrensel Değerlere Yer Verilme Durumu

İncelenen 25 kitabın tamamında yaşama, insana, doğaya veya arkadaşlığa duyarlılık oluşturacak, evrensel değerlere ilişkin cümlelerin yer aldığı görülmüştür. Kitaplarda yer alan cümle örnekleri Şekil 4.16.'da verilmiştir.

Şekil 4.13. Kitaplarda yer alan evrensel değerlere ilişkin örnek cümleler

Kitapların karakter özelliklerine ve evrensel değerlere yer vermesine ilişkin ayrıntılı değerlendirme aşağıda verilmiştir:

K1 kodlu kitabın ana karakterinin kişilik özellikleri değerlendirildiğinde, kahramanın kişilik özelliklerine değinilmediği ve isminin dahi verilmediği görülmektedir. Kahramana dair özellikler sadece resimlerden anlaşılabilir. Resimlemelere bakıldığında ana karakterin bir erkek çocuğu olduğu ve çevresindeki insanlara yardım ettiği görülmektedir. Kahramanın nelerden hoşlandığı, nasıl bir insan olduğuna dair özelliklere ilişkin herhangi bir bilgi açıkça kitapta yer almamaktadır. Dolayısıyla kitabın kahramanı **kapalı (geliştirilmemiş)** özelliklere sahiptir. Karakterin kişiliğinden çok yapılması gereken olumlu davranışlar öne çıkarılmıştır. Bu kapsamda, kitapta kişilik özelliklerinin kapalı olarak davranışlar aracılığıyla vurgulanmakta olduğu, davranışlarla iyi bir insan olmanın özelliklerinin ön plana çıkarıldığı ve çocukların bu özellikleri fark etmesi sağlanarak kişilik gelişimlerinin destekleneceği değerlendirilebilir. Kitabın kahramanı yanı zamanda **durağan** özelliktedir. Karakter özellikleri açısından herhangi bir değişime girmemektedir. Kitabın başında da sonunda da hiç hata yapmadığı, herkese yardım ettiği, her zaman iyi ve doğru olanı seçtiği mükemmel özellikler göstermektedir.

Kitaptaki karakterler arkadaşlığa, yaşama ve insanlara ilişkin duyarlı özellikler, davranışlar sergilemektedir. İncelenen kitapta kahraman **gerçek yaşamın içinde karşılaşılabileceğimiz özelliklerde olmayan**, hata yapmayan bir karakterdir. Ancak konu bağlamında değerlendirildiğinde, olumlu davranışların ele alındığı bir kitap olması kapsamında ana karakter hep olumlu davranışlar sergilemekte ve bu olumlu davranışlarla tasvir edilmektedir. Bu açıdan da gerçek yaşamın içinde olması beklenen davranışları sergileyen bir karakter özelliği ele alındığı söylenebilir.

K2 kodlu kitabın ana karakteri Köstebek, **açık (geliştirilmiş) özellikte** bir karakterdir. Hikaye içerisinde meraklı, problem çözme becerisine sahip, sevgi dolu ve düşünceli olarak yansıtılmıştır. Olumlu karakter özellikleriyle özdeşim kurması beklenen çocukların, kişilik gelişiminin de olumlu etkilenmesi için kahramanları geliştirilmiş özellikte olan bir hikayeye karşılaştırılmıştır.

Köstebek, **devingen** bir karakter olup başta kendi mutluluğu için çaba sarf ederken hikayenin sonunda arkadaşının mutluluğu için kendi isteklerinden vazgeçmiştir. Bu özelliğiyle kişilik gelişimi açısından bencil olmama ve başkalarının fikir ve isteklerine saygı duyma becerileri desteklenmektedir.

Kitaptaki kahramanlar evrensel değerlerden doğaya ve arkadaşlığa önem vermektedir. Çocuğun kendisine rol model alacağı kahramanların sözleri ve davranışların olumlu yansıtılarak kişilik gelişimini de olumlu etkilenmesi amaçlanmıştır.

K3 kodlu Kitabın ana karakteri yavru kurt **açık (geliştirilmiş) özellikte** bir karakterdir. Akıllı, problem çözme becerisine sahip, sevecen özellikler göstermektedir. Kitapta yer alan açık özellikteki karakterler, okurun karakteri derinlemesine tanınmasına fırsat vermektedir. Olumlu karakter özellikleriyle özdeşim kurması beklenen çocukların, kişilik gelişiminin de olumlu etkilenmesi için kahramanı geliştirilmiş özellikte olan bir hikayeye karşılaştırılmıştır.

“Yavru kurt devam etti pek emin bir tavırla”

“Yavru kurt yine hazırды bir cevapla”

Kahramanın özellikleri hikâyenin başı ve sonu arasında değişmemekte ve kahraman **durağan** özellik göstermektedir.

Kitaptaki kahramanlar doğaya, hayvanlara zarar vermeyen ve birbirlerine karşı önyargılı yaklaşmayan karakterlerdir.

K4 kodlu kitabın ana karakteri olan kız çocuğu **açık (geliştirilmiş) özellikte** bir karakterdir. Oyunbaz, faaliyet yapmayı seven ve yardımsever bir çocuktur. Kitapta yer alan açık özellikteki karakter, okurun karakteri derinlemesine tanınmasına fırsat vermektedir. Olumlu karakter özellikleriyle özdeşim kurması beklenen çocuğun, kişilik gelişiminin de olumlu etkilenmesi için kahramanı geliştirilmiş özellikte olan bir hikayeye karşılaştırılmıştır.

Kitabın kahramanı hikâyenin başında yemek yemeyi reddedip istediği gibi davranmayı tercih ederken, hikâyenin sonunda kendisine sunulan yiyeceklerin ne kadar lezzetli olduklarını fark edip kendi yemeğini kendi yemektir. **Devingen** özelliktedir.

Kitaptaki karakterler doğaya ve insanlara karşı duyarlı davranmaktadır. Çocuğun kendisine rol model alacağı kahramanların sözleri ve davranışları olumlu yansıtılarak kişilik gelişimini de olumlu etkilenmesi amaçlanmıştır.

“Ayı, ‘Çevreye saldırmak hoş bir fikir değil. Ben sadece meyve ve bal yemek istiyorum.’ dedi.”

K5 kodlu kitabın ana karakteri olan Anais, **açık (geliştirilmiş) özelliklere** sahiptir. Hayatındaki büyük bir yenilik karşısında adapte olamayan, tepkisini nasıl göstereceğini bilmeyerek öfkeyle etrafına saldıran bir karakterdir. Kitabın başında karakterin özelliklerinin çocukların öykünebileceği özellikler olmadığı görülmektedir. Ancak kitabın sonunda olumlu davranışlar gösteren bir karaktere dönüşmektedir. Bu yönüyle kitapta kişilik gelişimini destekleme açısından olumsuz örneklerden yola çıkıldığı görülmektedir. Kitabın kahramanı **devingen** özelliklere sahiptir. Kitabın başında öfkesini kontrol edemeyen, çevresine ve arkadaşlarına zarar veren bir karakterken ailesinin ve özellikle öğretmenlerinin desteğiyle bu özelliklerini değiştirmiş ve öfke kontrolünü sağlamaya başlamıştır.

Kitapta evde köpek besledikleri görülmektedir. Resimlemedeki ayrıntılarla hayvanlara karşı bir duyarlılık oluşturulmuştur. Ayrıca karakterlerle çevreye karşı da duyarlılık oluşturularak çevreye zarar vermemenin önemi vurgulanmıştır.

K6 kodlu kitabın ana karakteri **açık (geliştirilmiş)** özelliktedir. Sorgulayan bir karakterdir. Problem çözmek için yollar aramaktadır.

"Ben farklıyım, bir terslik var bende".

Kitabın kahramanı minik yediuyur, **durağan** özelliktedir kitabın başında da sonunda da aynı karakter özelliklerini göstermektedir.

Kitaptaki kahramanlar doğaya, hayvanlara zarar vermeyen ve birbirlerine karşı önyargılı yaklaşmayan karakterlerdir.

K7 kodlu kitabın kahramanı olan hipopotam **açık (geliştirilmiş)** özellikte bir karakterdir. Kitapta yer alan açık özellikteki karakter ile okurun karakteri derinlemesine tanınmasına fırsat verildiği görülmüştür.

Kitabın kahramanı **devingen** özelliklere sahiptir. Mutlu oyun oynamayı seven bir hipopotam iken gözleri bozulduğunda ve bu durum fark edilmediğinde eve kapanan, gülümsemeyen bir hal almıştır. Gözlüğe sahip olunca ise eski haline geri dönmüştür.

Kitapta karakterler (hayvanlar) doğal yaşamı içinde resmedilmiştir doğaya ve hayvanlara karşı bir duyarlılık oluşturacak özelliktedir. Arkadaşları göremediği zaman da Hipo'yu olduğu gibi sevip kabul etmişlerdir. Arkadaşlığın önemi vurgulanmıştır.

K8 kodlu kitabın ana karakteri olan Tombik Ayı **açık (geliştirilmiş)** özellikte bir karakterdir. Arkadaş canlısı ve düşünceli olma özellikleri göstermektedir. Olumlu karakter özellikleriyle özdeşim kurması beklenen çocukların, kişilik gelişiminin de olumlu etkilenmesi için kahramanları geliştirilmiş özellikte olan hikayelerle karşılaştırılması önemlidir ve bu kitap bu özelliği karşılar olarak değerlendirilmiştir.

Kitabın kahramanının hikâyesinin başında ve sonunda karakter özellikleri değişmemektedir. Kahraman **durağan** bir karakterdir.

Kitaptaki kahramanlar aracılığıyla arkadaşlığın önemine vurgu yapılmıştır. Çocuğun kendisine rol model alacağı kahramanların sözlerinin ve davranışlarının olumlu olması kişilik gelişimini de olumlu yönde etkileyecektir.

"Bak tüm arkadaşların yanında."

K9 kodlu kitabın kahramanı olan Prenses **açık (geliştirilmiş) özellikte** bir karakterdir. Meraklı, maceraperest, sevgi dolu bir karakterdir. Kitapta yer alan açık özellikteki karakterler, okurun karakteri derinlemesine tanınmasına fırsat vermektedir. Olumlu karakter özellikleriyle özdeşim kurması beklenen çocukların, kişilik gelişiminin de olumlu etkilenmesi için kahramanı geliştirilmiş özellikte olan bir hikayeye karşılaştırılmıştır.

Kahramanın özellikleri hikâyenin başı ve sonu arasında değişmemekte ve kahraman **durağan** özellik göstermektedir.

Kitaptaki kahramanlar, çiçeklere, hayvanlara, çocuklara değer veren karakterlerdir.

K10 kodlu kitabın ana karakteri olan Kedi Didi, **açık (geliştirilmiş) özelliklere** sahip bir karakterdir. Kendine güvenen, akıllı, becerikli bir kedidir. Karakterin derinlemesine tanıtılması, okuyucunun karakterle özdeşim kurma becerisini destekleme açısından olumlu özellik göstermektedir.

"Örgü örmek nedir ki, olunca benim kadar yetenekli"

Kitabın kahramanı hikâyenin başında kendine güvenip her şeyi başarabileceğini düşünürken, hikâyenin sonunda eksiklerini fark ettiği görülmüştür. Yani hikâyenin başı ve sonunda bir değişime gitmektedir. **Devingen** bir karakterdir.

Kitaptaki karakterler arkadaşlığa önem veren karakterlerdir.

"Bunlar da en iyi arkadaşlarım Edi ile BÜDÜ"

K11 kodlu kitabın ana karakterinin kişilik özelliklerine bakıldığında **açık (geliştirilmiş) özellikte** bir karakter olduğu görülmektedir. Karakter sözel ifadelerle ve davranışlarıyla geliştirilmiştir. Problem çözme becerilerine sahip, maceracı, meraklı ve düşünceli bir ayıdır. Açık karakter özelliğine sahip kahraman çocuğun karakterle özdeşim kurmasını sağlayarak kişilik gelişimini olumlu yönde etkileyecek özelliktedir.

Küçük ayının hikâyenin başında ve sonunda karakter özellikleri değişmemektedir. Bu özellikleriyle kahraman **durağan** bir karakterdir.

K12 kodlu kitabın kahramanı **açık (geliştirilmiş)** özelliktedir. Oyun oynamayı seven, söz dinleyen bir ördektir. Kitapta yer alan açık özellikteki karakterler, okurun karakteri derinlemesine tanınmasına fırsat vermektedir. Olumlu karakter özellikleriyle özdeşim kurması beklenen çocukların, kişilik gelişiminin de olumlu etkilenmesi için kahramanı geliştirilmiş özellikte olan bir hikayeye karşılaştırılmıştır.

“Annesinin söyledikleri de çok doğruymuş.”

Kitabın kahramanı olan küçük ördek **devingen özelliktedir**. Hikâyenin başında kendi isteğine göre hareket ederken sonunda yapılması gereken doğru şekilde davranış göstermiştir.

K13 kodlu kitabın kahramanları şapka ve küçük kız Lena'nın karakter özellikleri ayrıntılarıyla verilmemiştir ve karakterler **kapalı (geliştirilmemiş)** özelliktedir. Kitapta yer alan kapalı özellikteki karakterler, okurun karakterin özelliklerini tanınmasına fırsat vermemektedir.

Kitabın kahramanı küçük hasır şapka **devingen** özelliktedir. Hikâyenin başında bir kız çocuğunun şapkası ve oyun arkadaşırken kitabın sonunda kirpilerin yuvası haline gelmektedir.

K14 kodlu kitabın kahramanı Perihan Teyze, **açık (geliştirilmiş)** özellikte bir karakterdir. Araştırmacı, sabırlı, becerikli, güzel konuşma özellikleri göstermektedir.

Kitabın kahramanının hikâyenin başında ve sonunda karakter özellikleri değişmemektedir, dolayısıyla kahraman **durağan** bir karakterdir.

Kitaptaki kahramanlar evrensel değerlerden yaşama, insana, hayvanlara karşı duyarlı karakterlerdir. Çocuğun kendisine rol model alacağı kahramanların sözleri ve davranışların olumlu yansıtılarak kişilik gelişimini de olumlu etkilenmesi amaçlanmıştır.

“Bazen evine gidiyorum ve ona hikayeler anlatıyorum.”

K15 kodlu kitabın kahramanı Fare Tuna **kapalı (geliştirilmemiş)** özelliktedir. Kahramanla ilgili yalnızca bilmişlik tasladığı özelliğine değinilmiş başka herhangi bir karakter özelliğinden bahsedilmemiştir.

Kitabın kahramanı kişilik olarak **devingen** özelliktedir. Hikâyenin başında ve sonunda davranışları değişmektedir. Başta bilmişlik taslayıp, arkadaşlarıyla dalga geçerken hikâyenin sonunda arkadaşlarını olduğu gibi kabul etmektedir.

Kitaptaki kahramanlar doğaya, hayvanlara zarar vermeyen ve birbirlerine karşı önyargılı yaklaşmayan karakterlerdir.

"Etrafımda bunca hayvan görünce, hepsini ben toplayıp getirdim sanmayın! Her birinin burada olması tesadüf eseri. Tümünü besliyorum mecburen."

K16 kodlu kitabın kahramanı Köpek Kaya **kapalı (geliştirilmemiş)** özelliktedir. Kahramanla ilgili yalnızca utangaç olduğu özelliğine değinilmiş başka karakter özelliklerinden bahsedilmemiştir.

Kahraman hikayenin başında ve sonunda aynı kişilik özelliklerini göstermektedir. Dolayısıyla **durağan** özelliktedir.

Kitaptaki kadın karakter doğaya ve hayvanlara ilişkin duyarlılığa sahiptir.

K17 kodlu kitabın kahramanı olan Minik'in kişilik özelliklerine değinilmemiştir. Bu nedenle kahraman **kapalı (geliştirilmemiş)** özelliktedir. Kitapta okuyucu, hikayenin kahramanıyla özdeşim kurabilmesi açısından geliştirilmiş özellikteki bir kahramanla karşılaştırılmamış ve kitap bu yönüyle yetersiz özellik göstermektedir.

Minik karakteri kişilik olarak **devingen** özelliktedir. Hikayenin başında kendisine olan güveni azken kitabın sonunda kendisiyle barışık ve mutlu olduğu görülmektedir.

Kitaptaki kahramanlar doğaya ve hayvanlara karşı duyarlı bir şekilde resmedilmiştir. Minik'in ablasına hediye olarak bir papağan verildiği ve ablanın bu papağanı sevgi ve ilgiyle beslemekte olduğu görülmüştür. Papağan kaçtığı zaman iki kardeş de çok üzölmüşler ve kurtarmak için çaba sarf etmişlerdir.

K18 kodlu kitapta kitabın kahramanlarının **açık (geliştirilmiş)** özellikte olduğu görülmüştür. Meraklı, araştırmacı, oyun oynamayı seven, hayvan sever ve düşünceli özellikler göstermektedirler. Olumlu karakter özellikleriyle özdeşim kurması beklenen

çocuğun, kişilik gelişiminin de olumlu etkilenmesi için kahramanı geliştirilmiş özellikte olan bir hikayeye karşılaştırılmıştır.

Kitabın kahramanları hikayenin başında ve sonunda aynı karakter özelliklerini göstermektedir. Bu nedenle **durağan** özellikte oldukları söylenebilir.

Kitaptaki karakterler doğaya, insana, hayvanlara karşı duyarlı, araştırmacı ve sevgi dolu özelliklerdedir.

K19 kodlu kitabın kahramanları olan arılara bakıldığında **açık (geliştirilmiş)** özellikte oldukları söylenebilir. Düşünceli, akıllı ve fikir üreten karakterlerdir.

Kitabın kahramanları kitabın başında ve sonunda aynı karakter özelliklerini göstermektedir. Dolayısıyla karakterlerin **durağan** özellikte olduğu söylenebilir.

K20 kodlu kitabın kahramanlarının kişilik özelliklerinden bahsedilmemiştir. Dolayısıyla kahramanlar **kapalı (geliştirilmemiş)** özelliktedir.

Hikayenin kahramanları Ege ile İnci kitabın başında ve sonunda bir değişim göstermemektedir. Bu nedenle **durağan** özellik göstermektedirler.

Kitaptaki kahramanlar doğaya, hayvanlara zarar vermeyen ve birbirlerine karşı önyargılı yaklaşmayan karakterlerdir.

K21 kodlu kitabın kahramanlarının karakter özelliklerine bakıldığında **kapalı (geliştirilmemiş) özellikte** oldukları görülmektedir. Sadece isimleri verilen ve başından geçen olayların anlatıldığı kahramanların kişilik özelliklerine ilişkin ayrıntı verilmemiştir.

Kahramanlar kitabın başında ve sonunda bir değişime gitmemekte ve **durağan** özellik göstermektedirler.

K22 kodlu kitabın kahramanı olan baykuşun karakter özelliklerine bakıldığında, karakter özelliklerine ilişkin ayrıntı verilmediği görülmektedir. Dolayısıyla Baykuş **geliştirilmemiş (kapalı)** bir karakterdir.

Kitabın kahramanı hikayenin başında ve sonunda aynı özellikleri gösterdiği için **durağan** bir karakterdir.

K23 kodlu kitabın kahramanlarının kişilik özelliklerine değinilmemiştir. Dolayısıyla karakterler **kapalı (geliştirilmemiş)** özelliktedir.

Kahramanlar hikayenin başında ve sonunda değışime girmemektedir. Bu nedenle **durağan** karakterlerdir.

Kitabın kahramanlarının doğaya ve çevreye duyarlı, hayattan keyif almaya çalışan özelliklerde oldukları görülmüştür.

“Böylece iki arkadaş, martuların şarkılarını dinleyerek ve balıklarla selamlaşarak birlikte yol aldılar.”

“Yol boyunca gökyüzünde bulutların oluşturduğu güzel şekilleri seyrettiler.”

K24 kodlu kitabın kahramanı Ramon, **açık (geliştirilmiş)** özelliklerde bir karakterdir. Resim yapmayı seven, meraklı, yeniliklere açık bir karakterdir. Kitapta yer alan açık özellikteki karakterler, okurun karakteri derinlemesine tanınmasına fırsat vermektedir. Olumlu karakter özellikleriyle özdeşim kurması beklenen çocukların, kişilik gelişiminin de olumlu etkilenmesi için kahramanı geliştirilmiş özellikte olan bir hikayeye karşılaştırılmıştır.

Kahramanın özellikleri kitabın başında ve sonunda değışime gitmektedir. **Devingen** bir karakterdir. Hikayenin başında kolay pes eden ve resim yapmayı bırakan Ramon, hikayenin sonunda kendini resimle istediği gibi ifade edebileceğini keşfetmiştir.

K25 kodlu Kitapta hikâye çocukların ağzından anlatılsa da aslında ana kahramanın anne karakteri olduğu söylenebilir. Kitapta yer alan anne karakteri **açık özelliklere** sahiptir. Düşünceli, akıllı, ileri görüşlü özellikler göstermektedir. Olumlu karakter özellikleriyle özdeşim kurması beklenen çocukların, kişilik gelişiminin de olumlu etkilenmesi için kahramanı geliştirilmiş özellikte olan bir hikayeye karşılaştırılmıştır.

Kahramanın özellikleri hikâyenin başı ve sonu arasında değışmemekte ve kahraman **durağan** özellik göstermektedir.

Genel olarak kitaplar, kişilik özelliklerini destekleme özellikleri bağlamında değerlendirildiğinde; karakterlerin açık özelliklerinin olması ve kitap içeriğinde

vurgulanması, evrensel değerlerin ele alınmış olması çocukların özdeşim kurmaları, kendilerine model alacakları özellikleri gözlemlenmeleri açısından önemli olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda ise, kitapta yer alan olumlu kişilik özelliklerinin yetişkinler tarafından pekiştirilmesi, olumsuz özelliklerde ise olumlu yönde yönlendirme yapılarak neden-sonuç ilişkisinin kurulması ile çocuğun olumlu modeli almasının desteklenmesi kişilik gelişimi açısından ön plana çıkacaktır. Ayrıca, karakterlerde devingen özelliklere yer verilmesi, çocukların gerçek yaşam deneyimlerine ilişkin örnekler gözlemlenmeleri, gerçek yaşamda da karakter özelliklerinin tecrübelerle göre değişebileceğine yönelik algılarının oluşması açısından kişilik özelliklerini destekleyici yönler olarak değerlendirilebilir.

4.5. Kitapların Sosyal/Duygusal Gelişimi Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Kitaplar, çocukların sosyal/duygusal gelişimini desteklemeye yönelik özellikleri kapsamında; karakterler arası iletişim, prososyal davranışlara yer verme, nezaket ifadelerine yer verme ve şiddet öğeleri içerip içermeme özelliklerine göre değerlendirilmiştir.

4.5.1. Karakterler Arası İletişim

İncelenen kitaplarda karakterler arasındaki iletişim değerlendirildiğinde genel olarak olumlu ve yapıcı bir iletişim tarzının görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

K1 kodlu kitap içeriğindeki karakterlerin birbirine yardım eden ve anlayışlı davranan özellikler sergiledikleri aktarılmaktadır. Dolayısıyla karakterler arası iletişime bakıldığında, **olumlu bir iletişim** görüldüğü söylenebilir. Resimlemelerde karakterlerin birbirine gülümsemekte olduğu, birlikte oyun oynadıkları ve ihtiyacı olanlara yardım etmekte oldukları görülmektedir. Ana karakterin evde ev işlerine yardımcı olduğu, okulda arkadaşlarıyla işbirliği yaptığı ve arkadaşlarına yardımcı olduğu, farklı sosyal ortamlarda uyumlu şekilde davrandığı belirlenmiştir. Kitap bu özellikleriyle temel duyguları anlama ve farklı sosyal ortamlara uyum sağlama becerilerini desteklemektedir.

K2 kodlu kitaptaki birbirine saygı gösteren, anlayışlı ve sevgi dolu iki kahraman arasındaki iletişimin olumlu iletiler verdiği söylenebilir. Kitap bu

özellikleriyle temel duyguları anlama ve kendini doğru ifade etme becerilerini desteklemektedir.

K3 kodlu kitaptaki iletişimin çocuğa örnek olması açısından olumlu ve yapıcı olduğu görülmektedir. Hikâyede annesiyle karşılıklı fikir alışverişi yapan bir yavru kurt yer almaktadır. Kahramanlar birbirlerini dinleyen ve fikirlerine önem veren karakterlerdir.

K4 kodlu kitapta ele alınan hikâyede birbirlerine söz hakkı tanıyan, kişisel alana saygılı olan kahramanlar yer almaktadır.

K5 kodlu kitaptaki karakterler arasındaki iletişimin olumsuz örnekler üzerinden olumlu hale getirilmeye çalışıldığı görülmüştür. Öfkeyle hareket etmenin olumsuz iletişime neden olduğu, arkadaş edinebilmek için nasıl davranılması gerektiği anlatılmıştır. Kitap bu özellikleriyle farklı ortamlara uyum sağlama becerisini desteklemektedir.

K6 kodlu kitapta karakterler arasındaki iletişim olumlu iletiler vermektedir. Bireysel farklılıkların önemi vurgulanmaktadır.

"Herkes birbirinden farklı değil midir? Terslik diye bir şey yoktur aslında."

K7 kodlu kitaptaki iletişimin çocuğa örnek olması açısından olumlu ve yapıcı olduğu görülmektedir. Birbirini seven, yardım eden arkadaşlar ve aile tablosu çizilmiştir.

K8 kodlu kitaptaki karakterler arası iletişim değerlendirildiğinde, yardımsever ve birbirinin iyiliğini isteyen karakterlerin yer aldığı görülmüştür.

"Kendini iyi hissetsin diye resimler yaptılar ona hep birlikte"

K9 kodlu kitaptaki karakterler arası iletişim incelendiğinde, tüm kraliçeler prensese çok misafirperver davranmış, onunla ilgilenmiş ve bildiklerini küçük kıza öğretip hediyeler vermişlerdir. Dolayısıyla karakterler arası iletişimin olumlu olduğu söylenebilir.

K10 kodlu incelenen kitapta karakterlerin arasındaki iletişimin olumlu olduğu görülmüştür. Kahramanların birbirlerinin eksiklerini kapattığı görülmektedir. Kitap bu özellikleriyle temel duyguları anlama becerisini desteklemektedir.

K11 kodlu kitaptaki karakterler arasındaki iletişime bakıldığında olumlu bir iletişim kurulduğu görülmektedir. Küçük ayı annesini düşünerek ona hediye götürmek istemekte, annesi de küçük ayının zarar görmesinden endişe ederek yavrusunu korumaya çalışmaktadır.

K12 kodlu kitaptaki karakterler arası iletişime bakıldığında, iletişimin çocuğa örnek olması açısından olumlu ve yapıcı olduğu görülmektedir. Anne ördek yavru ördeğin hatası karşısında yapıcı davranmış ve kızmadan çocuğuna doğru yolu göstermeye çalışmıştır.

“Ah Vakvak hiç kirli kirli sofraya oturulur mu? Kirli ellerle yiyeceklere dokunulur mu? Yoksa ellediğin yiyecekler de kirlenir. Kirli şeyleri yersek de hasta oluruz.”

K13 kodlu kitapta, hikâyenin kahramanı şapka ve kız çocuğu Lena birbirine sevgiyle bağlı iki karakterdir.

“Küçük hasır şapka o kadar mutluydu ki, bütün öğleden sonralarını Lena'nın başında geçiriyordu.”

“Hasır şapka küçük kızın oyun arkadaşıydı aynı zamanda. Onunla birlikte salıncağa binmekten, kaydırdan kaymaktan büyük bir zevk alıyordu.”

K14 kodlu kitaptaki karakterler arası iletişime bakıldığında birbiriyle iyi anlaşılan, karşısındaki insana değer veren ve önyargılı olmayan bir iletişim yer almaktadır. Kahramanlar arasındaki iletişimin olumlu iletiler verdiği söylenebilir.

“İkimiz de kahkahalarla gülüyoruz, o kadar ki annemler merak edip bizi yoklamaya geliyor.”

K15 kodlu kitapta aynı evde yaşayan hayvanlar birbirleriyle arkadaşlar ve arkadaşlardan biri bir hata yaptığında diğerleri ona hatasını fark ettirmeye çalışmaktadır.

K16 kodlu kitaptaki karakterler arasındaki iletişime bakıldığında olumlu bir iletişimin görüldüğü söylenebilir. Evlerine gelen misafiri mutlu etmeye çalışan ev sahipleri görülmektedir.

K17 kodlu kitaptaki karakterlerin iletişimleri incelendiğinde, çoğunlukla erkek karakterin kendi düşünceleriyle hareket ettiği ve ablasıyla iletişim kurmadığı dikkat çekmektedir. Minik karakterinin kendisini ablasıyla kıyaslamasına yer verilmiştir ancak iletişim kurdukları zaman birbirlerini anlayışla karşıladıkları ve bireysel özelliklerinin farkına vardıkları görülmüştür.

K18 kodlu kitaptaki anne, baba çocuklar ve arkadaşları arasındaki iletişim olumlu olduğu söylenebilir. Kahramanların söz dinleyen, birbirlerini anlayışla karşılayan ve iyi davranan özelliklerde oldukları görülmüştür.

K19 kodlu kitapta karakterler arası iletişime bakıldığında hayvanların birbirlerine söz hakkı tanıdığı, birlikte akıl yürüttükleri olumlu bir iletişimin var olduğu söylenebilir. Arılar bahara dair isteklerini dile getirmek için sakin ve yapıcı bir üslup kullanmışlardır.

“Çıtı ‘Tamam, haklısınız ama üç aydır sadece yağmur yağıyor. Suyu ihtiyacımız olduğu kadar güneşin ısısına da ihtiyacımız var.’ dedi.

K20 kodlu kitaptaki karakterler arası iletişimin olumlu olduğu söylenebilir. Kahramanlar birbirlerine yardım eden, birbirlerinin fikirlerini dinleyen özelliktedir.

"Bir fikrim daha var.",

"Şimdi bir ip getireceğim."

K21 kodlu kitaptaki karakterler arasında olumlu bir iletişim kurulduğu görülmektedir. Hayvanlar dikenleri birbirine dolaşan kirpi ile kestaneyle kendileri yardım edemeseler bile başka birine yönlendirmektedirler.

"Siz en iyisi Tonton Ayı'ya gidin."

K22 kodlu kitapta kahramanlar birbirine yardım eden, anlayışlı davranan ve kibar konuşan karakterlerdir.

“Geyiğin sayesinde dostlarıyla buluşan baykuşun mutluluğuna diyecek yoktu.”

K23 kodlu kitaptaki karakterlerin arasındaki iletişime bakıldığında karakterlerin birbirlerinin sorunlarına değer veren ve birbirlerine yardımcı olmaya çalışan özellikte olduğu görülmüştür. Okuyucuya örnek olması açısından olumlu ve yapıcı olması bir iletişime yer verilmiştir.

K24 kodlu kitaptaki karakterler incelendiğinde kız kardeşin ve Ramon'un olumlu bir iletişime sahip olduğu söylenebilir. Küçük kız Ramon'ın çizimlerine değer verip onların güzel yanlarını ortaya çıkarmaktadır.

K25 kodlu kitaptaki karakterler arası iletişim incelendiğinde, iletişimin çocuğa örnek olması açısından olumlu ve yapıcı olduğu görülmektedir. Karakterler üzerinden sokak hayvanlarına karşı bir duyarlılık oluşturulmuştur.

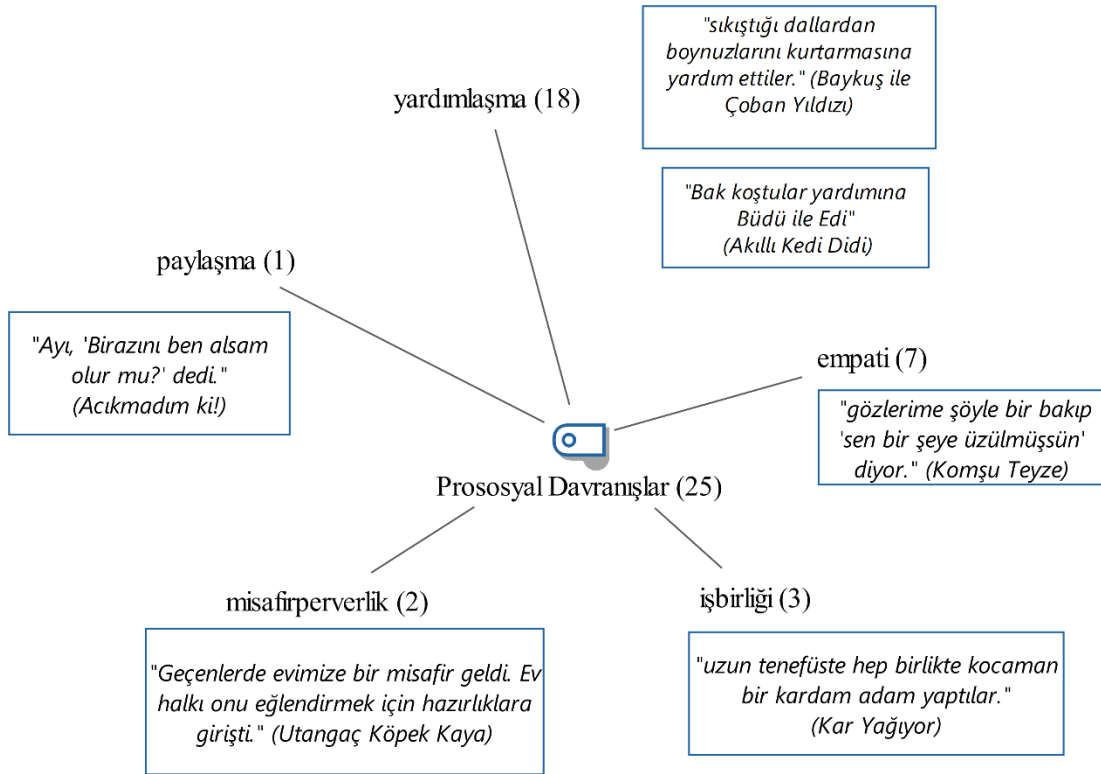
“Şuradaki minik kedi pek aç kalmış besbelli

Çantamız acaba düşünür mü bu miniği?”

“Martularla balıklar eksik kalmasın azıcık da onları doyuralım.”

4.5.2. Prososyal Davranışlara Yer Verme Durumu

İncelenen kitaplarda sosyal gelişim açısından önemli bir yere sahip olan prososyal davranışlardan en çok yardımlaşma ve empatiye yer verildiği görülmüştür. 3 kitapta (K5, K12, K13) prososyal davranışlara doğrudan yer verilmediği belirlenmiştir. Kitaplarda işlenen prososyal davranışlara ilişkin ayrıntılı değerlendirme aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.14. Kitaplarda yer alan prososyal davranışlara ilişkin örnek cümleler

Kitaplar içerdikleri prososyal davranışlar açısından incelendiğinde **K1, K2, K6, K7, K8, K9, K10, K17, K18, K19, K21, K22, K23, K25** kodlu kitaplarda sosyal becerileri açısından önemli bir yere sahip olan prososyal davranışlardan **yardımlaşma** davranışına yer verildiği görülmüştür. Bu özellikleriyle kitaplar, sosyal becerilerden yardım etme veya yardım teklifinde bulunma becerisini hem cümleler hem de görsellerde davranışı somutlaştırarak desteklemektedir.

K6 kodlu kitaptan... "Uykuya dalamadığım için bülbül bana bir şeyler mırıldanıyordu." "Gel, sana göstereyim."

K7 kodlu kitaptan... "Küçük fil ile birlikte aramadık yer bırakmamışlar."

"Tam o sırada 'Buldu! Buldu!' diye bağırarak Tonton fil, elinde Hipo'nun gözlüğüyle, onlara doğru koşmaya başlamış."

K8 kodlu kitaptan... "Siz bakmasaydınız bana iyileşemedim asla."

K9 kodlu kitaptan... *“Kaybolmuş kedileri toplayıp, kendisini yalnız hisseden çocuklara hediye ederim.”*

K10 kodlu kitaptan... *“Bak koştular yardımına BÜDÜ ile EDİ.”*

K11 kodlu kitaptan... *“Biliyorum!.. Ama belki siz koparabilirsiniz benim için birkaç tane!” dedi Küçük Ayıcık.*

K17 kodlu kitaptan... *“Büyük ağaca tırmanmaktan korkuyordu, minik tırmanmaktan korkmazdı.”*

K18 kodlu kitaptan... Kahramanlar dışarıdaki hayvanlar aç kalmasın diye yiyecek vermektedirler.

“Babası yatmadan önce balkonun demirine, içine ekmek ufaladığı küçük bir sepet bağladı.”

K19 kodlu kitaptan.. *“‘Dağın yamaçlarına kadar benim sırtımda gidersiniz.’ dedi Tati.”*

K21 kodlu kitaptan... *“Size yardım etmeyi çok isterdim ama çok küçüğüm. Siz iyisi mi Yaşlı Tavşan’a gidin. Belki o sizi ayırabilir”*

K22 kodlu kitaptan.. *“Sıkıştığı dallardan boynuzlarını kurtarmasına yardım ettiler.”*

K23 kodlu kitaptan... *“İstersen sen de bize katılabilirsin, belki senin için yolda bir ağaç bulabiliriz.”*

K25 kodlu kitaptan... *“Annem boşaltıyor çantayı*

Yırtıyor, açıyor yanlarını.”

“Muhteşem bir yelken oluyor

Bizim kahraman çantamız.”

K2, K3, K14, K15, K18, K23, K24 kodlu kitaplarda önemli bir sosyal beceri olan **empati** kurma davranışına yer verilmiştir. Kitaplar bu özellikleriyle temel duyguları anlama ve kişiyle empati kurma becerilerini desteklemektedir.

K3 kodlu kitaptan... Herkes tarafından bilinen geleneksel kırmızı başlıklı kız hikayesinde olaylar yavru kurdun gözünden anlatılmıştır.

"Biz vazgeçtik artık et yemekten. Bıktık masalarda kötülenmekten"

K14 kodlu kitaptan... *"Gözlerime şöyle bir bakıp 'sen bir şeye üzülmişsün' diyor."*

K15 kodlu kitaptan... Bütün arkadaşlarını eleştiren Fare karakteri hikâyenin sonunda empati kurarak gösterdiği davranışın yanlış olduğunu anlamaktadır.

"Tuna dersini almış, o güne dek bilmişlik tasladığı için çok utanmıştı."

K18 kodlu kitaptan... Kitapta kahramanlar soğukta dışarıda kalan hayvanlarla empati kurmuş ve ne yiyecekleri konusunda endişelenmişlerdir.

"Yiyecek bir şey bulamadı galiba neyse ki sepetteki ekmeği yiyebilir."

K23 kodlu kitaptan... Fille karşılaşan kahramanlar filin zor durumda olduğunu anlayıp, onunla empati kurup yanlarına davet etmektedirler.

"Birileri dişlerimi çalmaya çalışıyor."

"Neden bizimle gelmiyorsun?"

K24 kodlu kitaptan... Kardeşinin resim yapma konusunda zorlandığını gören kız çocuk, kardeşiyle empati yaparak aslında resimlerini nasıl güzel görebileceği konusunda kardeşine yol göstermektedir.

"Ramon, 'Vazodaki çiçekleri çizmek istemiştin ama beceremedim.'

Marisol heyecanlı bir şekilde 'evet vazoyMUŞ GİBİ' dedi."

K7, K19, K20 kodlu kitapların içeriğinde ise prososyal davranışlardan **işbirliğine** yer verildiği belirlenmiştir. Bu özellikleriyle kitaplarda çocukların işbirliği yapma becerileri desteklenmektedir.

K7 kodlu kitaptan... *"Küçük fil ile birlikte aramadık yer bırakmamışlar."*

K19 kodlu kitaptan... *"İstersek hep beraber bu işi başarabiliriz."*

K20 kodlu kitaptan... *“Ege ile İnci birlikte ağılı temizlemeye başladılar.”*

K9, K16 kodlu kitaplarda misafirperverlik davranışlarına yer verildiği görülmüştür.

K9 kodlu kitaptan... Prensesin yanına gittiği bütün kraliçeler ona çok iyi davranmış, hediyeler vermiş ve saraylarını tanıtmışlardır.

“Kraliçe ona birkaç çiçek armağan etti.”

“Gel, sana bahçemi göstereyim.”

K16 kodlu kitaptan...

“Geçenlerde evimize bir misafir geldi.

Ev halkı onu eğlendirmek için hazırlıklara girişti.”

K4 kodlu kitapta ise prososyal davranışlardan **paylaşmaya** yer verildiği görülmüştür. Kitap bu özellikleriyle paylaşma becerisini destekler özelliktedir.

Ayı, “Birazını ben alsam olur mu?” dedi.

4.5.3. Nezaket İfadelerine Yer Verme Durumu

İncelenen kitapların 15’inde (K1, K5, K6, K10, K11-18, K20, K24, K25) nezaket ifadelerine doğrudan yer verilmediği görülmüştür. 10 kitapta yer alan nezaket ifadelerine ilişkin incelemeler aşağıda verilmiştir:

K2, K3, K7, K9, K21, K22 kodlu kitaplarda nezaket ifadelerinden **rica ifadesine** yer verildiği görülmüştür. Bu özelliğiyle kitaplar, çocukların nezaket bildiren ifade kullanma becerisini desteklemektedir.

K2 kodlu kitaptan... *“Bahçıvan köstebek kavanozun kapağını açtı ve Karınca Kıvırcık’tan elinin üzerine konmasını rica etti.”*

K3 kodlu kitaptan... *“Lütfen karnımı boşuna yarma.”*

K7 kodlu kitaptan... *“Şu bardağı bana uzatır mısın Hipo?”*

K9 kodlu kitaptan... *“‘Anne’, dedi küçük prenses. ‘Lütfen...’”*

K21 kodlu kitaptan... *"Lütfen bizi ayırabilir misin?"*

K22 kodlu kitaptan... *"Cevizimi düşürdüm, rica etsem bana verebilir misin?"*

K4, K8, K9, K19, K22 kodlu kitaplarda nezaket ifadelerinden **teşekkür ifadesi** yer almaktadır.

K4 kodlu kitaptan... *"Kısa sürede yemeğimi bitirdiler. Ayı, 'Çok teşekkür ederiz.' dedi."*

K8 kodlu kitaptan... *"Neşeyle şarkılar söyleyerek, teşekkür etti arkadaşlarına."*

K9 kodlu kitaptan... *"Hoşça kalın, Gece Kraliçesi! Çok teşekkür ederim!"*

K19 kodlu kitaptan... *"'Bundan sonrasını biz hallederiz, sen evine dönebilirsin.' deyip teşekkür ettiler."*

K22 kodlu kitaptan... *"Geyik onlara teşekkür etti."*

K19 kodlu kitaptaki nezaket ifadelerinin kullanımına bakıldığında teşekkür ifadesinin yanısıra **"iyi geceler"** ifadesinin de kitapta yer aldığı görülmüştür.

"...ve birbirlerine iyi geceler dilediler"

K9, K21, K23 kodlu kitaplarda nezaket ifadelerinin kullanımını çocuklara erken yaşta kazandırmak adına selamlaşma ve vedalaşma ifadelerine yer verildiği görülmüştür.

K9 kodlu kitaptan... *"'İyi günler, efendim,' dedi Prenses."*

"Hoşçakalın, Pasta Kraliçesi!"

K21 kodlu kitaptan... *"Eve gitmeliyim, hoşça kal"*

K23 kodlu kitaptan... *"Kıyıya iyice yaklaştıklarında 'Merhaba' diye seslendiler."*

4.5.4. Şiddet Ögelerine Yer Verme Durumu

İncelenen kitaplar arasında 1 kitap (K5) hariç, kitaplarda doğaya ve hayvanlara karşı bir duyarlılık oluşturulduğu ve herhangi bir şiddet ögesinin görsel ya da cümle olarak kitapta yer almadığı görülmüştür. Dolayısıyla çocuğa doğrudan iyi olan davranışlar sunmaktadır. Bu özellik ile kitapların, dolaylı olarak çocuğun çevresine zarar vermeme ve iyi olan davranışların önemine odaklanması sağlanarak prososyal davranış kazanımının desteklemesi ile sosyal gelişimi desteklediği söylenebilir. Kitaplarda çocukların şiddetten uzak olup, iletişim kurarak problemlerini çözebilmeleri için şiddetin bir çözüm yolu olmadığı fikri işlenmiştir.

K5 kodlu kitapta ise şiddet ögelerine rastlandığı, Anais karakterinin öfkelenildiği zaman çevresindeki eşyalara zarar verdiği görülmüştür. Ancak, kitapta şiddet ögelerine yer verilmesine rağmen bunların doğru davranışlar olmadığı belirtilmiş ve bu davranışlar düzeltilmeye çalışılmıştır.

“Anais babasının kendisine kızmasından korkuyordu. Buna rağmen daha yüksek sesle bağırmaya devam etti.”

“‘Bana vurma!’ dedi annesi çok ciddi bir ses tonuyla.”

“Diğer öğrencileri itiyor, öfkeli olduğu zaman onların yaptığı şeyleri yıkıp döküyordu.”

“Öfkeyle kardeşinin yaptığı resmi yırttı.”

Kitaplarda yer verilen prososyal davranışlar ve nezaket ifadeleri çocukların erken yaşta prososyal davranışları anlama, içselleştirme ve nezaket ifadelerini kullanma becerilerini desteklemektedir. Tüm kitaplarda doğrudan nezaket ifadelerinin kullanımına yer verilmese bile kahramanların birbirleriyle kibar bir şekilde iletişime girdikleri dikkat çekmiştir. Bu özelliği ile kitapların sosyal gelişim açısından olumlu okur üzerinde olumlu etki bırakacağı söylenebilir.

4.6. Kitapların Cinsel Gelişimi Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Kitaplar, çocukların cinsel gelişimini destekleme açısından içerdiği anne-baba kavramları, kız-erkek kavramları ve cinsiyet rollerine göre değerlendirilmiştir.

4.6.1. Anne-Baba Kavramlarının Ele Alınması

İncelenen kitapların 11’inde anne ve baba kavramlarına görsel veya kavramsal olarak hiç yer verilmediği görülmüştür. 8 kitapta ise yalnızca anne kavramı geçmektedir. Kitaplarda yer alan anne-baba kavramlarına ilişkin ayrıntılı değerlendirme aşağıda yer almaktadır:

K1 kodlu kitap içeriğinde konu bağlamında anne, baba, büyükanne, büyükbaba kavramları ifade olarak yer almaktadır. Anne ev içerisinde ev işi yaparken resmedilmiş ve buna ilişkin ifadeye yer verilmiş, baba ise çalışarak evin geçimini sağlıyor olarak bir cümle ile yansıtılmıştır.

“Ev işlerinde annemize yardımcı olmalıyız.”

“Babamız yorgun bir halde eve geldiğinde ona yardımcı olmalıyız.”

Çocuklar için anne ve baba kavramları tanımlanırken anne ve babanın yalnızca belirli işler yapıyor olması, annenin yalnızca çocuk bakımı ve ev işleriyle ilgilenmesi ve babanın para kazanan kişi olup ev işlerinde rolünün olmadığı algısını tek boyutlu olarak vermesi açısından toplumsal cinsiyet rolleri algısıyla ilgili çocuğa tek boyutlu bir bakış açısı sunduğu değerlendirilmiş olup **cinsel gelişimi destekleme açısından yetersiz** olduğu söylenebilir.

K3 kodlu kitapta **sadece anne** kavramına yer verilmiş, baba kavramından bahsedilmediği görülmüştür. Anne yavrusuyla ilgilenen, çocuğunun iyiliğini düşünen ve onu korumak isteyen özelliklerdedir. Ayrıca evde yemek hazırlayan ve çocuğunun bakımını üstlenen bir annedir.

“Anne kurt ‘Akşama sakın geç kalma. Soğumasın sofrada mantarlı pizza’”

K4 kodlu kitapta **yalnızca anne** kavramına yer verilmiştir. Anne evde yemek hazırlayan ve çocuğunu sofraya çağıran bir şekilde yansıtılmıştır.

“Annem, ‘Yemeğin hazır. Hadi masaya gel!’ diye seslendi.”

K5 kodlu kitapta **anne ve baba** kavramları ifade olarak yer almaktadır. Babanın yeni bir iş bulması nedeniyle ailesinin taşınması gerekmektedir. Anne ve baba çocuklarıyla problemlerini konuşan ve yardımcı olmaya çalışan özelliklerdedir. Anne ev işleriyle meşgulken baba çalışıyor olarak resmedilmiştir. Cinsel kimlik kazanımı açısından geleneksel ifadelerle yer verildiği söylenebilir.

K6 kodlu kitapta **yalnızca anne** kavramından bahsedilmiştir. Annesi yavrusuna kendi türüyle ilgili bilgilendirme yapmaktadır.

“Biz yediuyurların uykuya çok ihtiyacı vardır, dünyada bu kadar uzun süre uyuyabilen tek hayvan türü biziz. Bununla gurur duyarız. Uyuyamayan bir yediuyur, gerçek yediuyur değildir.”

K7 kodlu kitapta **anne ve baba** kavramlarına yer verilmiştir. Mutlu bir aile tablosu resmedilmiş, anne ve baba çocuklarıyla ilgilendikleri ve vakit geçirdikleri görülmüştür. Çocuklarının iyiliği için ellerinden geleni yapmaktadırlar.

K9 kodlu kitapta **sadece anne** kavramına yer verilmiştir. Anne bir kraliçedir ve iş yoğunluğu nedeniyle kızına yeterli ilgiyi gösterememektir. Ancak kızından uzak kalınca onu çok özlediğini fark ederek öncelik işinin sevgi ve ailesi olduğunu fark etmiştir.

“Bu sırada sarayda, Kraliçe Anne gittikçe hüzünleniyordu. Küçük kızını öylesine özlemişti ki!”

K11 kodlu kitapta yer alan anne ve baba kavramları incelendiğinde, kitapta **yalnızca anne** kavramına görsel ve sözel ifade olarak yer verildiği görülmüştür. Kitapta resmedilen anne özbakımına önem veren ve çocuğunun problemleriyle ilgilenip, yavrusunun başına birşey gelmesinden endişe eden özelliktedir. Anne ayı ile yavru ayının iletişimine bakıldığında olumlu bir iletişime sahip oldukları söylenebilir.

“Anne ayı çimlerin üzerine oturmuş her zaman yaptığı gibi yine tüylerini tarıyordu.”

“Tabii yine bağırdı arkasından ‘Koşma!’ diye.”

K12 kodlu kitapta **yalnızca anne** kavramına yer verilmiştir. Anne evde sofrayı hazırlamış ve yavrusunu yemeğe çağırmıştır. Ayrıca temizliğe önem veren ve yavrusuna öğüt veren özellikler göstermektedir.

“Tüylerini kaşıya kaşıya gezerken annesi Vakvak’ı yemeğe çağırmış.”

K14 kodlu kitapta **anne ve baba** kavramları yer almaktadır. Ancak anne ve babanın kişilik ve meslek özelliklerine değinilmemiştir. Yaşlı komşularına yardımcı olan ve arkadaşlık eden duyarlı bir aile tablosu çizilmiştir.

"Perihan Teyze'nin artık hiç arkadaşı yok. Sadece ben varım. Bir de annem ve babam."

K18 kodlu kitapta anne ve baba kavramlarına yer verilmiştir. Anne ve baba çalışan, eve geldiklerinde çocuklarıyla ilgilenen, çocuklarını araştırmaya yönlendiren, ailecek keyifli vakit geçiren özelliktedir.

K20 kodlu kitapta anne ve baba kavramları yer almaktadır. Anne ile baba çiftlik sahibi ve iki çocuk ebeveyni olarak resmedilmiştir. Ancak karakter özelliklerinden bahsedilmemiştir.

K21 kodlu kitapta **yalnızca anne** kavramına yer verilmiştir. Annesi ve yavru kestane birbirine bağlı, yavru annesi olmadan korkan ve bakımını annesi veren bir şekilde resmedilmiştir.

“Gece olunca korkarım ben annemi isterim.”

K25 kodlu kitapta **yalnızca anne** kavramının yer aldığı görülmüştür. Anneler her şeyi akıl eden, düşünceli, yardımsever, ileri görüşlü ve problem çözme becerisine sahip bir şekilde resmedilmiştir. Kitabın çocuğun cinsel kimlik gelişimi ve cinsiyet rolleri algısı açısından destekleyici olduğu söylenebilir.

Genel olarak bakıldığında; anne-baba kavramlarını ele alan kitaplarda anne ve baba rollerinin geleneksel cinsiyet rolleri bağlamında ele alınmış olduğu söylenebilir. Ayrıca kitaplarda çoğunlukla “yalnızca anne” kavramına yer verildiği dikkat çekmektedir. Bu yönüyle kitaplarda çocukla ilgilenen kişinin genelde anne olduğu ve çocuğun hayatında çoğunlukla anne kavramına yer verildiği algısının işlendiği söylenebilir. Bu açıdan, kitaplarda geleneksel cinsiyet rollerine yer verilmesi, kalıp

yargıların yıkılmaması, babanın ve annenin sadece belirli işlerde görev alması açısından çocukların cinsel kimlik ve rolleri sağlıklı tanımlayabilmesi ile, erkek ve kadının eşit rol ve haklara sahip olmasının önemini anlama becerisini destekleme açısından yetersiz kaldığı söylenebilir.

4.6.2. *Kız-Erkek Kavramlarının Ele Alınması*

İncelenen kitapların 10 tanesinde karakterlerin cinsiyetlerinin belirsiz olduğu görülmüştür. Bu özelliği ile kitaplardaki kahramanların cinsel gelişim açısından kendi cinsiyetindeki karakterlerle özdeşim kurma becerisi ve karakterlerin davranışlarının ve sözlerinin cinsel kimlikleriyle ilişkilendirme becerisi açısından destekleyici özelliklerin yetersiz kaldığı söylenebilir. Kitaplarda kız-erkek kavramlarına yer verilmesine yönelik detaylı bulgular aşağıda sunulmuştur.

K1 kodlu kitabın ana karakteri erkek bir çocuktur, ancak kitapta kız ve erkek kavramları üzerinde durulmamıştır. Kız ve erkek kavramları resimlemelerdeki kıyafet özelliklerinden anlaşılmaktadır. Erkekler pantolon giymekte iken kızlar etek giyerken resmedilmiştir. Ayrıca erkeklerin kısa saçlı olduğu, kızların ise uzun saçlı olduğu ve saçlarına toka taktıkları görülmektedir. Kitapta kız ve erkek kavramları arasında bir ayırım yapılmamış, çocuklar hep birlikte oyun oynayan, okula giden, büyüklerine saygılı ve yardımcı olan bir şekilde yansıtılmıştır. Bu özellikleriyle kitabın çocukların özdeşim kurarak cinsel kimlik kazanımını desteklemesi açısından olumlu özelliklere sahip olduğu söylenebilir.

K3 kodlu kitapta kız karakter, kırmızı başlıklı kızdır ancak kırmızı başlıklı kızın kişilik özelliklerine dair ipucu verilmemiştir. Yavru kurdun cinsiyetinin ise erkek olduğu kıyafetlerinden anlaşılmaktadır. Çizgili tişört üzerine askılara sahip olan bir pantolon giymektedir. Bu yönüyle kitabın kız ve erkek kavramları açısından olumlu ya da olumsuz öğelere yer vermediği söylenebilir.

K4 kodlu kitabın kahramanı kızdır ve hikâye küçük kızın ağzından anlatılmaktadır. Hikayedeki kahramanın cinsiyeti kıyafetlerinden ve annesinin karaktere seslenişinden anlaşılmaktadır.

“Tabağını silip süpürmüşsün. Çok akıllı bir kızsın sen’ dedi.

Kahramanın kırmızı kareli gömleğin üstüne mavi bir elbise giydiği görülmektedir. Kitaptaki kız çocuğu resimle ve sanatla ilgilenmekte ve annesinin sözünü dinleyen özellikler göstermektedir. Kitaptaki hayvan karakterlerin ise cinsiyetsiz olduğu, timsah, ayı, kurt diye isimlendirildikleri görülmüştür.

K5 kodlu kitabın kahramanı Anais bir kız çocuğu olup, okulda kız ve erkek arkadaşları bulunmaktadır. Arkadaşları cinsiyet ayrımı fark etmeksizin küplerle oynamayı seven, resim yapan, kitap okumayı seven çocuklara özgü özelliklerde resmedilmiştir.

K9 kodlu kitabın baş kahramanı küçük bir kız çocuğudur ve hikayedeki bütün karakterler kadındır. Kadınların farklı saraylarda kraliçe oldukları bir dünya resmedilmiştir. Küçük kız çocuğu maceracı, meraklı ve ne istediğini bilen bir çocuktur.

K13 kodlu kitapta şapkanın sahibi bir kız çocuğudur. Ancak kız çocuğunun kişilik özellikleri tanıtılmamıştır ve kız- erkek kavramları üzerinde durulmadığı dikkat çekmektedir.

K14 kodlu kitabın kahramanlarından biri erkek çocuktur ancak erkek çocuğun kişilik özelliklerinden bahsedilmemiş dolayısıyla kız ve erkek kavramları üzerinde durulmamıştır. Hikâye erkek çocuğun ağzından anlatılmış ancak daha çok komşu olan Perihan Teyze'nin özellikleri okura tanıtılmıştır.

K15-16 kodlu kitaplardaki kahramanların cinsiyetleri isimlerinden anlaşılmaktadır. Kedi ve kuş karakterlerin kız; fare, örümcek ve köpek karakterlerin erkek olduğu görülmüştür. Kitap serisinde her hayvan isminin başına bir de sıfat getirildiği görülmektedir. Örn: Bilmiş Fare Tuna. Bu sıfatlar incelendiğinde kız karakterlerin mutsuz ve korkak, erkek karakterlerin de bilmiş, öfkeli, utangaç oldukları görülmüştür.

K17 kodlu kitapta bir erkek bir de kız çocuk karakter yer almaktadır. Ablası yaşça kahramandan büyük olduğu için kardeşi ablasının gölgesinde kalmaktadır. Hikayeye göre kız çocuk bazı alanlarda gelişimini, kardeşine göre daha erken tamamladığı için kardeşinin yapamadığı becerileri sergileyebilmektedir. Ancak hikayenin sonunda küçük erkek kardeşin de kendine özgü alanlarda başarılı olduğu ortaya çıkmaktadır.

K18 kodlu kitaptaki kahramanlardan biri kız diğeri erkektir. İki cinsiyet de sorumluluk sahibi kız çocuğu erkek çocuğu ayrımı yapmadan ailelerine yardım eden özelliktedir.

“Nehir sofrayı kurmaya başlamıştı. Ali de koşup ekmek sepetini sofraya taşıdı.”

K19 kodlu kitaptaki Çıtı ve Pıtı karakterlerinden biri kız diğeri ise erkektir. Kahramanların cinsiyet özellikleri saç şekillerinden anlaşılmaktadır. Kız uzun saçlı erkek ise kısa saçlıdır. Kitaptaki diğerkarakterlerin ise cinsiyetleri, isimlerinden veya resimlemelerden anlaşılmamaktadır. Cinsiyetleri **belirsiz** özellikte olduğu söylenebilir.

K20 kodlu kitaptaki kahramanlardan biri kız çocuk diğeri erkek çocuktur. Kahramanların cinsiyetleri isimlerinden anlaşılmaktadır (İnci ve Ege). Karakterler cinsiyet fark etmeksizin birbirine yardım eden ve iş birliği yapan özelliktedir.

K24 kodlu kitabın ana karakteri bir erkek çocuktur. Ana karakterinin bir kız kardeşi bir de abisi olduğu bilinmektedir. Abi karakteri kahramanın çizdiği resimlere gülüp alaycı bir tavır sergilerken, kız kardeşi kahramanın çizdiklerine değer vermiş ve onu çizime devam etmesi için cesaretlendirmiştir. Ana karakterden yaşça büyük ve erkek olan karakterin iletişimi olumsuz, cesaret kırıcı şekilde yansıtılırken, küçük kız karakterin kardeşiyle iletişimini ise olumlu ve destekleyici olduğu görülmektedir.

K25 kodlu kitapta bir kız bir de erkek çocuk yer almaktadır. Ancak çocukların cinsiyet özelliklerine vurgu yapılmadığı dikkat çekmektedir. Hikâyeye kız çocuğunun ağzından anlatılmıştır. Ancak kitaptaki karakterlerin cinsiyetleri resimlemelerdeki kıyafetlerinden anlaşılmaktadır. Kız çocuğu puantiyeli sarı bir elbise giymiş ve kırmızı bir şapka takmaktadır. Erkek çocuğu ise mavi tişört ve şort ile mavi bir şapkaya sahiptir. Kız ve erkek çocuk arasında bir ayrım yapılmadığı görülmüştür. Bu nedenle kız - erkek kavramları üzerinden cinsel kimlik gelişimini olumlu ya da olumsuz etkileyecek ifadelere yer verilmediği söylenebilir.

İncelenen kitaplarda genellikle kız ve erkek çocuk kavramları incelendiğinde, kız ve erkek arasında büyük bir ayrım yapılmadığı görülmüştür. Kız çocuk ve erkek çocuk arasında ayrım yapılmaması yönüyle, erkek çocuğun da annesine yardım

edebileceği ve kız çocuğunun da top oynayabileceği gösterilerek cinsel kimlik algısı açısından olumlu özellikler gösterdiği sonucuna ulaşabilir.

4.6.3. Cinsiyet Rollerine Yer Verme Durumu

İncelenen kitaplarda karakterlerin cinsiyetleri belirsiz olanlarda cinsiyet rollerine de yer verilemediği görülmüştür. Cinsiyet rollerine yer veren kitapların ayrıntılı incelemesine yönelik elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

K1- Kitap içeriğinde **geleneksel cinsiyet rollerine** yer verildiği görülmüştür. Kadın ev içinde yansıtılmışken, erkek dışarıda çalışıyor veya geziyor olarak resmedilmiştir.

“Odasını temizlerken büyükannemize yardımcı olmalıyız.”

“Yürürken büyükbabamıza yardımcı olmalıyız.”

K4- Kitapta **geleneksel cinsiyet rollerinden** evde çocuğun bakımıyla ilgilenen bir anne algısı olduğu görülmüştür. Annenin yemek hazırladığı ve çocuğunu yemeğe çağırdığı, çocuğunun bakımından sorumlu olduğu anlaşılmaktadır. Erken çocukluk dönemindeki kitaplarda gelenekselin dışında cinsiyet rollerine de yer verilmeli, bir kadının işte çalışabileceği, bir adamın evde çocuk bakımıyla ilgilenebileceği iletisi kitaplarda yer almalıdır.

“Bu yanıt annemi sinirlendirdi. Yanıma geldi ve hemen masaya oturmamı söyledi.”

K5- Kitap içeriğinde **geleneksel cinsiyet rollerine** yer verildiği görülmüştür. Kadın evde yemek hazırlayan ve daha çok çocuklarıyla ilgilenirken, erkek ise çalışıp para kazanan şekilde yansıtılmıştır.

“Yemeği hazırlamam ve kardeşinle ilgilenmem gerekiyor.” dedi annesi.”

“Tam o sırada işten dönen babasını gördü.”

“Yeni bir işim var ve şimdi burada oturuyoruz. Sen de artık büyüdüün ve okula gitmek zorundasın.” dedi babası.”

Aile içinde anne evde, baba çalışıyor olmasına karşın Anais’in okuldaki öğretmenlerinin cinsiyetinin kadın olduğu dikkat çekmektedir.

K9- Kitapta **geleneksel cinsiyet rollerinin dışında** kadınlar, kendi işlerini kendi görmekte ve egemendirler. Her kadın karakterin başarılı olduğu ve kendine özgü bir alanı olduğu görülmüştür.

K12- Kitapta geleneksel cinsiyet rollerine yer verilmiştir. Anne evde ve çocuğunun bakımından sorumludur. Kitapta geleneksel cinsiyet rollerine yer verildiği ve çocukların cinsel gelişim aşamasında aile içindeki rollerin eşit dağılabileceğini anlama becerisini destekleme açısından eksik kaldığı söylenebilir.

K14- Kitabın kahramanı, bir kadındır ve insanları seven, güçlü, mutlu kendi ayakları üzerinde duran bir şekilde okura tanıtılmıştır. Ayrıca kitaptaki bir diğer kadın karakter olan anne yaşlılara karşı duyarlı ve iyilik yapmayı seven bir insandır. Dolayısıyla kitapta **geleneksel cinsiyet rollerinin dışında** özellikler yansıtıldığı söylenebilir.

“Perihan Teyze'nin güçlü kolları var.”

“Perihan Teyze'de araştırmacı merakı var.”

“Annem onu battaniyeye sarıp sarmalıyor.”

K15-16- Kitapta yaşlı bir kadın yalnız başına yaşamakta ve sokaktan bulduğu hayvanlara evde bakım vermektedir. **Geleneksel cinsiyet rollerinin dışında** cinsiyet rollerine yer verildiği söylenebilir. Kadın kendi ayakları üzerinde durmaktadır.

K18- Kitapta cinsiyet rollerine yer verilmiştir. Erkek ve kadının ikisi de çalışan özellikte ve erkek eve geldiğinde yemek hazırlayan bir şekilde resmedilmiştir. **Geleneksel cinsiyet rollerinin tersine** bir ilişki olduğu görülmektedir. Evdeki sorumluluklar eşit ve dengeli dağılmıştır.

“Babaları Halil Bey, işten gelmiş mutfakta yemek hazırlıyordu.”

K20- Çiftlikte çalışan anne ve babaya yardım eden bir de erkek yardımcıları vardır. Genel olarak bakıldığında **geleneksel cinsiyet rollerinin dışında**, cinsiyet rollerinin eşit dağılmış olduğu söylenebilir.

K21- Annenin çocuğuna bakım verdiği bir cinsiyet rolü vardır.

Genel olarak kitabın cinsel gelişimi destekleme özellikleri incelendiğinde; annenin yavrusuna bakım veren özelliklerde olduğu ve kitapta geleneksel cinsiyet rollerine yer verildiği söylenebilir. Kahramanların cinsiyetlerinin belirsiz olması davranışların ve iletilerin cinsiyetlerden bağımsız bir şekilde yansıtılmasına neden olmaktadır.

K25- Kitaptaki cinsiyet rollerine yer verilme durumu değerlendirildiğinde, **geleneksel cinsiyet rollerinin aksine** kadın kendi ayakları üzerinde duran, tedbirli, akıllı, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayan ve onlarla ilgilenen bir şekilde yansıtılmıştır. Kitapta yetişkin bir erkek figürü yer almamaktadır ve kadın figürü karşısına çıkan tüm sorunları çözebilmektedir. Kitabın geleneksel anlayışı yıkması ile çocuğun cinsiyet rolleri algısını olumlu açıdan desteklediği söylenebilir.

“Aslında süper olan çanta değil...

Her şeyi akıl eden benim biricik annem.”

İncelenen kitapların genel olarak cinsel gelişimi destekleme özellikleri incelendiğinde; 9 kitapta kahramanların cinsiyetlerinin tamamen belirsiz olduğu ve bu yönüyle cinsel gelişim açısından olumlu ya da olumsuz herhangi bir ifadeye veya ögeye yer verilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyeti saç, kıyafet veya isim yoluyla okura tanıtılan karakterleri içeren kitapların da birçoğunda kız ve erkek kavramların üzerinde durulmamıştır. Cinsiyetlerin belirgin olduğu ve cinsiyet rollerine yer verilen kitaplarda ise geleneksel cinsiyet rollerine yer verilmiş olması çocukların cinsel kimlik algısı ve aile içinde görevlerin eşit dağılabileceği algısını destekleme açısından yetersiz kalmaktadır.7 kitapta ise geleneksel cinsiyet rollerinin dışında bir yaklaşım olduğu görülmektedir. Bu özellikleriyle kitaplar çocuklarda kalıp yargıların dışında düşünmeye teşvik etmektedir. Ancak genel olarak bakıldığında kitapların cinsel gelişimi destekleme açısından yetersiz kaldığı söylenebilir.

4.7. Kitapların Ahlak Gelişimini Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Kitaplar çocukların ahlak gelişimini destekleme açısından içerdiği iletilerin özelliklerine göre değerlendirilmiştir.

4.7.1. İleti

İncelenen kitaplar arasından 1 kitap dışında (K1) 24 kitapta yer alan iletilerin doğrudan değil örtük bir biçimde verildiği görülmüştür. Çocuğun ahlak gelişimi açısından kitapların olumlu iletilere sahip, yönlendirici olmayan, çocuğun düşünerek sonuca ulaştığı bir anlatıma sahip olduğu görülmektedir. İletilerin okuru iyi ve güzel olana yönlendirdiği ve ahlak gelişimini olumlu etkileyeceği söylenebilir. Kitaplarda yer alan iletiler şunlardır:

K1 kodlu kitapta yer alan iletiler incelendiğinde;

“Ev işlerinde annemize yardımcı olmalıyız.”

“İnsanlara iyi davranmalıyız.”

İletiler anlam olarak okuru iyi ve güzel olana yönlendirmeye çalışmaktadır ve ahlak gelişimini olumlu etkileyeceği söylenebilir. Ancak kitaptaki bütün iletilerin açıktan ve doğrudan, tek boyutlu olarak verildiği görülmüştür. Sadece olumlu davranışlara odaklanılmış, neden bu şekilde davranılması gerektiği ya da iyi bir insan olmanın gerekliliği üzerinde pek durulmadığı görülmektedir.

K2 kodlu kitapta yer alan ileti: Sadece kendimizi değil arkadaşlarımızın iyiliğini de düşünmeliyiz. Doğaya karşı hayranlık ve saygı duymalıyız.

K3 kodlu kitabın vermek istediği iletiler: Olaylara farklı açılardan bakabilmeliyiz. Kendimizi tehlikeye atacak davranışlarda bulunmamalıyız.

K4 kodlu kitapta işlenen ileti: Hayvanlar insanlara ve doğaya zarar vermezler. Yemeğimizi zamanında yemeliyiz.

K5 kodlu kitapta yer alan ileti: Herkesin bazen öfkelenebilir ancak önemli olan öfkemizi başkalarına ve kendimize zarar vermeden kontrol edebilmektir.

K6 kodlu kitapta işlenen ileti: Bireysel farklılıklar vardır ve herkesin problem çözme yöntemi farklı olabilir.

K7 kodlu kitapta verilmek istenen ileti: Daha iyi görebilmek veya duyabilmek için bazen bir doktor veya materyal yardımına ihtiyaç duyabiliriz. Bu bir eksiklik değildir. Kendimizi olduğumuz gibi sevmeliyiz.

K8 kodlu kitapta işlenen ileti: Zor zamanlarımızda yanımızda olan arkadaşlarımıza vefalı davranmalıyız.

K9 kodlu kitabın iletisi: Annelerimiz birer kraliçedir ve bazen yoğun olsalar da bu dünyada bizi en çok seven kişilerdir.

K10 kodlu kitapta verilmek istenen ileti: Her konuda başarılı olamayabiliriz, böyle durumlarda arkadaşlarımızdan yardım alabiliriz.

K11 kodlu kitapta yer alan ileti: Kendimizden başkalarını da önemsemeliyiz.

K12 kodlu kitapta verilen ileti: Temizliğe önem vermeliyiz.

K13 kodlu kitapta işlenen ileti: Bazen yollar bizi sevdiğimizimizden ayırsa bile yalnız kalıp korksak bile daha faydalı olacağımız yeni bir hayata yelken açmış olabiliriz.

K14 kodlu kitabın iletisi: Yaşlı insanların da birçok güzel özelliği vardır.

K15 kodlu kitapta verilen ileti: Başkalarının duygularını görmezden gelmemeliyiz. Bir gün biz de dalga geçtiğimiz durumda kalabiliriz.

K16 kodlu kitapta yer alan ileteler: Bazen ihtiyacımız olan yalnızca sakince oturup konuşmaktır. Bir misafiri mutlu etmek için çılgın gösteriler yapmaya gerek olmayabilir.

K17 kodlu kitapta yer alan ileti: Herkesin başarılı olduğu alanlar farklıdır.

K18 kodlu kitabın iletisi: Karın yağışı bir doğa olayıdır ve toprak, bitkiler için çok faydalıdır. Ayrıca çocukların da keyifle oyun oynamasına vesile olur.

K19 kodlu kitapta verilmek istenen ileti: İstedığımız şeyleri elde etmek için çaba göstermemiz gerekir.

K20 kodlu kitapta işlenen ileti: Hayvanlara bakım ve temizlik önemlidir. Bir huysuzlukla karşılaştığımızda altında farklı sebepler yatıyor olabilir.

K21 kodlu kitabın iletisi: Kitaptaki ileti sorunların her zaman çözüleceğini, bazen bizim çaba göstermemiz gerektiğini bazen de farkında olmadan çözülebileceğini anlatmaktadır.

K22 kodlu kitapta yer alan ileti: Bazı zamanlarda yalnız hissedebiliriz ancak bizim de bir yerlerde kendimiz gibi arkadaşlarımız vardır ve arkadaş edinmekten çekinmemeliyiz.

K23 kodlu kitapta işlenen ileti: İnsanların doğaya verdikleri zararlardan ötürü bazı hayvan türlerinin nesli tükenmekte ve yaşam koşulları çok zorlaşmaktadır. Çevreye karşı daha duyarlı hareket edilmelidir.

K24 kodlu kitapta yer alan ileti: Yapmayı istediğimiz şeylerde mükemmel olamayabiliriz önemli olan elimizden geldiği kadarıyla yapmaya devam etmek ve tadını çıkarmaktır.

K25 kodlu kitabın iletisi: Annemiz, bizim için her şeyi düşünen ve tedbirleri alan bir süper kahraman gibidir.

Çocukların ahlak gelişimini desteklemesi açısından incelenen kitaplarda yer alan iletilerin çocuğu iyi ve doğru olana yönlendireceği düşünülmektedir. İletiler doğrudan verilmemiş olup okurun hikayeyi okuyup yorumlamasıyla ulaşacağı, yönlendirici olmayan iletilerdir.

5.TARTIŞMA

Bu bölümde; Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'nden en çok ödünç alınan kitapların çocuk gelişimi özelliklerine uygunluğunun değerlendirilmesini amaçlayan bu araştırmadan elde edilen veriler literatür kapsamında tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Erken çocukluk dönemine yönelik yazılmış çocuk kitaplarını incelemeye alan bir çok araştırma mevcuttur (13, 55-60). Ancak bu çalışmalarda kitapların genellikle bir kavram üzerinden (40, 61), bir gelişim alanı üzerinden (55, 62, 64) veya iç-dış yapı özelliklerine (17, 27,59) göre incelendiği görülmektedir. Çocuk edebiyatının gelişim alanlarına etkisiyle ilgili yapılan çalışmalar göz önüne alındığında (54, 55, 57, 65, 66) çocuk kitaplarının tüm gelişim alanlarıyla ilişkilendirilebileceği ve kitapların gelişimsel bakış açısıyla bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Araştırmaya dahil edilen erken çocukluk dönemine yönelik yazılmış kitapların genel özellikleri incelendiğinde; 25 kitaptan 21'inin 20 sayfadan fazla sayfa sayısına sahip olduğu görülmektedir. Çocukların konuşan kişiye ve gönderilen mesaja odaklanabilmeleri için dinleme becerisine sahip olmaları gerekmektedir. Dinleme becerisinin kazanılması için ise dikkatin önemli bir yeri vardır (67). Dikkat, zihnin bir konu üzerinde yoğunlaşmasıdır. İlkokul döneminde çocukların ilgi duydukları bir konu üzerinde dikkatlerini 20 dakikaya kadar toplayabileceği bilinmektedir (68). Buna göre okul öncesi dönemde çocuklarının dikkat sürelerinin 20 dakikanın altında olduğu göz önüne alındığında yoğun içeriğe sahip, olay örgüsü karmaşık ve 30 sayfadan uzun sayfa sayısına sahip kitapları 3-6 yaş dönemindeki çocukların takip etmesinin zor olacağı düşünülmektedir. 3 yaş çocuklarına yönelik yazılmış kitapların en fazla 1 forma (16 sayfa), 5 yaş çocuklarına hitap eden kitapların ise en fazla 2 forma (32 sayfa) uzunluğunda olması gerektiği bilinmektedir (1). Çocuk kütüphanesinden en çok tercih edilen kitapların ise 11'inin 30'dan fazla sayfa sayısına sahip olduğu görülmüştür. Bu durum, kitapların çocukların dikkat süresini aşacağı uzunlukta olmasına ve kitapta verilmek istenen izlek, olay örgüsü ve temaların çocuk tarafından anlaşılmasının zorlaşmasına neden olabilir.

İncelenen kitapların yayın tarihlerine bakıldığında en yeni yayın tarihine sahip kitabın 2017 yılında basıldığı ve son 2 yıl içerisinde basılmış hiçbir kitabın en çok ödünç verilen kitap listesinde yer almadığı görülmüştür.

5.1.Kitapların Psikomotor Gelişimi Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulguların Tartışılıp Yorumlanması

Çalışma kapsamında, araştırmaya dahil edilen kitapların psikomotor gelişimi desteklemeye yönelik özelliklerine ilişkin sonuçlar incelendiğinde, kitapların tümünün sayfa kalınlığının çocuğun tek başına sayfaları çevirmesine fırsat verdiği ve kitapların çocuk tarafından kolaylıkla taşınabilir özellikte olduğu görülmüştür. Kitapların boyutlarına bakıldığında çalışmada değerlendirilen 25 kitaptan 20'si büyük boy (22 cm den büyük) iken, 5'i orta boy (16-22 cm arasında) olarak değerlendirilecek boyutlara sahiptir. İncelenen kitapların farklı boyutlarda olduğu görülmektedir. Bayraktar (69)'ın, annelerin çocuk kitaplarının iç ve dış yapı özellikleri ile ilgili görüşlerini incelediği çalışmasında, araştırmaya dahil edilen annelerden çocukları devlet veya özel okula giden annelerin çocuğunu okula göndermeyen annelere göre daha yüksek oranda çocuklarına kitap alırken gelişim özelliklerine dikkat ettikleri belirlenmiştir. Kitapların boyut özelliklerinin çocukları özel okula giden annelerin seçtikleri kitaplarda etkili olduğu ve annelerin çoğunlukla çocuğun kucağında tutabileceği büyüklükte kitapları tercih ettikleri, sonrasında çocukların farklı boyuttaki kitaplarla karşılaştırılması gerektiği yönünde düşünceleri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çocuğun farklı boyutlarda kitaplarla karşılaşması kitaba olan ilgisini artıracaktır (70). Kitaba olan ilgisi artan çocuğun gelişimsel olarak etkileşim kurduğu kitaptan daha çok verim alabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmada da okul öncesi döneme yönelik kitapların farklı boyutlarda ele alınabildiği görülmüştür, dolayısıyla tüm kitaplar aynı boyutta değildir. Bu bulgu ile çocukların, erken çocukluk dönemine yönelik farklı boyuttaki kitaplarla karşılaşmasının kitaba olan ilgilerini desteklemede önemli olacağı değerlendirilebilir. Ayrıca Bayraktar (69), kapağın iç sayfalara oranla daha kalın karton kapak olmasının da annelerin kitap seçiminde önemli bir etken olduğunu bulmuştur. Okul öncesi dönemine yönelik kitaplar kolay yıpranmaması için mukavva karton kapağa sahip olmalıdır (2). Bu bilginin tersine tez çalışmasında en çok tercih edilen 25 kitaptan 11'i ciltli mukavva karton kapağa sahip iken 14 kitabın ince karton kapakla zımbalı veya ciltsiz şekilde basıldığı görülmektedir. Erkmən (17)'in, çocuk kütüphanelerinde en çok okunan çocuk kitaplarını incelediği çalışmasında incelediği 25 kitaptan yalnızca 2'sinin ciltli olduğu görülürken 23 kitabın ciltsiz ve karton kuşe kâğıt özelliklerinde kapağa sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bilgi yapılan tez

araştırmasıyla paralellik göstermektedir. Çocuk edebiyatı eserlerinde özellikle okul öncesi döneme hitap eden çocuk kitaplarının ciltli ve kalın karton kapakla basılması kitabın kolay yıpranmaması için önemlidir. Çünkü ciltlemesi iyi yapılmamış, kolay dağılabilen ve yıpranan bir kitap çocuğun ilgisini yeterince çekmeyecektir (71). Bu bilgilere rağmen ciltsiz kitap basımının maliyeti ciltli kitap basımına göre daha düşük olduğu için (72) ciltsiz kitapların daha çok tercih edildiği yorumu yapılabilir. Zımbalı, ince karton kapak ciltleme yöntemiyle basılmış kitaplar hem sırt bilgilerine yer verilmemesi hem de daha az dayanıklı olması açısından olumsuz özelliğe sahiptir. Bunun yerine maliyeti düşük olmasına rağmen daha dayanıklı olan iplik dikişle basılmış kitapların sırt bilgilerine yer verilebilmesi ve kitabın kolay dağılmaması açısından daha çok tercih edilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

5.2.Kitapların Dil Gelişimi/Erken okuryazarlık Becerilerini Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulguların Tartışılıp Yorumlanması

Çalışma kapsamında araştırmaya dahil edilen kitapların dil gelişimi/erken okuryazarlık becerilerini destekleme özelliklerine ilişkin sonuçlar incelendiğinde, tüm kitapların ön kapağında kitabın ve yayınevinin adının verildiği, yalnızca 2 kitabın yazarının isminin ön kapakta yer almadığı görülmektedir (*İyi bir insan olmalıyız, Kar Yağıyor*). Güzelyurt ve Saraç (58)'in Delphi yöntemini kullanarak alanında uzman akademisyen ve çocuk kitabı yazarlarıyla yürüttükleri “48-66 aylık çocukların gelişim düzeylerine uygun çocuk kitapları nasıl olmalıdır?” isimli çalışmasında, uzman görüşlerinde kitabın adının, yazarının ve çizerinin ön kapakta verilmesi gerektiği konusunda uzlaşma sağlandığı görülmüştür. Tez çalışmasında da kitapların çoğunda bu bilgilerin ön kapakta verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu incelenen kitapların, çocukların kitabın bir adı olduğunu fark etmesine, kitap hakkında fikir sahibi olabilmesine, yazar-çizer farkındalığı ve rolleri hakkında konuşmaya fırsat verdiğini göstermektedir. Bu beceriler ile çocukların alıcı ve ifade edici dil gelişiminin destekleneceği söylenebilir. Tez kapsamında incelenen 3 kitabın yazarları aynı zamanda resimleme ile ilgilenmekte olmasına ve kitabın resimlemelerini kendileri yapmış olmalarına rağmen kitapta çizerinin yazarla aynı kişi olduğunun belirtilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Çizer adının belirtilmemesi araştırmacıyı daha detaylı incelemeye yönlendirmiş ve yazarların illüstrasyon becerileri olduğu sonradan fark edilmiştir. Bu özelliklere sahip kitaplar farkındalığı yeterli olmayan bir okur için çizeri

çocuğa tanıtma becerisini desteklemekte eksik kalmaktadır. Ayrıca Güzelyurt ve Saraç (58)'ın çalışmasında ön kapağın resimli olması, estetik değer taşıması ve kapak resimlerinin içerikle örtüşmesi konusunda da uzmanlar tarafından görüş birliği sağlanmıştır. Tez kapsamında incelenen tüm kitapların ön kapak tasarımlarının uzman görüşlerine uygun şekilde içerikle uyum sağlayan resimlemelere sahip olduğu görülmüştür. Bu şekilde kitapların kapaklarının renkli resimlemeleriyle çocuğun dikkatini çekici özellikte olacağı ve okurun kapak resmine bakarak hikaye hakkında ön okuma yapabileceği düşünülmektedir. Bu bulgular doğrultusunda tez kapsamında incelenen kitapların kapak tasarımlarının bilinçli ve çocuk gelişimi özelliklerinden kitap kapağı hakkında konuşma, hikayeye yönelik tahminlerde bulunma, kapakta resmedilen karakterler hakkında fikir alışverişi yapma becerilerini desteklemeye yönelik uygun şekilde hazırlandığı yorumu yapılabilir.

Çocuk kitaplarında dilin açık ve anlaşılır biçimde kullanılması, konu seçiminin ve yapılandırılmasının da özenli olması gerektiği bilinmektedir (73). İncelenen kitapların dil ve anlatım özellikleri incelendiğinde 25 kitabın tümünde açık ve anlaşılır cümleler kurulduğu görülmüştür. Benzer şekilde Gönen ve arkadaşları (73)'nın resimli çocuk kitaplarının içerik ve resimleme özelliklerini bazı değişkenler açısından inceledikleri çalışmasında 150 resimli çocuk kitabı değerlendirmeye alınmış ve tüm kitaplarda yalın bir dil kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Kitaplarda açık ve anlaşılır bir dil kullanılması, Türkçenin anlatım olanaklarının çocuğa hissettirilmesini, çocuğun dünyasına uygun kelimelerle olayları anlamlandırmasını kolaylaştırmasını ve yazı dili ve konuşma dili arasında ilişki kurmasını sağlayacaktır (74). Tez çalışmasında incelenen 5 kitapta devrik cümleler kullanılırken, 20 kitapta kurallı cümlelerin yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Devrik cümle yapılarının çocuğun dil gelişimi üzerinde olumsuz etki oluşturacağı bilinmektedir (29, 38,75). İncelenen kitaplarda genel olarak kullanılan kurallı cümle yapılarıyla dil gelişimi desteklenirken az da olsa devrik cümle yapılarına sahip kitapların bulunduğu da görülmektedir. Devrik cümle yapılarının hikaye akışında oluşan kafiyeli cümle yapılarına uyması için kullanıldığı söylenebilir. Benzer şekilde Gönen ve arkadaşlarının çalışmasında da 150 kitabın 135'inde kurallı cümlelere yer verilirken 15 kitapta devrik cümleler kullanılmıştır. Yine aynı çalışmada incelenen tüm kitaplarda yazım ve noktalamaya dikkat edildiği görülmüştür. Yazım ve noktalamanın doğru kullanılması cümlelerin doğru okunmasını sağlayarak anlamın

da kuvvetlendirilmesini destekleyecektir (25). Tez çalışmasında da kitaplarda genel olarak imla ve noktalama kurallarına dikkat edilse de 25 kitabın 5'inde noktalama hataları bulunduğu görülmektedir. Türkçede virgül tırnak işareti içerisine alınmamış, alıntı sözcüklerin ardından kullanılmaktadır (76). İncelenen kitaplarda tırnak işaretinin içerisinde yazılmış cümlelerin virgül ile bitirildiği görülmüştür. Çocuklara yönelik kitaplarda yazım ve noktalama hatalarının bulunması, yetişkinin çocuğa kitabı okurken vurgu, durak ve tonlama hataları yapmasına bu durum da kitapta verilmek istenen anlamın değişmesine neden olabilir. Anlamın değişmesi hikayedeki vurgulanmak istenen noktaların kaçırılmasına neden olup, yazarın vermek istediği izleği etkileyebilir. Ayrıca Türkçenin doğru kullanılması açısından kitaplarda yazım ve noktalama hatalarına yer verilmemesi önem arz etmektedir.

Kitaplarda kullanılan yazı karakterlerine ilişkin sonuçlar incelendiğinde tüm kitaplardaki font büyüklüğünün erken çocukluk dönemindeki çocuklar için uygun şekilde 20-24 punto arasında (38) seçildiği görülmüştür. Ayrıca 12 kitapta birden fazla yazı karakteri kullanılırken 13 kitapta tek bir yazı karakterinin yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen kitapların bazılarında dairesel yazıların yer aldığı görülmüştür. Bu tarzdaki yazılmış metinlerin yazı farkındalığı açısından uygun olmayacağı, çocuğun parmağıyla takip edeceği yazıların düz bir şekilde ve Türkçe okuma kurallarına uygun olarak soldan sağa takip edebileceği şekilde olması gerektiği düşünülmektedir. Kaptan (77)'a göre çocuklara yönelik hazırlanmış tüm yayınlarda yazı karakteri ve büyüklüğü çocukların yaş grubuna göre seçilmelidir. Ayrıca çocukla ilgili yayınlarda tek bir yazı karakterinin kullanılması sıkıcı ve monoton bir etki oluşturabilir. Bu nedenle metinlerdeki etkiyi artırmak için konuşma baloncuklarının içindeki yazılar veya “hop, bom, güm” gibi efekt verilmek istenen yazılarda, dikkat çekmek amacıyla kitabın genelinde kullanılan yazı karakterinden farklı font ve punto tercih edilebileceği düşünülmektedir. Bu şekilde çocuğun dikkati yazılara çekilerek yazı farkındalığı becerisi ile bu sesleri taklit etmesi sağlanarak kelime çıktısı becerileri de desteklenebilir (78). Kitapta yer alan yazı karakterleri kadar etkileşimli kitap okuma uygulamaları dahilinde çocuğa kitabı okuyan kişinin okurken kullandığı ses tonu ve mimiklerinin de önemli olduğu söylenebilir. Farklı yazı karakteriyle yazılmış metinlerin, okura nerelerde sesini farklı tonlarda kullanabileceği veya hikayedeki hangi kısımlarda vurgu yapabileceği konusunda, büyük veya kalın puntoyla yazılmış

harflerin vurgulu okunması gerektiği gibi yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Etkileşimli kitap okuma sürecinin çocuklarda ifade edici dil becerileri, yazı farkındalığı ve sesbilgisel farkındalık becerileri üzerinde etkili olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konulmuştur (79).

Yapılan bu araştırmada 25 kitabın yalnızca 4'ünde yaş önerisinin bulunduğu 21 kitapta ise herhangi bir yaş ibaresinin yer almadığı görülmüştür. Benzer şekilde Uyanık Balat ve arkadaşları (80)'nin okul öncesi dönem çocuklarına yönelik resimli çocuk kitaplarında yer alan temel kavramları inceledikleri araştırmasında, 200 resimli çocuk kitabından 151 kitapta yaş önerisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Güzelyurt (81)'un okul öncesi döneme yönelik resimli çocuk kitaplarında cinsel eğitimin nasıl verildiğine yönelik inceleme yaptığı araştırmasında da 33 resimli çocuk kitabından 19 kitapta yaş önerisinin bulunmadığı belirlenmiştir. Bu durumun nedeninin benzer yaş gruplarının benzer gelişim aşamalarından geçmesine rağmen her çocuğun gelişim sürecinin kendine özgü olması ve kitapların belirli bir yaş aralığıyla sınırlandırılmak istenmemesi olabileceği düşünülmektedir. Çocukların farklı sosyoekonomik çevre ve uyaranlarla teması bireysel farklılıkları arttırmaktadır (3). Çocuk kitapları ile erken dönemden itibaren buluşan okul öncesi dönemdeki bir çocuk kendinden yaşça büyük bir döneme hitap edebilecek bir kitaba ilgi duyabilecekken, daha önce çocuk edebiyatıyla fazla teması olmamış ilkökul dönemdeki bir çocuğun da görsel uyaranlara daha fazla ihtiyaç duyabileceği için (82) 3-6 yaş dönemine hitap eden kitaplara ilgi gösterebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun kitap seçerken bireysel farklılıklar göz önüne alınarak, çocuğun ilgi ve ihtiyacına göre kitap seçimi yapılmalıdır. Her ne kadar bireysel farklılıklar olsa da genel gelişim özellikleri ve gelişimde bir sıra olduğu (3) göz önüne alındığında, kitaplarda yaş ibaresinin bulunmasının, gelişim özelliklerini bilmeyen ve çocuklarına kitap seçerken yönlendirilmeye ihtiyaç duyan ebeveyn için yol gösterici ve faydalı olabilir.

5.3.Kitapların Bilişsel Gelişimi Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulguların Tartışılıp Yorumlanması

Çalışma kapsamında araştırmaya dahil edilen kitapların çocukların bilişsel gelişimini destekleme özelliklerine ilişkin sonuçlar incelendiğinde, kitapların kapak

resimlerinde genellikle kahramanların resmedildiği görülmüştür. Çocuklar kitabı ellerine aldıklarında ilk olarak kitabın kapağıyla dolayısıyla kapak resmiyle etkileşim kurarlar. Bu nedenle kapakta hikâyenin konusuna uygun, anlaşılır ve kitaba dair bir ön okuma yapılabilecek bir resimleme olması gerekmektedir (7). Kitabın kahramanını kapakta gören okurun, hikayedeki karakterler ve konu hakkında fikir sahibi olacağı düşünülmektedir. Kitap hakkında ön okuma yapabilme becerisinin bilişsel gelişimin bir göstergesi olduğu söylenebilir (3).

Kitaplardaki yazı-resim dengesine bakıldığında tüm kitaplarda $\frac{3}{4}$ oranında yazı resim dengesinin bulunduğu görülmüştür. Erken çocukluk dönemine yönelik yazılan kitaplarda resimlemeler daha çok yer kaplarken ($\frac{3}{4}$), metinler daha az yer ($\frac{1}{4}$) kaplamaktadır (27). Kitaplarda görsellerin daha çok metinlerin ise daha az yer kaplaması çocuğun resimleri daha yakından inceleyebilmesini ve resimlere bakarak kitaptaki olay örgüsünü takip etmesini sağlayacaktır. Kitaptaki olay örgüsünü resimlere bakarak takip edebilen çocuk, resimlerdeki ayrıntıları fark edebilir, hikayeyi yanında bir yetişkin olmadan da kurgulayabilir ve oluşturduğu bu kurguyu anlatabilir. Bu şekilde hayal gücünü kullanma becerisi desteklenir.

Kitaplardaki resim ve metin rengi özelliklerine bakıldığında çoğunlukla açık ton zemin üzerine koyu ton yazı tercih edildiği görülmüştür. Bu tarzın koyu ton zemin üzerine açık ton yazı kullanımından daha okunaklı olduğu bilinmektedir (77). Resimlerin açık ve anlaşılır olduğu bununla birlikte tüm kitaplarda renkli resim kullanıldığı görülmüştür. Erken çocukluk döneminde çocuk hikayeyi resimlere bakarak takip edeceğinden, resimlerin anlaşılır olması, çocuğun resimleri anlamlandırarak hikayeyi takip edebilmesi bilişsel gelişim açısından önemlidir. Çocuğun dinlediği hikaye ve gördüğü resimlerle ilişki kurarak, işitsel ve görsel algılarının desteklenmesi ve soyut olanı somutlaştırma becerilerini kullanması sağlanabilir.

Tez kapsamında incelenen 25 kitabın 21'inde kitaba ilişkin okuma önerisi veya sorulara yer verilmemiştir. Benzer şekilde Güzelyurt (81), resimli çocuk kitaplarını incelediği çalışmasında 33 resimli çocuk kitabının 21'inde bilgilendirme notu/uzman görüşü sunulmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Kitabın sonunda kitaba dair sorulara yer verilme bile hikayeye ilgili konuşup, olayları anlamlandırmak, çocuğun olay

akışıyla ilgili sorulara cevap verebilmesini desteklemek için soru üretmek çocuğa kitabı okuyan kişiye düşmektedir. Ancak bu konuda eksik kalan ailelerin farkındalığını arttırmak ve kitapları çocuklarına bilinçli ve doğru şekilde okumalarını sağlamak için kitabın başında veya sonunda aileler ve eğitimciler için kitap okuma önerilerinin/sorularının veya bilgilendirme notu/uzman görüşünün yer almasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

5.4.Kitapların Kişilik Gelişimini Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulguların Tartışılıp Yorumlanması

İncelenen kitaptaki karakter geliştirme özelliklerine bakıldığında 25 kitabın 17'sinde karakterlerin açık (geliştirilmiş) özellik gösterdiği, 8'inde ise kapalı (geliştirilmemiş) özellik gösterdiği görülmüştür. Benzer şekilde Baş ve Ucuzsatar (83)'ün okul öncesi çocuk kitaplarındaki hayvan karakterleri, geliştirme yolları açısından inceledikleri çalışmalarında 41 ana kahramandan 34'ünün açık, 7 baş karakterin ise kapalı özellikler gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Açık karakterler kahramanın çocuğa birçok yönüyle tanıtıldığı, verilmek istenen mesajı taşıyan, çocuk gerçekliğine uygun şekilde geliştirilmiş karakterlerdir (7). Kapalı karakterler ise okura yüzeysel bir şekilde tanıtılmış karakterlerdir. Çocuğun karakterleri daha yakından tanınması ve özdeşim kurabilmesi için kitaplardaki özellikle baş karakterlerin açık özellikte olması gerektiği düşünülmektedir. Açık özellikte olan ve okura iyi tanıtılmış karakterlerle çocuğun özdeşim kurması kolaylaşacak ve çocuğun kitaptaki karakterin olumlu yönlerine öykünme ihtimali artacaktır (83).

Tez çalışmasında incelenen kitaplardaki karakterlerin devingen ve durağan olma özelliklerine bakıldığında ise 10 kitapta devingen karakterlere yer verilirken, 15 kitabın kahramanı durağan özelliktedir. Baş ve Ucuzsatar (83), araştırmalarında 33 kitaptaki 144 karakterden 107'sinin devingen, 37'sinin durağan özellik gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Kitaplardaki ana kahramanlar genellikle kitabın başında ve sonunda karakter özellikleri açısından bir değişime gitmekte yani devingen özellik göstermektedir. Yan karakterler ise genellikle durağandır. Devingen özellik gösteren kahramanlardaki karakter değişimi olumlu yönde olmaktadır. Örneğin, hikayenin başında öfke kontrol problemi olan bir karakterin, hikayenin sonunda bu öfke problemini kontrol edebilir hale gelmesi veya ders çalışmak istemeyen bir karakterin

hikayenin sonunda derslerini zamanında yapar olması gibi değişimler yer almaktadır. Bu özellikleriyle kitaptaki karakterlerin özelliklerinin değişebileceği, karakterlerin hayatın içinde edindikleri tecrübelerle gelişebileceği ve olumsuz durumların olumlu hale gelebileceği algısı desteklenebilir.

Tez çalışmasında incelenen 25 kitapta karakterler tarafından evrensel değerlere ilişkin duyarlılık oluşturulup oluşturulmadığı değerlendirilmiş ve kitaplarda en çok doğaya ilişkin duyarlılık oluşturacak cümlelere rastlandığı görülmüştür. Bunun ardından insana ilişkin duyarlılık oluşturacak, arkadaşlığın önemini ortaya çıkaracak ve genel olarak yaşama ilişkin duyarlılık oluşturacak cümle yapıları yer almaktadır. Bu bulguları destekleyecek şekilde Cengiz ve Duran (16)'ın okul öncesi döneme ait hikâye ve masallardaki değerleri inceledikleri çalışmalarında 54 hikâye kitabında 78 kez arkadaşlık değerine vurgu yapılan ifadeler yer verildiği görülmüştür. Dilek (84)'in Feridun Oral'ın okul öncesi dönemine yönelik yazdığı 14 kitabındaki değerleri incelediği araştırmasında da 9 kitapta “sevgi” değerinin ve 7 kitapta “dostluk” değerinin vurgulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna benzer şekilde Dirican ve Dağlıoğlu (85)'nin 3-6 yaş grubu çocuklar için yazılmış 135 resimli hikâye kitabındaki temel değerleri inceledikleri çalışmalarında “sevgi” değerini ifade eden 418 cümle yer alırken “arkadaşlık” değerine vurgu yapılan 248 cümle yer aldığı görülmüştür. Tüm bu araştırmalardan yola çıkarak okul öncesi dönem resimli hikâye kitaplarında evrensel değerlerden “sevgi” ve “dostluk” un hikayelerde üzerinde durulan değerler olduğu söylenebilir. Bu değerlerin çocukların kişilik gelişimi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Çocuğun öncelikle bireyin kendisini sevmesi, ailesini, arkadaşlarını, doğayı, hayvanları ve kitap okumayı sevmesi gibi sevginin birçok çeşidinin olduğunu (86) fark etmesini sağlayarak erken çocukluk döneminde kazandırılması gereken değerler olduğu söylenebilir.

Çocuk kitaplarındaki karakterler kusursuz ve erişilmez olmamalı, gerçek hayatın içindeki gibi eksiklere, zaafılara sahip olabilen özellikte olmalıdırlar (1). Çocukların kişilik gelişimi ve hikayedeki karakterlerle özdeşim kurdukları göz önüne alındığında, çocuğun hikayedeki kahramanda kendinden veya yaşamın içinden özellikler göstermesi gerektiği düşünülmektedir. Yapılan bu tez çalışmasında da incelenen kitaplardaki karakterlerin gerçek yaşama uygun olarak problemlerle karşılaşma, hata yapma, duygulara sahip olma ve bunları yansıtmaya, başarısızlığa

uğrama gibi özelliklerinin olduğu görülmüştür. Yalnızca 1 kitaptaki karakter kusursuz olarak resmedilmiştir (*İyi bir insan olmayı öğreniyoruz*).

5.5.Kitapların Sosyo-Duygusal Gelişimi Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulguların Tartışılıp Yorumlanması

Prososyal davranışlar diğer bireylerin mutluluğu ile ilgili ya da diğer bireylerin yararına olacağını düşündüğümüz duygular olarak tanımlanmaktadır (87, 88). Çocuk kitaplarıyla çocukların yardımlaşma ve paylaşma gibi prososyal davranışlarının arttırılabileceği yapılan çalışmalarla ortaya koyulmuştur (54, 55). Mağden (55)'in 6 yaşındaki 20 çocukla, 16 resimli çocuk kitabı üzerinden yürüttüğü çalışmasında kitaplar yoluyla verilmiş olan eğitimin deney grubundaki çocuklarda paylaşma ve yardımlaşma davranışları üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Uzman'ın (54) anaokuluna devam eden 5 ve 6 yaşlarındaki 50 çocuğa resimli çocuk kitapları üzerinden verdiği eğitimin ardından çocuklardaki paylaşma ve yardımlaşma davranışlarında artış olduğunu gözlemlemiştir. Bu bulgular paylaşma ve yardımlaşma gibi prososyal davranışların dışarıdan örneklerle pekiştirilebileceğini ve hayali bir olay örgüsüyle çocuklara kazandırılabilceğini göstermektedir. Yapılan bu tez çalışmasında da incelenen resimli çocuk kitaplarında prososyal davranışlardan en çok “yardımlaşma” ya yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ardından empati, işbirliği, misafirperverlik ve paylaşma davranışlarının kitaptaki kahramanlar aracılığıyla çocuklara yansıtıldığı görülmüştür. Bandura (37)'nin sosyal öğrenme kuramına göre çocuklar çevresinde gerçekleştirilen davranışları gözlemler, işlemler ve pekiştirilen davranışları uygulamaya geçirirler. Kitaplarda en çok yardımlaşma davranışına yer verilmesinin nedeni yardımlaşma davranışının somut olarak ele alınabilecek ve gözlemlemesi kolay bir davranış olmasından kaynaklanıyor olabilir. Akar ve arkadaşları (89)'nin 3-6 Yaş çocuklarına yönelik yayınlanan resimli öykü kitaplarında kullanılan karakterlerin prososyal davranışlarını inceledikleri çalışmasında kitaplarda yer alan prososyal davranışların “kibarlık, empati, yardımlaşma ve işbirliği” davranışları olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aynı davranışlara tez çalışmasında incelenen kitaplarda da yer verildiği görülmüştür. Bu şekilde çocuklara bir kurgu üzerinden prososyal davranışların kazandırılmasının hedeflendiği yorumu yapılabilir.

Araştırmaya dahil eden 25 kitabın 11'inde "iyi geceler", "özür dilerim", "teşekkür ederim" gibi nezaket ifadelerine yer verildiği görülmüştür. Buna benzer şekilde Dirican ve Dağlıoğlu (85)'nin 135 resimli çocuk kitabıyla yaptıkları araştırmalarında 3-6 yaş dönemine yönelik hazırlanan bu kitaplarda nezaket ifadesi bildiren 193 cümleye rastlamışlardır. Cengiz ve Duran (16)'ın 54 resimli çocuk kitabı üzerinde yaptığı incelemede ise 101 kez nezaket ifadelerine yer verildiği görülmüştür. Okul öncesi dönemdeki çocuk kitaplarının çocuklar üzerindeki etkileri düşünüldüğünde (2, 8, 26, 90) çocuk kitaplarında nezaket ifadelerinin yer almasının çocuklara rol model olması ve nezaket ifadelerinin öğretilmesi açısından önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. Nezaket ifadelerinin kullanımının toplumun refahını ve huzurunu artıracak ve kişileri kabalıktan uzaklaştırarak ince düşünceli olmaya sevk edeceği söylenebilir.

Tez çalışmasından incelenen 25 kitabın yalnızca 1'inde (%4) şiddet öğelerine yer verildiği görülmüştür. Kitapta şiddet öğeleri kızmak, bağırarak, vurmak, itmek, yıkıp dökmek ve yırtmak şeklinde yer almaktadır. Öztürk ve Giren (91)'in okul öncesi dönemdeki çocuklar için hazırlanan hikâye kitaplarındaki şiddet ve korku öğelerinin inceledikleri çalışmalarında kitaplarda %6,5 oranında şiddete ilişkin unsurun yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Dağlıoğlu ve Çakmak (92)'in çalışmasında da incelemeye alınan hikâye kitaplarında %8 oranında şiddete ilişkin öğenin yer aldığını belirlenmiştir. Bu çalışmalar birbirini destekler niteliktedir. Bilgin (93)'in 1990-2010 yılları arasında 5-6 yaş çocuklarına yönelik basılan resimli hikâye kitaplarını incelediği araştırmasında da resimli çocuk kitaplarının %16'sında şiddet öğelerinin yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Kitaplarda şiddet öğelerine yer verilmesi, şiddet içeren davranışların pekiştirilmesi ve şiddet öğelerinin bir problemi çözerken kullanılması çocukların problemle karşılaştıklarında şiddete başvurmaları konusunda teşvik edici olmakla beraber şiddeti bir çözüm yolu olarak algılamalarına neden olabilir. Ancak bazı çocuk kitaplarında ise şiddet öğelerinin ardından bu davranışların olumsuz davranışlar olduğu ve uzak durulması gerektiği hissettirilmiştir (*Anais Çok Kızgın*). Böyle durumlarda olumsuz bir örnek üzerinden olumlu bir ileti verilmeye çalışılmış olduğundan problem çözme becerilerini destekleme sırasında şiddete yer verilmeden, olumlama yapılarak çözüm yollarına ulaşılması gerektiği düşünülmektedir.

5.6.Kitapların Cinsel Gelişimi Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulguların Tartışılıp Yorumlanması

Tez çalışmasında incelenen 25 kitabın yazarlarına bakıldığında 19 kadın ve 4 erkek yazar olduğu görülmüştür. 1 kitabın yazarı belirtilmemiş ve kolektif olarak basılmıştır. Kitapların çizerlerinin cinsiyet özellikleri incelendiğinde ise 18 kadın ve 6 erkek çizerin resimlemeleri yaptığı görülmektedir (Bkz. Tablo 4.2). Buna benzer şekilde erken çocukluk dönemine yönelik kitapları inceleyen başka araştırmalarda da kadın yazar ve çizerlerin çoğunlukta olduğu görülmüştür (51, 94). Kitaplarda gelenekselin dışında cinsiyet rollerine yer verilen 7 kitaptan 6'sının yazarının kadın olduğu, bir erkek yazar tarafından yazılan kitapta cinsiyet rollerinin eşit dağıldığı görülmüştür. Ancak geleneksel cinsiyet rollerine yer verilen kitaplara bakıldığında bu kitapların yazarlarının da yine kadın olduğu görülmektedir (*Kirli Vakvak, Anais Çok Kızgın, Acıkmadım ki, İyi bir insan olmalıyız*).

Çocuk kitaplarının tüm gelişim alanlarını olduğu gibi cinsel gelişim alanını da olumlu yönde destekleyecek özellikte olması gerektiği düşünülmektedir. Erken çocukluk dönemine yönelik çocuk kitaplarını cinsel gelişim ve cinsel eğitim açısından incelemeye alan çalışmalar bulunmaktadır (57, 61, 95, 96). Güzelyurt (81) okul öncesi dönemde cinsel eğitim üzerine yaptığı araştırmasında cinsel eğitim içerikli Türkçe kitapların 2008 yılından sonra yayınlandığı sonucuna ulaşmış ve konunun öneminin geç anlaşıldığı fikrini sunmuştur.

Kahramanların hikayedeki olaylara yön veren etkin kişiliği, çocukları kahramanla özdeşim kurmaya yöneltmektedir (7). İncelenen 25 kitabın 9'unda kahramanların cinsiyetlerinin belirsiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 8 kitapta ise cinsiyetler saç, kıyafet ve isim yoluyla belirtilmiş olsa bile kız-erkek kavramları üzerinde durulmamıştır. Kitaplardaki kahramanların cinsiyetsiz olma özelliklerinin nedeni, çocuğun okuduğu kitaptaki kahramanla özdeşim kurduğu bilindiğinden (1) kız çocuklarının sadece kız kahramanlarla, erkek çocuklarının da sadece erkek kahramanlarla özdeşim kurmasının önüne geçmek ve cinsiyet özelliklerinden çok karakter özellikleriyle özdeşim kurulmasını sağlamak olabilir.

İncelenen kitaplardaki anne-baba kavramlarına bakıldığında baba kavramına anne kavramından daha az yer verildiği görülmüştür. 11 kitapta anne ve baba

kavramlarına hiç yer verilmezken, 8 kitapta yalnızca anne kavramına yer verilmiştir. 6 kitapta ise anne ve baba kavramlarına birlikte yer verilmiştir. Bunu destekler şekilde Kangal (97)'ın araştırmasında okul öncesi dönem resimli çocuk kitaplarında baba figürüne anne figüründen daha az yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun çocuk bakımının anneye biçilen bir rol olmasından kaynaklanıyor olduğu düşünülmektedir.

Resimli çocuk kitaplarında yer alan bir diğer önemli konu da toplumsal cinsiyet rolleridir. Bu çalışmada incelenen 25 çocuk kitabının 13'ünde cinsiyet rollerine hiç yer verilmemiştir. Kitapların kahramanlarının cinsiyetinin belirsiz özelliklerde olduğu bu nedenle de cinsiyet rollerine yer verilemediği görülmüştür. 5 kitapta annenin evde ev hanımı özellikleri gösterdiği çocuk bakımıyla ilgilendiği ve yemek hazırladığı görülmüştür. 2 kitapta da baba ailenin geçimini sağlıyor olarak resmedilmiştir. Yalnızca 1 kitapta (Anais Çok Kızgın) kadın kahramanın mesleği vardır. Bu kitapta kadın karakter anaokulu öğretmenidir. Dilek (98)'in 4-6 yaş çocuk öykülerindeki kadın kahramanların mesleksi analizi yaptığı çalışmasında toplumsal cinsiyet önyargılarının devam ettiği, kadın karakterlere çoğunlukla ev hanımı ve öğretmenlik mesleklerinin verildiği sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Kahraman ve Özdemir (94), resimli çocuk kitaplarını toplumsal cinsiyet rolleri açısından inceledikleri çalışmalarında kadın karakterlerin en çok öğretmen olarak resmedildiği sonucuna ulaşmışlardır. Yine aynı çalışmada kadın karakterlerde en çok resmedilen işlerin çocuk bakımı, yemek, ev işleri ve temizlik olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Batmaz (99), resimli çocuk kitaplarındaki toplumsal cinsiyet eşitliğini incelediği çalışmasında toplumsal cinsiyetin baskın olduğu ve kitaplarda kalıp yargılara yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Yurtdışında yapılan çalışmalar da benzer şekilde geleneksel cinsiyet algısının devam ettiği görülmektedir. Muasya (100)'nın Kenya'daki erken çocukluk dönemine yönelik yazılmış kitaplardaki cinsiyet eşitsizliklerine yönelik mesajları incelediği çalışmasında öğretmen ve hemşirelerin çoğunlukla kadın karakterler olduğu, annelerin de özellikle çocuk bakımı ve yemek işleriyle meşgul olarak yansıtıldığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca kitaplarda erkek egemen bir tarz olduğu ve doktor, başkan, laboratuvar görevlisi, güvenlik, kasap gibi mesleklerin maskülen bir şekilde sunulduğu görülmüştür. Benzer şekilde Harper ve Adam (101), Amerika Birleşik Devletleri ve Avustralya'daki sınıflarda en çok okunan resimli çocuk

kitaplarında cinsiyet eşitsizliklerini inceledikleri çalışmalarında 81 kitapta geleneksel cinsiyet rollerinin ve klişelerinin yer aldığı sonucuna ulaşmışlardır. Kitaplarda geleneksel cinsiyet rollerine yer verilmesi çocuklarda, anne ve babanın sadece belirli görevleri olduğu algısının oluşmasına neden olabilir. Ancak aile içinde görev ve sorumlulukların eşit dağıldığı, babanın ve erkek çocukların birlikte sofrayı hazırlayabileceği, annenin çalışıp para kazanabileceği örneklerinin verildiği hikayeler çocukların cinsiyet rolleri algısının olumlu şekilde desteklenmesini sağlayacağı, erken çocukluk döneminde bu eserlerle karşılaşan çocukların kalıplaşmış cinsiyet yargıları dışında düşünce sistemi geliştireceği düşünülmektedir.

5.7.Kitapların Ahlak Gelişimini Desteklemeye Yönelik Özelliklerine İlişkin Bulguların Tartışılıp Yorumlanması

Ahlak gelişimi, çocukların içinde buldukları toplumsal hayata uyum sağlayabilmelerinde gerekli kuralları öğrenmelerini ve benimsemelerini barındırmaktadır (102). Çocukların ahlak gelişiminin olumlu yönde etkilenmesi için çocuk kitaplarında ahlak gelişimini destekleyecek, çocuğu iyi ve güzel olana yönlendirecek iletilere yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir. İleti, “yazarın okura iletmek istediği temel görüş, temel düşüncedir.” (103). Nitelikli edebiyat eserlerinde iletiler kesin doğrular ve yargılardan oluşmamakta, okurun kendi yaşam deneyimleriyle yorumlayıp farkına varacağı örtük anlamlar olarak tanımlanmaktadır (104). Çocuk edebiyatı eserlerinin temel amacı öğretmek değil, çocuklara duyarlılık kazandırmak, onların güzele yönelik duygularını geliştirmektir (7). Çocuğun ahlak gelişimi açısından kitaplarda olumlu iletilere sahip, yönlendirici olmayan, çocuğun düşünerek sonuca ulaştığı bir anlatım olmalıdır (105). Bu çalışmada incelenen resimli çocuk kitaplarındaki iletilerin ahlak gelişimini olumlu etkileyecek şekilde iletilere sahip olup olmadığı, iletilerin çocuğu iyi ve güzel olana yönlendirip yönlendirmediğine bakılmıştır. Araştırmada incelenen 25 kitabın da içerdiği iletinin çocuğun ahlak gelişimini destekleyecek şekilde olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Her ne kadar bu çalışmada olumsuz örneklerle karşılaşılmasa da ileti sorunu yaşanan birçok resimli çocuk kitabı da bulunmaktadır. Karagöz (104)’ün *Anne Tavuk Anlatıyor* serisindeki ileti sorunlarını araştırdığı çalışmasında “Şiddet yaşamın doğal bir parçasıdır.”, “Öğretmen ders ortamında kaba gücü temsil eder.”, “Cezadan kurtulmak için başkasına iftira atılabilir.” gibi olumsuz iletilerin yer aldığı bulgularına ulaşmıştır.

Kitaplarda yer alan iletiler çocuğun yalnızca ahlak gelişimi için değil, neden-sonuç ilişkisi kurmasını sağlayarak bilişsel gelişim, empati vb. prososyal becerilerini destekleyerek sosyal gelişim gibi gelişim alanları için de önemlidir (104). Bu nedenle kitaplarda yer alan olumsuz içerikli iletilerin çocukların gelişimini desteklemede yetersiz kalacağı gibi gelişim üzerinde olumsuz etki oluşturabileceği de düşünülmektedir. Bazı çocuk kitaplarında bu tür olumsuz iletilere yer verilirken yapılan tez çalışmasındaki en çok okunan kitaplarda olumsuz bir iletiye rastlanmamıştır. Bu bulgu, okuyucuların kitap seçerken, içeriğine ve vermek istediği mesaja bakarak kitap seçmiş olabilecekleri şeklinde yorumlanabilir. Çocukların kitaplarda örtük olarak verilen iletilerden etkileneceği ve okuru iyiye yönlendiren iletilere sahip kitaplarla karşılaştırılması gerektiği düşünülmektedir.

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

Gelişim bir bütün olduğundan çocuk edebiyatı eserleri de tüm gelişim alanlarını destekleyecek şekilde hazırlanmalıdır. Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'nde en çok ödünç alınan kitapların çocuk gelişimi özelliklerine uygunluğunun incelendiği bu araştırmaya dahil edilen kitapların genel olarak çocuk gelişimine uygun özellikler gösterdiği görülmüştür.

İncelenen kitapların çocukların psikomotor gelişimini destekleme açısından özelliklerine bakıldığında kitapların tümünün çocukların kucaklarında tutarak okuyabilecekleri büyüklükte olduğu görülmüştür. Tüm kitapların sayfa kalınlıkları da çocuğun kendi başına sayfayı tutup çevirmesine fırsat verecek özelliktedir. Ancak 25 kitaptan 14'ü ciltsiz (zımbalı veya tutkallı) basılmıştır.

Kitapların çocukların dil gelişimini destekleme açısından özellikleri değerlendirildiğinde kitapların tamamında kitap ve yayınevi adının ön kapakta verildiği, cümlelerin açık ve anlaşılır olduğu ve metinlerin sayfaya yerleştirilmesinin resimlere göre uygun olduğu görülmüştür. Yine yazar ve çizer isimlerinin çoğunlukla belirtildiği, kitapların giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini içerdiği, kitabın başlığının konuyla ilişkili olduğu ve Türkçe imla ve noktalama işareti kullanım kurallarına genel olarak uyulduğu belirlenmiştir. Ancak incelenen 25 kitabın 15'inde farklı karakterlerde, dikkat çekici, büyük puntolu yazı yazılması gibi çeşitlilik görülürken, 10 kitabın tüm içeriğinde aynı yazı karakterinin kullanıldığı görülmüştür. 17 kitapta cümle ve paragraf uzunluklarının 3-6 yaş dönemi dikkat süresine uygun şekilde hazırlandığı buna karşı 8 kitabın içeriğinde 7-8 kelimelik karmaşık cümle yapılarının kullanıldığı ve 5-6 cümlelik uzun paragraflara yer verilmiştir.

Araştırmaya dahil edilen kitapların çocukların bilişsel gelişimini destekleme açısından özellikleri incelendiğinde kitapların tümünde, resimlerin konuya uygun ve anlaşılır olduğu, resimlerle metnin birbirini bütünlediği, renkli resimleme tekniklerinin kullanıldığı, kitaplarda yazı-resim dengesinin yer aldığı ve resimlerin kendi başına hikayeyi anlatım gücü olduğu belirlenmiştir. Ancak 25 kitabın 21'inin başında veya sonunda kitaba ilişkin okuma önerisi/sorulara yer verilmediği görülmüştür.

İncelenen kitapların çocukların kişilik gelişimini destekleme açısından özelliklerine bakıldığında hikayelerde genellikle açık (geliştirilmiş) karakterlere yer verildiği ve çocukların öykünebileceği özelliklere sahip kahramanların bulunduğu görülmüştür.

Kitapların çocukların sosyo-duygusal gelişimini destekleme açısından özelliklerine değerlendirildiğinde kitapların tamamında prososyal davranışlara yer verildiği, 25 kitabın 14'ünde teşekkür ederim, rica ederim vb. nezaket içeren ifadeler bulunduğu ve yalnızca 1 kitapta şiddet öğelerine yer verildiği belirlenmiştir.

İncelenen kitapların çocukların cinsel gelişimini destekleme açısından özelliklerine bakıldığında kitapların genel olarak çocukların cinsel gelişimini destekleme açısından çok yeterli olmadığı, kitaplarda geleneksel kalıp yargıların yer aldığı görülmüştür. İncelenen 25 kitabın 9'unda kahramanların cinsiyetsiz özelliklere sahiptir ve cinsel gelişimi olumlu ya da olumsuz etkileyecek herhangi bir ögeye yer verilmemiştir.

İncelenen kitapların çocukların ahlak gelişimini destekleme açısından özelliklerine bakıldığında tüm kitaplarda çocukların ahlak gelişimini destekleyecek şekilde olumlu iletilere yer verildiği görülmüştür.

Yapılan araştırmanın sonuçları doğrultusunda aşağıdaki öneriler verilebilir.

Kütüphane Çalışanlarına Yönelik Öneriler

- Halk kütüphanelerindeki kitapların güncel olması ve yeni basılan nitelikli çocuk edebiyatı eserlerinin kütüphane bünyesinde yer alması gerektiği düşünülmektedir. Böylece ailelerin ve çocukların güncel nitelikli çocuk kitaplarıyla buluşması ve yeni yayınları takip edebilmesi sağlanabilir.
- Kütüphanede yer alan kitapların yalnızca okul öncesi ve ilköğretim dönemi olarak iki bölümde değil, bebeklik dönemi, erken çocukluk dönemi, ilköğretim dönemi ve ortaokul dönemi kitapları gibi daha ayrıntılı şekilde kategorize edilmesinin hem kütüphane çalışanları hem okuyucular hem de araştırmacılar açısından istenilen kitaplara ulaşılmasını kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

- Bir çocuk kütüphanesi çalışanlarının hizmetiçi eğitim ile “çocuk gelişimi özellikleri” ve “çocuk gelişimine uygun kitaplar nasıl seçilmelidir?” konularında eğitime alınmalarının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu şekilde çalışanların, gelen okuyuculara kitap seçimi konusunda bilinçli ve doğru yönlendirmeler yapmaları sağlanabilir.

Yayınevlerine Yönelik Öneriler

- Kitapların basım maliyetini düşürerek, sırt bilgilerine yer verilebilmesi ve kitabın dayanıklı olması açısından iplik dikişli baskılara daha çok yer verilebilir. Bu şekilde hem kitabın kolay yıpranmaması hem de maliyet düşürülerek nitelikli çocuk edebiyatı eserlerine daha çok okuyucunun ulaşması sağlanabilir.
- İncelenen kitapların içerikleri değerlendirildiğinde çoğu kitapta kitabın hitap ettiği yaş grubuna yönelik herhangi bir yönlendirme veya ifadeye yer verilmediği görülmüştür. Bu nedenle çocuk kitapları yayınlayan yayınevlerinin bünyesinde çocuk gelişimcilere de yer verilmesi gerektiği ve çocuklar için basılan kitapların çocuk gelişimi özelliklerine uygunluğunun incelenerek yayınlanması gerektiği düşünülmektedir. Bu şekilde aileler çocuklarının gelişimine uygun kitaplara daha kolay ulaşabilir ve özellikle gelişim konusunda yetersiz bilgiye sahip ailelerin çocuklarına olumsuz içerik, olay örgüsü ve kelimeler içeren kitaplarla karşılaştırılmasından kaçınılmış olunması sağlanabilir.
- İncelenen kitapların çoğunda ailelere rehberlik edecek bir okuma önerisi veya kitaba ilişkin sorulara yer verilmediği görülmüştür. Bunun nedeni çocuk kitaplarının çocuklara özgü olduğu ve içerisinde yetişkinlere yönelik yazıların yer almaması gerektiği düşüncesi veya kitapların içerisinde yeterince yer bulunamıyor olması olabilir. Bu nedenle kitapla ilgili sorulara, okuma önerilerine veya ailelere rehberlik edici yazılara kitabın içeriğine karekod uygulaması yerleştirilerek yer verilebileceği düşünülmektedir.

Ailelere Yönelik Öneriler

- Okuyucular tarafından en çok ödünç alınan kitabın genel olarak çocuk gelişimine uygun özellikler göstermediği göz önüne alındığında, ailelerin kütüphanelerden kitap ödünç alırken yalnızca kitabın kapağına veya başlığına bakarak kitap seçmemeleri gerektiği düşünülmektedir. Kitabı ödünç alan kişinin mutlaka kitabın içeriğine göz gezdirmesi gerekli olup çocuğun yaşına ve gelişimine uygun kitap tercih etmesi önem arz etmektedir. Okuyucuların gerekli durumlarda kütüphane çalışanlarından yardım alabileceği düşünülmektedir.

Bilim Dalına Yönelik Öneriler

- Yapılan araştırmada kitaplarda cinsel gelişimi destekleme noktasında eksik kalındığı ve hikayelerde geleneksel cinsiyet rollerine yer verilmeye devam edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Cinsel gelişimin de diğer gelişim alanları gibi desteklenmesi ve cinsiyet rolleriyle ilgili kalıp yargıların yıkılması gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle cinsel gelişim ve cinsiyet rolleri hakkında yazarlar ve çocuk kitapları yayımlayan yayınevi yetkilileri için bilgilendirici seminerler hazırlanabilir.
- Bu araştırma örneklemdaki kitap sayısı artırılıp örneklem genişletilerek daha çok kitap daha ayrıntılı bir şekilde incelenebilir.
- Aynı araştırma dil gelişimini destekleme açısından sözcük türleri ve çeşitliliği daha detaylı incelenerek genişletilebilir. Bu şekilde en çok okunan kitapların dil gelişimini destekleme noktasında daha ayrıntılı bilgi edinilebilir.

7.KAYNAKÇA

1. Gönen M, editör. Çocuk Edebiyatı. Eğiten Kitap. Ankara: Eğiten Kitap; 2013.
2. Arıcı AF. Çocuk Edebiyatı ve Kültürü. 2nd ed. Ankara: Pegem; 2018.
3. Bayhan P, Artan İ. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. İstanbul: Morpa; 2012.
4. Umek LM, Fekonja U, Kranjc S, Musek PL. The impact of reading children's literature on language development in the preschool child. Eur Early Child Educ Res J .2003 Jan 1;11(1):125–35.
5. Çakmak T, Yılmaz B. Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Okuma Alışkanlığına Hazırlık Durumları Üzerine Bir Araştırma : Hacettepe Üniversitesi Beytepe Anaokulu Örneği. Türk Kütüphaneciliği. 2009;23(3):489–509.
6. Tanju HE. Çocuklarda Kitap Okuma Alışkanlığına Genel Bir Bakış. 2010;30-9.
7. Sever S. Çocuk ve Edebiyat. Ankara: Tudem; 2015.
8. Sever S. Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü. Ankara: Tudem; 2015.
9. Keseroğlu H. Kütüphane Üstüne Bir Deneme. In: Akkaya M, Odabaş H, editors. Bilgi Merkezleri. İstanbul: Hiper Yayın; 2019.
10. Kakırman Yıldız A. Türkiye’de Okuma Alışkanlığı Kültürü İçin Okul Öncesi Eğitim kurumlarında Anaokulu Kütüphanelerinin Gerekliliği. Milli Eğitim. 2015; 208:90–105.
11. Karatay H. Methods, Techniques and Models for Developing Reading Habit. Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları. 2020;8(1):89–107.
12. Yılmaz B. Ankara ’daki Halk Kütüphanesi Sistemi: Niceliksel Bir Analiz. Türk Kütüphaneciliği. 2011;1(25):35–54.
13. Cengiz E. Halk kütüphanelerinde derme geliştirme politikaları: Türkiye’de halk kütüphaneleri üzerine bir değerlendirme [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2017.
14. Yılmaz A. Okulöncesi Çocuklara Yönelik Kütüphane Hizmetlerinin Önemi ve Başarılı Bir Kütüphane Örneği. Türk Kütüphaneciliği. 2008; 2:169–86.
15. Kakırman Yıldız A, editör. Dünyanın İyiliği İçin Çocuk Kütüphaneleri. İstanbul: Hiper Yayın; 2019.
16. Cengiz S, Duran E. Okul Öncesi Dönemine Ait Hikâye ve Masallardaki Değerlerin İncelenmesi. Eğitim ve Bilim. 2017;42(191):205–33.

17. Erkmen N. Çocuk Kütüphanelerinde En Çok Okunan Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Bağlamında İncelenmesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Ankara Üniversitesi; 2017.
18. Kalemci Z. Çocuk Kütüphanelerinde Derme Geliştirme [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara: Ankara Üniversitesi; 2017.
19. Güneş A, Güneş F. Bilişsel Gelişim Dönemleri ve Çocuk Kütüphaneleri. Eğitim Bilim Toplum Derg. 2017;15(60):25–49.
20. Kirazlı N. Behiç Ak'ın Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocuğa Görelik Açısından İncelenmesi. In: Karagül S, editör. Türkçe Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı Kurultayı. Ankara: Ankara Üniversitesi; 2019. p. 409-418
21. Balta EE. Çocuk Edebiyatı Üzerine Yapılmış Lisansüstü Çalışmaların İçerik Analizi (2011-2018 Yılları). OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Derg. 2019;10(17).
22. Çer E. Nitelikli Çocuk Edebiyatı Yapıtlarıyla 0-24 Aylık Dönemde Olan Bir Bebeğin Kavram Bilgisinin Geliştirilmesi. In: Karagül S, editör. Türkçe Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı Kurultayı. Ankara: Ankara Üniversitesi; 2019. p. 197–203.
23. Çiftçi F. Çocuk Edebiyatında Yaş Gruplarına Göre Kitaplar ve Özellikleri. Muş Alparslan Üniversitesi Sos Bilim Derg. 2013;1(1):125–37.
24. Oğuzkan, A. F. Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı. Ankara: Anı Yayıncılık; 2013.
25. Gönen M, Katrancı M, Uygun M, Uçuş Ş. İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerine Yönelik Çocuk Kitaplarının, İçerik, Resimleme ve Fiziksel Özellikleri Açısından İncelenmesi. Eğitim ve Bilim. 2011;36(160):250–65.
26. Şirin, M. R. Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı. İstanbul: Kapı Yayınları: 2016
27. Gönen M., Aydos, E. H., Şentürk, Ç., Karacan, G., Kahraman, C., & Tuna, P. Resimli çocuk kitaplarının içerik ve fiziki özelliklerinin incelenmesi. Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2013; 1(1), 95-108.
28. Ural S. Okul Öncesi Çocuk Kitaplarının Tanımı. In: Gönen M, editör. Çocuk Edebiyatı. Ankara: Eğiten Kitap; 2013. p. 33–55.

29. Gönen M, Uludağ G, Fındık Tanrıbuyurdu E, Tüfekçi E. 0-3 Yaş Çocuklarına Yönelik Resimli Çocuk Kitaplarının Özelliklerinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg. 2014;29(1):126–39.
30. Canlı S, Aslan C. Çetin Öner’in “Gülibik” Adlı Çocuk Romanının Yapısal ve Eğitsel İlkeler Açısından İncelenmesi. 2018;17(2):812–33.
31. Kol S. Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg. 2011; 21:1–21.
32. Yıldız Bıçakçı M, Er S, Aral N. Etkileşimli Öykü Kitabı Okuma Sürecinin Çocukların Dil Gelişimi Üzerine Etkisi. Kastamonu Eğitim Derg. 2018; 26:1–8.
33. Gander, M. J.; Gardiner, H. W. Çocuk ve Ergen Gelişimi, (Çev: B. Onur). Ankara: İmge Kitabevi; 2001.
34. Montag, J. L. Differences in sentence complexity in the text of children’s picture books and child-directed speech. First Language, 2019 doi:10.1177/0142723719849996
35. Saxby, Henry Maurice. Books in the Life of a Child. Macmillan Education AU; 1997.
36. Özdemir O, Özdemir Güzel P, Kadak MT, Nasıroğlu S. Kişilik Gelişimi. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. 2012;4(4):566–89.
37. Bandura, A. Social learning theory. New York: General Learning Press, 1971
38. Demircan C. TÜBİTAK Çocuk Kitaplığı Dizisindeki Kitapların Dış Yapısal ve İç Yapısal Olarak İncelenmesi. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg. 2006;2(1):12–27.
39. Yılmaz B. Çocuk Kütüphanesi Hizmetleri Kılavuzu. İstanbul: Hiper Yayın; 2019.
40. Karataş E. Çocuk Edebiyatında “Karakter” Kavramı. Sos Bilim Enstitüsü Derg. 2014; 33:60–79.
41. GILL, P., ve ark. Halk kütüphanesi hizmeti: Gelişim için IFLA. 2004.
42. Cevher N. Ankara’daki Halk Kütüphanesi Çocuk Bölümlerinin Çocukların Okuma Alışkanlığındaki Rolü. Hacettepe Üniversitesi; 2015.

43. Sayer, R. C. Çocuk Kütüphanelerinde Elektronik Yayınların Kullanımı ve Yaygınlaştırılması. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Ankara: Ankara Üniversitesi; 2007
44. Gönen M, Temiz N, Akbaş SC. Erken Çocukluk Döneminde Çocuk Kütüphanelerinin Rolü ve Önemi. Milli Eğitim. 2015; 208:76–89.
45. Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü [İnternet]. 2020 [Erişim Tarihi: 12 Kasım 2020]. Erişim Adresi: <https://kygm.ktb.gov.tr/TR-255535/2019-yili-istatistik-bilgileri.html>
46. Kültür ve Turizm Bakanlığı [İnternet]. 2010 [Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2020]. Erişim Adresi: <https://kygm.ktb.gov.tr/TR-1044/ilk-ornek-cocuk-kutuphanesi-ali-dayi.html>
47. Yıldırım A, Şimşek H. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayınevi; 2013.
48. Kıral B. Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. Siirt Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü Derg [İnternet]. 2020;8(15):170–89. Available from: <https://dergipark.org.tr/en/pub/susbid/issue/54983/727462>
49. Baltacı A. Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. Bitlis Eren Üniversitesi Sos Bilim Derg [İnternet]. 2018;7(1):231–74. Available from: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bitlissos/issue/38061/399955>
50. Başkale H. Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi. 2016;9(1):23–8.
51. Salman Erden YT. Resimli çocuk kitaplarındaki toplumsal cinsiyet olgusunun incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi; 2019.
52. Yıldırım İE, Dinç S. Türkiye’de En Çok Okunan Çocuk Kitaplarının Yeterlilik Analizi. Atatürk Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü Derg. 2017;21(4):1477–90.
53. Kesicioğlu OS. Okul öncesi dönem çocukların kişilerarası problem çözme becerilerinin incelenmesi. Eğitim ve Bilim. 2015;40(177):327–42.
54. Uzmen S, Mağden D. Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Prososyal Davranışlarının Resimli Çocuk Kitapları ile

- Desteklenmesi. MÜ Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilim Derg. 2002; 15:193–212.
55. Mağden D, Aslan D. Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Beş-Altı Yaş Grubu Çocukların Prososyal Davranışlarının Resimli Çocuk Kitapları ile Desteklenmesi. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Derg. 2005; 2(1-2): 36- 45.
56. Körükçü Ö. Okulöncesi Eğitime Yönelik Resimli Çocuk Kitaplarının Bulunması Gereken Temel Özellikler Açısından İncelenmesi. Trak Üniversitesi Sos Bilim Derg. 2012;14(2):243–54.
57. Deniz, Ümit; Gözütok, Ayşe. Okul Öncesi Dönem Çocuk Kitaplarının Cinsel Gelişim ve Cinsel Eğitim Açısından İncelenmesi. Journal Of International Social Research, 2017, (10).49.
58. Güzelyurt T, Saraç S. 48- 66 Aylık Çocukların Gelişim Düzeylerine Uygun Çocuk Kitapları Nasıl Olmalıdır? Bir Delphi Çalışması. 2018;2(1):52–75.
59. Öztürk, B., Öztürk, S. B. Özge Altınok Lokmanhekim'in Resimli Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Açısından İncelenmesi. Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi, 2021; 4(2), 138-159.
60. Başaran, M., Çelik, N., Güngör Aytaç, F.A. Resimli Çocuk Kitaplarının Olumsuz Öğeler Açısından İncelenmesi. Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty. 2021; 41(2).
61. Özkul B, Özgün SY. Erken Çocukluk Döneminde Çocuk Kitapları Seçkisinden “Elif” Serisinin Baba İmgesi Bağlamında İncelenmesi. Uluslararası Çocuk Edeb ve Eğitim Araştırmaları Derg. 2019;3(2):41–56.
62. Yıldızhan, K. Erken Çocukluk Dönemindeki Resimli Çocuk Kitaplarının Cinsel Gelişim Açısından İncelenmesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Projesi]. İstanbul: Maltepe Üniversitesi; 2020.
63. Ülker Erdem A, Aydos EH, Çoban A. Resimli Çocuk Kitaplarında Yer Alan Olumsuz Duygular ve Karakterlerin Kullandığı Baş Etme Stratejileri. Abant İZ. 2017;17(2):914–31.
64. Kılınçcı E, Can B. Resimli Çocuk Kitaplarındaki Karakterlerin Sosyal ve Duygusal Beceriler Yönünden İncelenmesi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg. 2020;21(3):1216–34.

65. Baş B, Söz Varlığının Oluşumu ve Gelişiminde Çocuk Edebiyatının Rolü. Türklük Bilimi Araştırmaları. 2010; (27): 137-159.
66. Karatay, H., Destebaşı, F., Demirbaş, M. Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin 6, 7 Ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Karakter Gelişimine Etkisi. Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2015; 9 (2):123-140.
67. Varol İ, Ala S, Eti M. Okul Öncesi Eğitimde Türkçe Etkinliklerinde Kullanılan Hikâye Anlatım Tekniklerinin Çocukların Dikkat Süresi Üzerine Etkisi Temel Eğitim Derg. 2020;2(1):26–39.
68. Renk M. 10-13 yaş Grubu Çocuklarda Oyunsal Etkinliklerin Dikkat Gelişimine Etkisi. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Niğde: Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, 2019.
69. Bayraktar V. Annelerin Çocuk Kitaplarının İç ve Dış Yapı Özellikleri ile İlgili Görüşleri. Kafkas Eğitim Araştırmaları Derg. 2019;6(1):24–33.
70. Ersoy, Ö. ve Bayraktar, V. Okul Öncesi Dönemde Çocuk Edebiyatı Kavramı ve Çocuk Kitaplarının Özellikleri. Ankara: Hedef CS; 2018
71. Çılgın Sınar A. Çocuk Edebiyatı. İstanbul: Morpa; 2007.
72. Namdar M. Kütüphaneci Bakış Açısıyla Üniversite Yayıncılığı: Boğaziçi Üniversitesi ve Maltepe Üniversitesi Örneklerinin TSE Standartlarına göre incelenmesi. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi] İstanbul : Marmara Üniversitesi, 2013.
73. Gönen M, Karakuş H, Uysal H, Kehci A, Ulutaş Z, Kahve Ö. Resimli çocuk kitaplarının içerik ve resimleme özelliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Hacettepe Egıt Derg. 2016;31(4):724–35.
74. Dönmezler E. Türkiye’de Yayınlanmış 5-8 Yaş Resimli Çocuk Kitaplarının Biçim, Resim ve İçerik Açısından İncelenmesi. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mersin: Mersin Üniversitesi, 2019.
75. Veziroğlu M, Gönen M. Resimli Çocuk Kitaplarının M.E.B. Okul Öncesi Eğitim Programı’ndaki Kazanımlara Uygunluğunun İncelenmesi. 2012;37(163).
76. Kalfa M. Türkçe Öğretiminde Virgül ve Noktalı Virgül İşareti Kullanımı Sorunu. Ana Dili Eğitimi Derg. 2020;8(3):905–15.

77. Kaptan AY, Sürmeli K. Çocuk Dergilerinde Karşılaşılan Tipografi Sorunları ve Çözüm Önerileri. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Derg. 2011;1(2):183–97.
78. Darga H, Zayimoğlu Öztrürk F, Öztürk T. Okul Öncesi Hikaye Kitaplarının Çocukların Gelişim Alanlarına Uygunluklarının İncelenmesi. Ulus Eğitim Akad Derg. 2021;5(1):22–48.
79. Efe M, Temel ZF. Okul öncesi dönem 48-66 ay çocuklarına Etkileşimli Kitap Okuma Programı'nın yazı farkındalığına etkisinin incelenmesi. Erken Çocukluk Çalışmaları Derg.2018;2(2):257–83.
80. Uyanık Balat G, Kılıç Z, Değirmenci Ş, Ünsal FÖ. Okul Öncesi Dönem Çocuklarına Yönelik Resimli Çocuk Kitaplarında Yer Alan Temel Kavramların İncelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg. 2017;(44):424–41.
81. Güzelyurt T. Okul Öncesi Dönemde Cinsel Eğitim ve Cinsel İstismardan Korunma: Resimli Çocuk Kitaplarına Yönelik Bir İnceleme. Uluslararası Çocuk Edeb ve Eğitim Araştırmaları Derg. 2020;4(1):54–69.
82. Koç O. Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitaplarına Yönelik Toplumsal Bir Bakış. Int Eur J Manag Res Derg. 2021;5(9):379–95.
83. Baş B, Ucuzsatar N. Okul Öncesi Çocuk Kitaplarındaki Hayvan Karakterlerin Geliştirilme Yolları Açısından İncelenmesi. Uluslararası Türkçe Edeb Kültür Eğitim Derg. 2020;9(1):336–53.
84. Dilek A. Feridun Oral'ın Resimli Hikâye Kitaplarındaki Değerlerin İncelenmesi. Değerler Eğitimi Derg. 2017;15(33):61–86.
85. Dirican R, Dağlıoğlu HE. 3-6 Yaş Grubu Çocuklarına Yönelik Yayımlanan Resimli Hikâye Kitaplarının Bazı Temel Değerler Açısından İncelenmesi. Cumhuriyet Int J Educ. 2014;3(2):44–69.
86. Bulut K. Ayla Kutlu'nun “Merhaba Sevgi” adlı çocuk romanının değerler eğitimi ve on kök değer açısından incelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg. 2021;(57):248–72.
87. Yenidede EE. 60-71 Aylık Çocukların Prosoyal Davranışlarına Sosyal, Duygusal ve Bilişsel Gelişimlerinin Etkisinin İncelenmesi [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, 2018.

88. Altıntaş T, Yıldız Bıçakçı M. Erken çocukluk döneminde prososyal davranışlar. *J Acad Soc Scince Stud.* 2017;(57):245–61.
89. Akar, A. S., Mercani,H., Yılmaz, İ. E., Yükselen, A. 3-6 Yaş Çocuklarına Yönelik Olarak Yayımlanan Resimli Öykü Kitaplarında Kullanılan Karakterlerin Prososyal Davranışlarının İncelenmesi. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi.* 2021; 5(1), 31-49.
90. Garner, P. W., Parker, T. S. Young children's picture-books as a forum for the socialization of emotion. *Journal of Early Childhood Research.*2018; 16(3), 291–304. doi:10.1177/1476718x18775760
91. Öztürk M, Giren S. Okul Öncesi Dönemdeki Çocuklar İçin Hazırlanan Hikâye Kitaplarındaki Korku ve Şiddet Ögelerinin İncelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edeb Kültür Eğitim Derg.* 2016;5(4):2095–108.
92. Dağlıoğlu HE, Çakmak Ö. Okul Öncesi Çocuklarına Yönelik Yayımlanan Hikâye Kitaplarının Şiddet ve Korku Ögeleri Açısından İncelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği.* 2009;23(3):510–34.
93. Bilgin, H. 5-6 Yaş Çocuklarına Yönelik 1990-2010 Yılları Arasında Basılan Resimli Kitapların Çocuğa Görelik Kavramına Göre İncelenmesi. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2011.
94. Kahraman PB, Özdemir H. Resimli Çocuk Kitaplarının Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından İncelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Derg.* 2019;13(27).
95. Caldwell, E.F., Wilbraham, S.J. Hairdressing in Space: Depiction of Gender in Science Book for Children. *Journal of Science & Popular Culture.* 2018; 1 (2), 101-118. doi: https://doi.org/10.1386/jspc.1.2.101_1
96. Öztürk, G. M., Gök, N. F. Erken Çocukluk Dönemine Ait Resimli Çocuk Kitaplarında Cinsel Eğitim Unsurlarının İncelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim.* 2021; 35(2), 403-419.
97. Kangal SB, Karaaslan A, Arslan S. Okul Öncesi Dönem Resimli Çocuk Kitaplarında Yer Alan Baba Figürünün İncelenmesi. *Uluslararası Çocuk Edeb ve Eğitim Araştırmaları Derg.* 2018;2(2):18–31.
98. Dilek A. 4-6 Yaş Çocuk Öykülerindeki Kadın Kahramanların Mesleksel Analizi. *J Qafqaz Univ.* 2014;2(1):94–102.

99. Batmaz Ö. Resimli Çocuk Kitaplarındaki Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Bir Bakış. Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi. 2021; 5(1), 1-18.
100. Musya, J. N., Kahiga, R. M. “Invisible Obstacle” to Gender Equality: Gender Stereotype Messages in Early Childhood Education Books in Kenya. Global Journal of Educational Studies. 2018; 4(1), 69. doi:10.5296/gjes. v4i1.13074
101. Harper, Laurie & Adam, Helen. Gender Equity in Early Childhood Picture Books: A Cross-Cultural Study of Frequently Read Picture Books in Early Childhood Classrooms in the United States and Australia. 2020. Available from: <https://www.researchgate.net/publication/343737059>
102. Balık, F., Duran, M. Resimli Hikaye ve Masal Kitaplarında Geçen Vicdan Gelişimine Yönelik İfadelerin İncelenmesi. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi. 2021; 17(37), 4049-4071
103. Adalı O. Anlamak ve Anlatmak. İstanbul: Pan Yayıncılık; 2016.
104. Karagöz B. Resimli Çocuk Kitaplarında Gözden Kaçan Bir Alan: İleti Problemi (Anne Tavuk Anlatıyor Serisi Örneği). Elektron Sosyal Bilim Derg. 2018;17(68):1765–87.
105. Meriç A., Özyürek, A. Okul Öncesi Dönem Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgilerinin İncelenmesi, OPUS International Journal of Society Resarches. 2018; 8 (14), 137-166

8.EKLER**EK-1****3-6 Yaş Dönemi Çocuklarına Yönelik Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının
Çocukların Gelişimsel Özelliklerine Uygunluğunu İnceleme Soru Formu**

-Kitapla ilgili genel bilgiler-

Kitap No:	
Kitabın Adı	
Yazarı	
Türkçeleştiren (Çeviri ise)	
Resimleyen	
Yayınevi	
Sayfa Sayısı	
Baskı Sayısı	
Basım Yeri	
Yayın Tarihi	
Ödünç Alınma Sayısı	

PsikoMotor Gelişim özelliklerine ilişkin sorular			
Tasarım -Düzenleme	Evet	Hayır	Açıklama
1.Kitabın sayfa kalınlığı çocuğun tek başına sayfaları çevirmesine fırsat veriyor mu?			
2.Kitap kolay taşınabiliyor mu?			
3.Kapak mukavva karton mu?			

Dil Gelişimi özelliklerine/Erken okur-yazarlık becerilerine ilişkin sorular			
Dil ve Anlatım	Evet	Hayır	Açıklama
4.Ön kapakta kitabın adı var mı?			
5.Ön kapakta yazarın adı var mı?			
6.Ön kapakta yayınevinin adı var mı?			
7.Çizerin adı verilmiş mi?			
8.Kitabın başlığı konuyla ilgili mi?			
9.Cümleler açık ve anlaşılır mı?			
10.Metnin sayfaya yerleştirilmesi resme göre uygun mu?			
11.Kitaplarda imla ve noktalama doğru kullanılmış mı?			
12.Kitapta birden fazla yazı tipi kullanılmış mı?			
13.Cümle ve paragraf uzunlukları yaş grubuna uygun mu?			
14.Kitabın hitap ettiği yaş grubu belirtilmiş mi?			
15.Giriş, gelişme ve sonuç kısımlarını içeriyor mu?			
Resim	Evet	Hayır	Açıklama

16.Kapakta kullanılan resim kitap hakkında ön okuma yapmaya fırsat veriyor mu? Kitap ismi ile uyumlu mu?			
17.Resimler konuya uygun mu?			
18.Resimler anlaşılır mı?			
19.Resimlerle metin birbirini bütünlüyor mu? Birbiri ile uyumlu mu?			
20.Kitapta resim-yazı dengesi var mı (3/4) ?			
21.Resimlerin kendi başına hikayeyi anlatım gücü var mı?			
22.Kitap çocuğun problem çözme becerilerini destekliyor mu?			
23.Kitabın sonunda kitaba ilişkin okuma önerisi/sorular verilmiş mi?			

Kişilik Gelişimi özelliklerine ilişkin sorular			
	Evet	Hayır	Açıklama
24.Kitabın kahramanı açık/kapalı özelliklerden hangilerini taşımaktadır?			
25.Kitabın kahramanı kişilik olarak devingen mi durağan mı?			
26.Evrensel değerlere yer verilmiş mi? / Yaşama, insana, doğaya ilişkin bir duyarlılık oluşturacak nitelikte mi?			
27.Karakterler gerçek yaşamdan uzak, kusursuz bir şekilde mi yansıtılıyor? Yoksa gerçek yaşamın içinden hatalara ve eksiklere sahip olabilen özellikte mi?			

Sosyal/Duygusal Gelişim özelliklerine ilişkin sorular			
	Evet	Hayır	Açıklama
28.Kitaptaki karakterler arasındaki iletişim olumlu iletiler veriyor mu? nasıl?			
29.Prososyal davranışlar dolaylı ya da doğrudan yer alıyor mu?			
30.Teşekkür ederim, rica ederim vb. ifadeler yer alıyor mu?			
31.Şiddet ögesi içeriyor mu?			
Cinsel Gelişim özelliklerine ilişkin sorular			
	Evet	Hayır	Açıklama
32.Kitapta anne-baba kavramları yer alıyor mu? /Nasıl yer alıyor? Dengesi nasıl?			
33.Kız-erkek kavramları yer alıyor mu? /Nasıl yer alıyor? Dengesi nasıl?			
34.Kitapta cinsiyet rollerine yer verilmiş mi? /Nasıl yer alıyor?			

Ahlak Gelişimi özelliklerine ilişkin sorular	Evet	Hayır	Açıklama
35.İleti çocuğu iyi ve güzel olana yönlendiriyor mu?			

EK-2

Etik Kurul Onay Formu

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Tarih: 11/09/2018

Sayı:

E-35853172-806.01.03-00000204560

0000204560

Sayı : 35853172-806.01.03
Konu : Beyza ÖRS Hk.

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 30.07.2018 tarihli ve 68552689-806.01.03/00000175490 sayılı yazınız.

Fakülteniz Çocuk Gelişimi Bölümü yüksek lisans öğrencisi **Beyza ÖRS**'ün **Dr. Öğr. Üyesi Çiğdem AYTEKİN** yardımcılığında yürüttüğü "**Ali Dayı Çocuk Kütüphanesindeki Okul Öncesi Dönemine Yönelik Çocuk Kitaplarının Nitelikli Çocuk Edebiyatı Özelliklerine Göre İncelenmesi**" konulu tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **7 Ağustos 2018** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

EK-3**KOD-** Kitap Adı**K1-** İyi Bir İnsan Olmayı Öğreniyoruz**K2-** Bahçıvan Köstebek ile Uçan Karınca Kıvrırcık**K3-** Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kızdan?"**K4-** Acıkmadım Ki!**K5-** Anais Çok Kızgın**K6-** Uykuya Dalamayan Minik Yediuyurun Hikayesi**K7-** Gözlüğünü Kaybeden Hipopotam**K8-** Tombik Ayı Hastalanınca**K9-** Sevgi Kraliçesi**K10-** Akıllı Kedi Didi**K11-** Küçük Ayı ile Ahlat Ağacı**K12-** Kirli Vakvak**K13-** Küçük Hasır Şapka**K14-** Komşu Teyze**K15-** Bilmiş Fare Tuna**K16-** Utangaç Köpek Kaya**K17-** Minik**K18-** Kar Yağıyor**K19-** Çıtı ile Pıtı İlbaharı Karşılıyor**K20-** Huysuz Keçi**K21-** Kirpi ile Kestane**K22-** Baykuş ile Çoban Yıldızı**K23-** Eve Yolculuk**K24-** Mış Gibi**K25-** Annemin Çantası

EK-4

No	Kitabın Adı	Yazarı	Yayınevi	Yayın Yılı	Ödünç Alınma Sayısı
1	İyi Bir İnsan Olmayı Öğreniyoruz	Kolektif	Çakıl	2017	27
2	Bahçivan Köstebek ile Uçan Karınca Kıvrırcık	Aysun Berktaş Özmen	Altın	2011	26
3	Kim Korkar Kırmızı Başlıklı Kızdan?	Sara Şahinkanat	YKY	2009	24
4	Acıkmadım Ki	Rabecca Cobb	İş Bankası	2015	22
5	Anais Çok Kızgın	Sophie Martel	YKY	2014	21
6	Uykuya Dalamayan Minik Yediuyurun Hikayesi	Sabine Bohlmann	YKY	2016	20
7	Gözlüğünü Kaybeden Hipopotam	Şebnem Güler Karacan	Yediveren Çocuk	2013	20
8	Tombik Ayı Hastalanınca	Karma Wilson	Pearson	2012	19
9	Sevgi Kraliçesi	Kristen Aertssen	Kır Çiçeği	2012	18
10	Akıllı Kedi Didi	Kasia Matyjaszek	İş Bankası	2017	18
11	Küçük Ayı ile Ahlat Ağacı	Yalvaç Ural	YKY	2012	18
12	Kirli Vakvak	Koray Avcı Çakman	Yapa	2010	17
13	Küçük Hasır Şapka	Celine Lamour-Crochet	YKY	2013	17
14	Komşu Teyze	Heinz Janisch	YKY	2016	17
15	Bilmiş Fare Tuna	Tülin Kozikoğlu	Kidz-R	2014	17
16	Utangaç Köpek Kaya	Tülin Kozikoğlu	Kidz-R	2015	17
17	Minik	Jessica Meserve	İş Bankası	2006	17
18	Kar Yağıyor	Nevin Avan Özdemir	İş Bankası	2015	17
19	Çıtı ile Pıtı İlkbaharı Karşılıyor	Duygu Selçuklu	Yapboz	2016	16
20	Huysuz Keçi	Heather Amery	İş Bankası	2013	16
21	Kirpi ile Kestane	Feridun Oral	YKY	2009	16
22	Baykuş ile Çobanyıldızı	Filiz Özdemir	YKY	2012	16
23	Eve Yolculuk	Frann Preston-Gannon	Pötikare	2014	16
24	Mış Gibi	Peter H. Reynolds	Altın	2014	16
25	Annemin Çantası	Sara Şahinkanat	YKY	2013	16

EK-6**Orijinallik Raporu**

TEZİN TAM BAŞLIĞI: ALİ DAYI ÇOCUK KÜTÜPHANESİ'NDE YER ALAN ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNE YÖNELİK ÇOCUK KİTAPLARININ NİTELİKLERİNİN İNCELENMESİ

ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI: BEYZA ÖRS

DOSYANIN TOPLAM SAYFA SAYISI: 147

ALİ DAYI ÇOCUK KÜTÜPHANESİ'NDE YER ALAN ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNE YÖNELİK ÇOCUK KİTAPLARININ NİTELİKLERİNİN İNCELENMESİ

ORJİNALLİK RAPORU

5	5	2	
%	%	%	%
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	% 1
2	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
3	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
4	ilkogretim-online.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
5	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	<% 1
6	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1

9.ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Ad- Soyad:

Doğum Tarihi:

Eğitim Durumu:

Lisansüstü Eğitim:

Lisans Eğitimi:

Mesleki Deneyim:

İletişim: